

Академія наук вищої освіти України

Науково-інформаційний вісник

*№ 2(97)
квітень-червень*

В номері:

- * Офіційні матеріали*
- * Хроніка*
- * Нові публікації*
- * Цікаво знати*
- * Події*
- * Постаті*
- * Інформація до відома*
- * Пам'ятаємо*
- * Наші ювіляри*

Київ – 2016

Редакційна колегія: Александров Є.Є. д.т.н., проф.; Андрейцев В.І., д.ю.н., проф.; Андрущенко В.П., д.філос.н., проф.; Говоров П.П., д.т.н., проф.; Горбачук І.Т., д.ф.-м.н., проф.; Грицаєнко З.М., д.с.-г.н., проф.; Дубина М.І., д.філол.н., проф.; Зіменковський Б.С., д.фарм.н., проф.; Зозуля І.С., д.м.н., проф.; Ільницький І.Г., д.м.н., проф.; Кузнецов Ю.М., д.т.н., проф.; Курило В.І., д.ю.н., проф.; Литвин В.П., д.в.н., проф.; Працьовитий М.В., д.ф.-м.н., проф.; Михайленко В.Є., д.т.н., проф.; Мірошніченко С.І., д.т.н., проф.; Ніколайчук В.І., д.б.н., проф.; Падалка О.С., д.пед.н., проф.; Погребенник В.Ф., д.філол.н., проф.; Поляков М.В., д.ф.-м.н., проф.; Процьок Р.Г., д.м.н., проф.; Рудик С.К., д.в.н., проф.; Сіпітий В.І., д.м.н., проф.; Сминтина В.А., д.ф.н., Хомич В.Т., д.б.н., проф.; Шпак В.І., д.ф.н., проф.; Шевчук С.В., д.філол.н., проф.

Друкується за ухвалою Президії АН ВО України від 23 червня 2016 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію – серія КВ №6664

від 31.10.2002 р.

© АН ВО України, 2016

№ 2 (97) 2016

Засновник і видавець:
Академія наук вищої освіти України
Головний редактор – акад. Дубина М.І.
Голова редколегії – акад. Зозуля І. С.
Редактор – акад. Шевчук С.В.

Видання зареєстроване в Державному
комітеті інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України
свідцтво серія КВ № 6664
від 31.10.2002 р.

Видається українською мовою
Загальний наклад – 300 прим.

Адреса редакції: 01054, м. Київ-54
вул. Тургенєвська, 11
офіс 1.1
т/факс: 486-89-16
E-mail: anvuz@ukr.net
сайт: www.anvou.org.ua

Редакція може не поділяти
точки зору авторів

*Друкується за ухвалою
Президії АН ВО України
від 23 червня 2016 р.*

© АН ВО України, 2016 р.

ЗМІСТ

Офіційні матеріали	4	А.В.Кравчук. Психические расстройства и патология щитовидной железы в структуре постчернобыльского синдрома у участников ликвидации последствий аварии на Чернобыльской АЭС	89
Комплексний план науково-організаційної діяльності АН ВО України на 2016 р.	4	И.И. Кутько, А.Н.Линев. Многоосевая диагностика органических психических рас.стройств у ликвидаторов аварии на ЧАЭС	100
Проект нової редакції Статуту ВГО «АН ВО України».	14	Цікаво знати	113
Проект Положення про Президію АН ВО України.....	34	Тарас Шевченко: «Москалі - чужі люди» ...	113
Хроніка	38	Про мовно-освітню війну	117
Загальна стратегія розвитку АН ВО України та перспективні напрямки її діяльності.....	38	Події	120
Інформація про засідання Президії АН ВО України.....	40	Відкриття пам'ятника гетьману України Івану Мазепі у Полтаві	120
Звіт про діяльність Ради молодих учених АН ВО України (за перше півріччя 2016 р.)	41	Пошанування пророка	124
Звіт про міжнародну діяльність АН ВО України (за перше півріччя 2016 р.).....	42	Єдина церква – єдина держава.....	125
Вітання.....	55	Постаті	128
Нові публікації	57	М.І.Філон: «Жити треба так, щоб не мучло сумління».....	128
М.І. Дубина. Пам'ятаймо національних героїв... ..	57	Не пізнаний нами Франко	130
В.Ф. Баранівський. Українська мова – фундаментальний чинник культури та єдності українського суспільства	59	Інформація до відома	133
В.Ф. Баранівський. Ідеології та війни в сучасному світі. Ідеологія та політика України в протистоянні російській агресії	68	Звітна інформація про заборгованість станом на 01.06.2016 р.....	133
П.Ю. Саух. Полікультурна освіта: оптимізм теорій й проблематичність практичної реалізації	81	Список вибулих зі складу АН ВО України	134
До 30-х роковин Чернобыльської трагедії	88	Пам'ятаємо	137
С.В.Титиевский, С.И.Табачников, Е.С. Осуховская, В.Н.Черепков, В.В.Волобуев,		Наші ювіляри	142

КОМПЛЕКСНИЙ ПЛАН

**науково-організаційної діяльності
Академії наук вищої освіти України
на 2016 рік**

I. ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН ВО УКРАЇНИ НА 2016 рік

№ п/п	Заходи	Термін виконання	Відповідальний за виконання	Відмітка про виконання
1	Підбиття підсумків Загальних зборів АН ВО України	22 січня 2016 р.	Президент АН ВОУ Головний учений секретар Віце-президенти Академіки-секретарі	Перенесено на 19 лютого у зв'язку з епідемією грипу
2.	Затвердження нового складу та структури Президії АН ВО України	січень	Президент	
3.	Зміни у кадровому складі Академії (вилучення за невиконання статутних вимог, боржники тощо)	січень	Президент Головний учений секретар	
4.	Затвердження кошторису Академії наук вищої освіти України на 2016 рік	січень	Президент Гол. бухгалтер	
5.	Затвердження плану науково- організаційної діяльності АН ВО України на 2016 р.	січень	Віце-президенти Головний учений секретар	

6.	Затвердження планів роботи Відділень, Секцій, Регіональних відділень і Наукових центрів	січень-лютий	Віце-президенти Академіки-секретарі відділень, керівники секцій, регіональних відділень та наукових центрів	
7.	Затвердження плану видань на 2016 р. Видавнича діяльність АН ВО України	лютий	Віце-президенти, академіки-секретарі, керівники секцій Відповідальний за видання друкованої продукції	
8.	Затвердження плану проведення науково-практичних конференцій, конгресів і симпозіумів за участю АН ВО України	лютий	Головний учений секретар Віце-президенти, академіки-секретарі, керівники секцій	
9.	Вшанування пам'яті великого Кобзаря. До річниці від дня народження Т.Г. Шевченка.	березень	Президент Керівник секції гуманітарних наук Академік-секретар відділення філології та мистецтвознавства	
10.	Інформативне забезпечення сайту АН ВО України	березень	Керівник сайту Президент Головний учений секретар, Віце-президенти, академіки-секретарі, керівники секцій	
11.	Про організаційну та наукову діяльність Ради молодих учених Академії наук вищої освіти.	травень	Голова ради молодих вчених АН ВОУ Академіки-секретарі	

12.	Про науково-організаційну діяльність регіональних відділень та наукових центрів	червень	Президент Головний учений секретар Керівники регіональних відділень та наукових центрів	
13.	Міжнародна діяльність Академії	червень	Головний учений секретар Віце-президент з міжнародних зв'язків Академіки-секретарі	
14.	Співпраця Академії з науковими установами, вищими навчальними закладами та владними структурами	вересень	Президент Головний учений секретар Віце-президент з міжнародних зв'язків та МОН України Академіки-секретарі	
15	Звіт про діяльність Президії АН ВО України	жовтень	Президент Головний учений секретар	
16.	Про підготовку до Загальних звітно-виборних зборів АН ВО України, присвячених 25-річчю Академії	жовтень-листопад	Президент Головний учений секретар Віце-президенти Академіки-секретарі	
17.	Проведення Загальних зборів АН ВО України.	грудень	Президент Головний учений секретар Віце-президенти Академіки-секретарі регіональних відділень та наукових центрів	

II. НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНА РОБОТА

1	Розробка та затвердження кошторису Академії на 2016 р.	січень-лютий 2016 рік	Президент Гол. учений секретар Гол. бухгалтер	
2	Затвердження плану роботи відділень, секцій, Регіональних відділень та наукових центрів	січень-лютий 2016 рік	Президент Гол. учений секретар Віце-президенти Академіки-секретарі	
3	Затвердження календарного плану заходів Президії АН ВОУ на 2016 р. згідно Рішення Загальних зборів від 19.12.2015	січень-лютий 2016 рік	Президент Гол. учений секретар Віце-президенти Академіки-секретарі	
4.	Розробка та затвердження єдиного загальноакадемічного плану проведення наукових конференцій, симпозіумів, семінарів, в тому числі з міжнародною участю	лютий 2016 рік	Головний учений секретар Віце-президенти Академіки-секретарі	
5.	Видання науково-інформаційного вісника, багатотиражної газети «Академія» та Наукових записок Академії, а також оновленого інформаційного довідника	впродовж року	Віце-президент з видавничої діяльності; Відповідальний за видання друкованої продукції	
6.	Розробка та видання рекламної продукції з логотипом академії (паперові пакети, конверти тощо)	березень-квітень	Головний учений секретар	
7.	Активізувати роботу із сайтом Академії	впродовж року	Головний учений секретар Віце-президенти Академіки-секретарі Члени Президії	

8.	Продовжити організаційні контакти АН ВО України з громадськими, галузевими академіями, а також НАНУ, НАМНУ, НАПНУ та з провідними навчально-науковими закладами Європи	впродовж року	Президент Гол. учений секретар Віце-президенти Академіки-секретарі	
9.	Залучення АН ВО України до участі у міжнародних освітніх проектах	впродовж року	Президент Гол. учений секретар Віце-президенти Академіки-секретарі	
10.	Продовжити роботу з МОН України про спільне видання навчальних підручників з гуманітарних, технічних та природничих наук для ВНЗ України, фахових відділень	впродовж року	Президент Віце-президенти Академіки-секретарі Члени Президії	
11.	Проведення міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференцій, конгресів, симпозіумів та нарад, зокрема: 1) щорічну Міжнародну наукову конференцію «Правова система України: перспективи розвитку» та щорічної конференції Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України 2) конференцію «Запорізькі правові читання» 3) II Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя» (м. Суми); 4) V міжнародний круглий стіл «Інтеграція освіти, науки і бізнесу»;	червень 2016 рік травень 2016 рік лютий 2016 рік вересень 2016 рік	Фахові та регіональні відділення і наукові центри Відділення права Відділення права Відділення психології	

11.	5) V Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Актуальні проблеми і перспективи розвитку природничих, фармацевтичних та медичних наук»;	листопад 2016 рік	Відділення економіки	
	6) науково-практичну конференцію «Консолідація українського суспільства засобами освіти та науки»;	лютий 2016 рік	Відділення хімії	
	7) науково-практичний семінар на тему: «Філософія як методологічна основа суспільного розвитку». Підготувати рекомендації для МОН України;	лютий 2016 рік	Відділення філософії	
	8) II Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Педагогіка вищої школи: досвід і тенденції розвитку»	вересень 2016 рік	Відділення філософії	
	9) міжвузівську науково-практичну конференцію «Міжнародна співпраця університетів Запорізького регіону»	травень 2016 рік	Відділення педагогіки	
	10) Всеукраїнську наукову конференцію «Освітні і наукові виміри географії»	квітень 2016 рік		
	11) <i>Всеукраїнську (з міжнародною участю) науково-практичну конференцію викладачів, молодих учених та студентів «Географія та екологія: наука і освіта», присвячену 25-й річниці Незалежності України</i>	квітень 2016 рік	Відділення наук про Землю	
	12) Міжнародний географічний конгрес	Пекін 2016 рік	Відділення наук про Землю	
	13) Міжнародна конференція, присвячена 30- ^ю річниці трагедії на Чорнобильській АЕС	квітень 2016 рік		

11.	14) X Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Інформаційні технології у професійній діяльності»	березень 2016 рік	Відділення наук про Землю Аграрне відділення Відділення фізики і астрономії	
12.	Проведення наради з академіками-секретарями АН ВО України	вересень	Президент Гол. учений секретар Віце-президенти	
13.	Проведення наради з головами регіональних відділень, секцій та наукових центрів АН ВО України.	жовтень 2016 рік	Президент Гол. учений секретар Віце-президенти	
14.	Проведення Днів науки: 1. Відділення філософії 2. Відділення хімії 3. Відділення медицини 4. Відділення історії	квітень 2016 рік вересень 2016 рік жовтень 2016 рік листопад 2016 рік	Академіки-секретарі	
15.	У рамках роботи міжнародного форуму «Науковці та освітня Україна за мир та стабільність» провести за участю науковців та керівників регіонів міжрегіональні науково-практичні конференції з актуальних проблем регіону: 1. Запоріжжя, Дніпропетровськ, Харків 2. Ужгород, Івано-Франківськ, Тернопіль 3. Херсон, Миколаїв, Одеса	вересень-листопад 2016 рік	Президент Голов.учений секретар Віце-президенти Академіки-секретарі	

16.	Відзначення академіків з державними святами, ювілеями, нагородами тощо	впродовж року	Президент Головний учений секретар Віце-президенти Академіки-секретарі Члени Президії	
17.	Проведення щорічного конкурсу на кращу монографію, посібник, підручник, а також наукову працю молодих учених (до 35 років).	листопад 2016 рік	Сектор проведення конкурсів	
18.	Оновлення та видання нового інформаційного довідника АН ВО України зі змінами та доповненнями (електронні адреси, телефони тощо)	вересень-жовтень	Головний учений секретар Віце-президенти Академіки-секретарі Члени Президії	

ІІІ. ВІЙЗНІ ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН ВО УКРАЇНИ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ АКАДЕМІЇ

1	Запоріжжя, Чернігів	жовтень-листопад 2016 рік	Президент Гол. учений секретар Віце-президенти	
2	Організувати виступи провідних академіків у ЗМІ «Наші здобутки і перспективи»: Відділення ветеринарії	впродовж року	Президент Гол. учений секретар Віце-президенти Академіки-секретарі регіональних відділень та наукових центрів	
	Відділення психології			
	Відділення біології			
	Відділення енергетики			
	Відділення загальнотехнічне			
	Відділення історії науки і техніки			
	Відділення історії			
	Відділення журналістики			
	Відділення медицини			
	Відділення економіки			
	Відділення аграрне			

3.	Організувати та провести прес-конференцію з питань діяльності АН ВО України в режимі онлайн	вересень-жовтень 2016 рік	//-//-//-//	
4.	Залучення АН ВО України до співорганізаторів наукових заходів та конференцій ВНЗ України	Постійно	Головний учений секретар Віце-президенти Академіки секретарі Дійсні члени	
5.	Популяризація АН ВО України	Постійно	Дійсні члени	

IV. ВИДАВНИЧА ТА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

1.	Активне функціонування сайту Академії та його інформаційне забезпечення, систематичне висвітлення діяльності АН ВО України	постійно	Президент, відповідальний за роботу сайту Головний учений секретар Віце-президенти Академіки-секретарі	
2.	Постійна розсилка друкованої продукції Академії до ВНЗ, НДІ та бібліотек України	постійно	Головний учений секретар Секретаріат Головний бухгалтер	
3.	Видання рекламної продукції з логотипом Академії	І півріччя	Головний учений секретар	
4.	Видання наукових праць (монографії, підручники, навчальні посібники тощо)	впродовж року	Дійсні члени академії	
5.	Видання а) «Науково-інформаційного вісника» б) Багатотиражної газети «Академія»	впродовж року	Президент Віце-президент з видавничої діяльності Академіки-секретарі	

6.	Видання праць, присвячених окремим ювілеям	впродовж року	Віце-президент з видавничої діяльності Академік-секретар відділення масової комунікації	
7.	Видання оновленого інформаційного довідника	I півріччя	Головний учений секретар	
8.	Залучення академіків до активної роботи з електронними ресурсами (електронна пошта, сайт)	постійно	Президент Головний учений секретар Секретаріат	

Президент АН ВО України

М. І. Дубина

Головний учений секретар

С. І. Табачніков

РОБОТА НАД НОВОЮ РЕДАКЦІЄЮ СТАТУТУ АКАДЕМІЇ

Протягом останніх місяців робочою групою на чолі з Президентом АН ВО України М. І. Дубиною здійснено підготовку нової редакції Статуту Академії наук вищої освіти України.

До складу робочої групи увійшли президент Академії, віце-президенти, головний учений секретар, академіки-секретарі, члени Президії та інші небайдужі до існування установи вчені.

За словами Президента Академії М.І. Дубини: «нашим першочерговим завданням було внесення таких змін та доповнень до Статуту, які б не зменшили її авторитет, набутий з моменту заснування та відповідали б всім законодавчим вимогам. Цей документ – обличчя Академії, який створюється на тривалий час».

Результатом копіткої праці став Проект Статуту АН ВО України, який було розглянуто і схвалено в цілому на засіданні Президії у травні місяці та рекомендовано до затвердження на Загальних зборах. Статут є новаторським за змістом, відповідає законам України «Про вищу освіту» та «Про громадські об'єднання».

Проект Статуту запропонований для обговорення широкою громадськістю.

Проект

СТАТУТ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «АКАДЕМІЯ НАУК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ»

1. Загальні положення

1.1. Всеукраїнська громадська організація «Академія наук вищої освіти України» (далі – Академія) є добровільним, неприбутковим громадським об'єднанням, створеним на основі єдності інтересів для спільної реалізації його членами своїх прав і свобод, задоволення та захисту своїх законних наукових, творчих, національно-культурних, соціально-економічних, екологічних та інших загальних інтересів та мети діяльності Академії відповідно до чинного законодавства України.

1.2. Академія об'єднує вчених вищих навчальних закладів для сприяння в проведенні наукових досліджень у галузі природничих, соціально-гуманітарних та технічних наук, бере участь у зміцненні взаємодії науки з навчально-виховним процесом.

Академія працює на засадах демократичного самоврядування, публічності, відкритості, гласності та прозорості, рівності перед законом, відсутності майнового інтересу її членів, колегіального керівництва, і керується у своїй діяльності Конституцією України, Законом України від 2013 року «Про громадські об'єднання», іншими нормативно-правовими актами та цим Статутом.

1.3. Академія у своїй діяльності співпрацює з Міністерством освіти і науки України, іншими міністерствами та відомствами, які мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади, Національною академією наук України і галузевими академіями та їх науковими установами, іншими науковими установами та юридичними особами, незалежно від форми власності, у тому числі іноземними, опираючись на наукові та науково-організаційні підрозділи вищих навчальних закладів України.

1.4. Академія набуває статусу юридичної особи з моменту її державної реєстрації; має своє майно, власну круглу печатку та інші штампи, рахунки в банківських установах і бланки зі своїм найменуванням, також може мати власну символіку, яка затверджується Президією Академії та реєструється відповідно до чинного законодавства.

1.5. Академія може здійснювати свою діяльність на території України та інших держав світу відповідно до чинного законодавства України і відповідних держав чи міжнародного законодавства.

1.6. Повне найменування:

– українською мовою: Всеукраїнська громадська організація «Академія наук вищої освіти України»;

– англійською мовою: Ukrainian public organisation «Ukrainian Higher Education Academy of Sciences».

1.7. Скорочене найменування Академії:

– українською мовою: ВГО «АН ВО України»;

– англійською мовою: UPO «UHEAS».

1.8. У своїй діяльності Академія незалежна від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, роботодавців, їх об'єднань, інших громадських організацій, політичних партій, їм не підзвітна і не підконтрольна. Стосунки з ними регулюються спільними угодами на принципах рівноправного партнерства, діалогу та співробітництва.

1.9. Фактична адреса Академії: Україна, 01054, м. Київ, вулиця Тургенівська, 11, оф. 1.1.

2. Мета і напрями діяльності Академії

2.1. Метою діяльності Академії є всебічне сприяння розвитку наукових досліджень та удосконалення на цій основі навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах України; об'єднання інтелектуальних та організаційних ресурсів її членів для охорони і захисту їх прав і свобод; задоволення суспільних, зокрема наукових, творчих, національно-культурних, соціально-економічних, екологічних та інших спільних інтересів членів Академії; сприяння їх науковій, викладацькій та творчій діяльності; збереження наукового потенціалу держави.

2.2. Основні напрями діяльності Академії:

- бере участь у формуванні наукової політики в галузі досліджень з основних напрямків соціально-гуманітарних, природничих і технічних наук; у координації наукових досліджень, що виконуються у ВНЗ держави, проведенні експертизи наукових програм (проектів) та результатів їх виконання;

- спрямовує зусилля на всебічне формування широкого світогляду, виховання національної самосвідомості та культури, громадянської позиції, індивідуального досвіду та творчості у молодого покоління, яке стало на шлях наукового пошуку та педагогічної діяльності;

- сприяє запровадженню різних форм власності вищих навчальних закладів, використовує різні джерела фінансування навчання та наукових досліджень;

- забезпечує зміцнення національних та регіональних можливостей у галузі підготовки кадрів та проведення наукових досліджень;

- активізує міжнародне й регіональне співробітництво, обмін інформацією і досвідом в галузі вищої освіти;

- сприяє підвищенню рівня вузівської науки та її інтеграції зі світовою; найповнішому використанню наукового потенціалу вищих навчальних закладів в інтересах розвитку освіти і науки України;

- визначає пріоритетні напрями сприяння науковій, науково-педагогічній та творчій діяльності членів Академії;

- бере участь у визначенні основних напрямків наукових досліджень у вищих навчальних закладах України;

- створює Наукові ради та інші структури Академії;

- розробляє наукове забезпечення навчально-виховного процесу;

- бере участь у проведенні наукових досліджень, підготовці та організації підвищення кваліфікації фахівців;

- стимулює впровадження наукових досягнень у навчально-виховний процес;
- сприяє використанню результатів наукових досліджень у практиці;
- здійснює обмін інформацією з іншими науковими вітчизняними та зарубіжними організаціями;
- організовує і проводить наукові конференції, круглі столи, сесії, з'їзди, наради тощо;
- ініціює, встановлює та підтримує зв'язки учених вищих навчальних закладів України із вченими інших країн;
- проводить видавничу діяльність (засновує періодичні наукові видання, друкує
 - монографічні праці, підручники, навчальні посібники, наукові збірники, щорічники, наукові записки, проспекти тощо);
 - порушує клопотання перед державними органами, керівництвом установ та вищих навчальних закладів, організацій про відзначення членів Академії;
 - захищає честь та гідність членів Академії;
 - формує апарат Президії та виконує інші функції, що витікають з цього Статуту та чинного законодавства.

2.3. Діяльність Академії може проводитися в напрямках, не заборонених чинним законодавством України, які відповідають меті, визначеній цим Статутом.

2.4. Академія має право:

- 2.4.1 вільно поширювати інформацію про свою діяльність, пропагувати її мету та цілі;
- 2.4.2 виступати учасником цивільно-правових відносин, набувати майнові і немайнові права відповідно до чинного законодавства України;
- 2.4.3 створювати відокремлені підрозділи (філії, представництва);
- 2.4.4 здійснювати відповідно до закону необхідну для виконання статутних цілей Академії господарську діяльність через створені в порядку, передбаченому законом, юридичні особи (товариства, підприємства);
- 2.4.5 представляти і захищати свої права та законні інтереси, а також права і законні інтереси своїх членів, інших юридичних і фізичних осіб в органах державної влади та місцевого самоврядування, в судах, на підприємствах, в установах, громадських та інших організаціях;
- 2.4.6 брати участь у громадській діяльності, проводити мирні зібрання;
- 2.4.7 самостійно розпоряджатися своїм майном та коштами, що залиши-

лися після сплати податків та інших обов'язкових платежів, у відповідності із чинним законодавством України;

2.4.8 укладати з іншими громадськими об'єднаннями угоди про співробітництво та/або взаємодопомогу;

2.4.9 засновувати з метою досягнення своєї статутної мети засоби масової інформації;

2.4.10 здійснювати співробітництво з іноземними неурядовими та міжнародними урядовими організаціями з дотриманням чинного законодавства України та міжнародних договорів України, ратифікованих Україною;

2.4.11 звертатися у порядку, визначеному законом, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб з пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями), скаргами;

2.4.12 одержувати у порядку, визначеному законом, публічну інформацію, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації;

2.4.13 брати участь у порядку, визначеному законодавством, у розробленні проектів нормативно-правових актів, що видаються органами державної влади, органами місцевого самоврядування і стосуються сфери допомоги вченим-внутрішньо переміщеним особам;

2.4.14 подаватися та брати активну участь у бюджетних програмах, грантах, отримувати бюджетні та грантові кошти, а також виступати виконавцем та співвиконавцем наукових тем, цільових благодійних програм, грантів, внесків;

2.4.15 надавати правову допомогу, здійснювати діяльність у сфері права задля досягнення мети та цілей діяльності Академії;

2.4.16 здійснювати науково-дослідну діяльність для досягнення мети та напрямів діяльності Академії;

2.4.17 реалізовувати інші права, не заборонені законом.

3. Порядок набуття і припинення членства в Академії, прав та обов'язків її членів

3.1. Членство в Академії може бути індивідуальним і колективним. Індивідуальні члени приймаються на підставі заяви та відповідних документів, колективні - на підставі рішення Вченої ради закладу, організації, установи.

3.2. Індивідуальними членами Академії є вітчизняні вчені, вчені інших країн, які збагатили науку працями першорядного значення, та мають переважно науковий ступінь доктора наук, визнають Статут Академії та активно працюють в одному з її наукових Відділень.

3.3. До персонального складу Академії входять:

дійсні члени (академіки), члени-кореспонденти, іноземні члени та почесні академіки, обрані згідно з цим Статутом;

3.3.1 дійсними членами Академії обираються вчені вищих навчальних закладів та інших наукових установ, які працюють у ВНЗ, як правило, доктори наук, професори.

3.3.2 членами-кореспондентами Академії обираються вчені, як правило, кандидати наук або доктори філософії.

3.3.3 іноземними членами Академії обираються вчені зарубіжних країн, наукові досягнення яких здобули визнання міжнародної наукової громадськості;

3.3.4 почесними академіками Академії можуть бути обрані вчені, які зробили вагомий внесок у розвиток науки і освіти, збагатили науку досягненнями першорядного наукового значення та беруть активну участь у виконанні статутних вимог Академії.

3.4. Члени академії обираються довічно. Проте в разі, коли діяльність члена Академії суперечить меті та завданням Академії, коли він ігнорує статутні вимоги, вносить розкол і дезорганізацію, поширює упереджену й тенденційну інформацію про діяльність Академії, Статут якої зобов'язувався дотримуватися, рішенням Президії він може бути позбавлений звання академіка чи члена-кореспондента і вилучений з персональних списків її членів. Стосується це і тих членів Академії, які своєчасно не сплачують членських внесків, не звітуються про свою науково-організаційну діяльність, не беруть участі в роботі відповідних Відділень, не мають щонайменше два роки поспіль (відповідно до персональних щорічних звітів) високих наукових здобутків.

3.5. Порядок обрання академіків визначається Положенням, яке затверджується Президією Академії.

3.6. Колективними членами Академії можуть бути вищі навчальні та інші заклади, установи й організації, які сприяють її діяльності.

3.7. Члени Академії (однієї або кількох галузей науки) для вирішення завдань статутної діяльності об'єднуються у відповідне Відділення.

3.8. Члени Академії мають право:

- брати участь у розв'язанні всіх питань діяльності Академії;
- брати участь у виборах: академіків обирають лише дійсні члени академії (академіки), членів кореспондентів – академіки та члени-кореспонденти;

- бути обраним у керівні органи Академії;
- користуватися підтримкою Академії у своїй науковій та навчальній діяльності;
- добровільного виходу з членів Академії,
- висувати кандидатів в академіки та члени-кореспонденти – тільки академіки;
- на безрецензійну публікацію своїх праць у виданнях Академії.

3.9. Члени Академії зобов'язані:

- виконувати вимоги Статуту і рішення керівних органів, пов'язані з виконанням статутних завдань Академії;
- сприяти виконанню статутних завдань Академії;
- пропагувати ідеї, мету, статутні завдання і діяльність Академії;
- сплачувати членські внески;
- надавати персональні щорічні звіти про виконану наукову та навчально-наукову роботу;
- брати участь у роботі Загальних зборів Академії.

3.10. Члени Академії за невиконання своїх статутних обов'язків можуть бути виключені з числа членів Академії. Членство в Академії також припиняється у разі:

- добровільного виходу з членів Академії (на підставі письмової заяви члена Академії про вихід з Академії);
- порушення членом Академії морально-етичних норм поведінки наукових або науково-педагогічних працівників (зокрема факти плагіату, шахрайства, пропонування чи отримання неправомірної винагороди (вигоди) тощо);
- визнання члена Академії в установленому законодавством порядку недієздатним, безвісно відсутнім або померлим;
- у випадку смерті члена Академії.

3.11. У разі добровільного виходу або виключення з Академії за такою особою залишається право повторного вступу до Академії на загальних підставах.

4. Структура і керівні органи Академії

4.1. Основу Академії складають наукові (фахові) та обласні (регіональні) Відділення.

4.2. Наукові (фахові) Відділення Академії утворюються за фаховим принципом наукової або науково-педагогічної діяльності членів Академії рішенням Президії Академії.

4.2.1. Наукові (фахові) Відділення Академії очолює академік-секретар, який обирається Загальними Зборами відповідного Відділення зі складу дійсних членів академії (академіків відділення), та перебуває в Академії не менше 5-ти років.

4.2.2. Академік-секретар наукового Відділення:

- організовує роботу відділення;
- розміщує інформацію про роботу відділення на сайті Академії;
- складає план діяльності відділення на календарний рік і звітує про його виконання;
- бере участь у роботі Президії Академії;
- здійснює відбір кандидатів у академіки та члени-кореспонденти Академії;
- відповідає за збір членських внесків відділення;

4.3. Обласні Відділення Академії створюються за територіальною ознакою в обласних центрах та містах України. У разі реєстрації обласні (регіональні) Відділення Академії набувають статусу юридичної особи. У своїй діяльності вони керуються статутами (положеннями), які приймаються на Загальних зборах Відділення, затверджуються Президією Академії. Статuti (положення) обласних Відділень не повинні суперечити Статуту Академії.

У межах об'єднання декількох обласних відділень можуть створюватись регіональні наукові центри Академії, які організовують свою роботу в рамках наукових секцій.

4.4. Керівними органами Академії є:

4.4.1. Загальні збори (конференція) Академії – вищий колегіальний керівний орган;

4.4.2. Президія Академії на чолі з Головою Академії – колегіальний постійно діючий керівний орган;

4.4.3. Голова Академії – Президент.

4.4.4. Контрольно-ревізійна комісія – суб'єкт здійснення контрольно-ревізійних функцій за фінансово-господарською діяльністю Академії;

4.4.5. Мандатна комісія.

4.5. Загальні збори (конференція) проводяться за участю членів Академії та скликаються не рідше одного разу на рік.

4.6. Рішення про проведення чергових або позачергових Загальних зборів ухвалює Президія Академії. Президія повідомляє членів Академії про час і місце Загальних зборів не пізніше ніж за 10 робочих днів до їх про-

ведення одним із наступних способів: шляхом направлення телефонограм, факсограм, кур'єрським, поштовим або електронним зв'язком.

4.7. Президія Академії своїм рішенням визначає форму скликання вищого колегіального органу – Загальні збори чи конференція; у разі проведення конференції Президія Академії своїм рішенням визначає вимоги до представництва делегатів від відокремлених підрозділів.

4.8. Делегати Загальних зборів (конференції) обираються на загальних зборах відокремлених підрозділів відкритим голосуванням. Рішення про обрання делегатів приймається більшістю голосів присутніх на Загальних зборах відокремленого підрозділу.

4.9. Позачергові Загальні збори скликаються за рішенням Президії Академії або у разі отримання письмової вимоги не менше 20 % членів Академії. Президія повідомляє членів Академії про час і місце позачергових Загальних зборів не пізніше ніж через 10 робочих днів після прийняття відповідного рішення або одержання письмової вимоги про їх скликання.

Члени Академії, які висунули письмову вимогу про скликання позачергових Загальних зборів, у випадку невиконання Президією Академії відповідної письмової вимоги, повідомляють членів Академії про час і місце позачергових Загальних зборів відповідно до Статуту самостійно.

4.10. Загальні збори (конференція) вважаються правомочними, якщо на них присутні більше половини членів Академії, у тому числі делегатів відокремлених підрозділів Академії.

4.11. Робота Загальних зборів (конференції) Академії протоколюється.

4.12. З числа членів Академії, присутніх на Загальних зборах (конференції), обирається Голова Загальних зборів та Секретаріат на чолі із секретарем Загальних зборів. Голова Загальних зборів головує на засіданні Загальних зборів, а Секретаріат забезпечує ведення протоколу Загальних зборів. Рішення Загальних зборів підписуються Головою Загальних зборів та Секретарем Загальних зборів.

4.13. Проект порядку денного засідання Загальних зборів Академії розробляється Президією Академії. Остаточний порядок денний затверджується Загальними зборами Академії на початку їх роботи, з урахуванням пропозицій інших членів Академії.

4.14. До виключної компетенції Загальних зборів належить:

4.14.1 прийняття та затвердження Статуту Академії, внесення змін і доповнень до Статуту Академії;

4.14.2. обрання окремо терміном на 5 (п'ять) роки:

Президента Академії, віце-президентів Академії, Головного ученого секретаря;

- членів Президії Академії;
- членів контрольно-ревізійної комісії;
- членів Мандатної комісії.

4.14.3. визначення кількісного складу Президії та контрольно-ревізійної комісії;

4.14.4. визначення основних напрямів, планів і програм роботи Академії на період між Загальними зборами;

4.14.5. розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність керівних органів Академії;

4.14.6. прийняття рішення щодо відчуження майна Академії, вартістю більше 100 мінімальних заробітних плат, що визначається на момент такого відчуження;

4.14.7. прийняття рішення про саморозпуск, реорганізацію або ліквідацію Академії;

4.14.8. заслуховування звітів керівних органів Академії та прийняття відповідних рішень;

4.14.9. призначення ліквідаційної комісії та її голови;

4.14.10. вжиття заходів з відновлення порушених прав членів Академії з боку посадових осіб Академії;

4.14.11. затвердження результатів виборів академіків;

4.14.12. розгляд інших питань, що виникають у зв'язку з діяльністю Академії.

4.15. Рішення Загальних зборів приймаються простою більшістю від числа присутніх на Загальних зборах, відкритим або таємним голосуванням (за вибором). Рішення з питань, визначених у п. 4.14.1; 4.14.6 та 4.14.7 цього Статуту приймаються не менш як 3/4 голосів членів Академії присутніх на Загальних зборах.

4.16. На період між Загальними зборами діяльністю Академії керує Президія.

4.16.1. До складу Президії Академії входять:

- Президент Академії;
- Віце-президенти Академії;
- Головний учений секретар;
- члени Президії;
- члени Апарату.

4.16.2. Кількісний склад Президії визначається Загальними зборами Академії.

Члени Президії здійснюють свою діяльність переважно на громадських засадах. За активну діяльність вони можуть бути відзначені грошовою та іншими затвердженими Загальними зборами Академії формами заохочення.

4.16.3. Президія Академії:

4.16.3.1. затверджує структуру, кадровий склад Президії Академії та штатний розпис апарату Президії Академії, погоджує прийом на роботу та звільнення з роботи склад апарату Президії та інші питання, згідно з Положенням про Президію;

4.16.3.2. приймає рішення про проведення чергових та позачергових Загальних зборів Академії та скликає Загальні збори Академії;

- організовує виконання рішень Загальних зборів Академії;
- вносить на розгляд Загальних зборів (конференції) Академії проект порядку денного Зборів (конференції) та основних напрямів діяльності Академії на поточний рік;
- координує роботу відокремлених підрозділів Академії;
- ухвалює рішення щодо створення та припинення діяльності відокремлених структурних підрозділів Академії, обирає та звільняє керівників відокремлених структурних підрозділів;
- ухвалює рішення щодо створення та припинення в порядку, передбаченому законом, юридичних осіб (товариств, підприємств), діяльність яких відповідає меті Академії та сприяє її досягненню;
- ухвалює та подає на розгляд Зборів (конференції) рішення про вступ та виключення зі складу академіків з подальшим їх затвердженням на Загальних зборах (конференції);
- призначає редакторів друкованих органів Академії та визначає склад її редакційних колегій;
- визначає розмір членських внесків;
- звітує перед членами Академії на Загальних зборах Академії;
- заслуховує звіти Президента Академії, віце-президентів та керівників відокремлених підрозділів Академії;
- затверджує кошториси витрат на поточний рік та звіти про їх виконання;
- розглядає заяви та пропозиції членів Академії, що направлені на адресу Президії;
- приймає рішення про призначення тимчасово виконуючого обов'язки

Президента, віце-президентів у разі їх хвороби, чи з інших причин тривалої відсутності згідно з чинним законодавством України;

- має право висловити недовіру Президенту та/або віце-президентам у випадку порушення ними статутних вимог, що призводить до дестабілізації діяльності Академії і тягне за собою призначення виконуючого обов'язки Президента та/або віце-президентів Академії на термін – до наступних чергових або позачергових Загальних зборів Академії;
- призначає виконуючого обов'язки Президента Академії на строк – до наступних чергових або позачергових Загальних зборів Академії у випадку добровільного складання Президентом своїх повноважень;
- може створювати комісії, секції та інші робочі органи Президії Академії, до роботи яких можуть бути залучені члени Академії, які не є членами Президії Академії, а також незалежні експерти (спеціалісти);
- затверджує нагороди за видатні наукові та/або науково-педагогічні досягнення та рекомендує кандидатури на нагородження ними;
- затверджує зразки печатки, штампу та іншої атрибутики Академії.

4.16.4. Президія Академії скликається Президентом або у разі потреби за рішенням Президії, згідно з Положенням про Президію.

4.16.5. Засідання Президії є правомочним, якщо в ньому беруть участь не більше 50% половини членів Президії.

4.16.6. Рішення Президії приймається простою більшістю голосів присутніх на засіданні членів Президії шляхом відкритого голосування. Кожний член Президії Академії при голосуванні має один голос. При рівності голосів, голос Президента Академії є вирішальним.

4.16.7. У випадку проведення письмового опитування за допомогою електронної пошти або факсу рішення вважається прийнятим, якщо за нього проголосували у письмовій формі не менше 50% плюс 1 член Президії Академії. Члени Президії Академії зобов'язані письмово підтвердити результати свого голосування або відмову від голосування не пізніше трьох робочих днів з дати надсилання питання.

4.17. Президію очолює Президент Академії.

4.17.1. Президентом Академії може бути обраний дійсний член Академії (академік), який перебуває в Академії не менше 10 років.

Одна і та ж сама особа не може виконувати обов'язки Президента більше 2-х термінів.

4.17.2. Президент Академії:

- здійснює оперативне управління Академією та загальну координацію її діяльності;
- представляє Академію у зовнішніх відносинах, а також у відносинах з державними органами, громадськими об'єднаннями та іншими юридичними особами, робить заяви від імені Академії, що не суперечать Статуту Академії, чинному законодавству України, загально-визнаним принципам й нормам міжнародного права;
- реалізує від імені Академії майнові та немайнові права і зобов'язання, розпоряджається коштами та майном Академії у відповідності до чинного законодавства;
- у межах своїх повноважень укладає угоди, відкриває рахунки в банках, видає накази, розпорядження, доручення, підписує звіти, у тому числі фінансові та інші документи, видає довіреності відповідно до чинного законодавства та Статуту Академії;
- забезпечує виконання поточних та перспективних планів діяльності Академії;
- скликає засідання Президії та вносить пропозиції на розгляд Президії, головує на них;
- після узгодження і затвердження Президією приймає на роботу та звільняє з роботи працівників Апарату Президії Академії;
- на Загальних зборах Академії звітує про роботу Академії;
- виконує інші обов'язки, покладені на нього Статутом Академії.

4.18. Президент Академії має право добровільно скласти з себе повноваження, про що він оголошує на засіданні Президії або Загальних зборах Академії. Президія або Загальні збори Академії приймають відставку Президента шляхом голосування. Добровільна відставка Президента Академії не має наслідком припинення його членства в Академії, якщо ним не порушуються Статутні вимоги.

4.19. Віце-президентом Академії може бути обраний дійсний член Академії (академік), який має стаж перебування в Академії не менше 5 (п'яти) років.

4.20. Один із віце-президентів за рішенням Президії Академії виконує обов'язки Президента Академії на час його відсутності або неможливості виконання ним своїх обов'язків (відрадження, відпустка, хвороба та інші).

4.21. Віце-президент здійснює окремі повноваження Президента за його дорученням чи за дорученням Президії Академії.

4.22. Засідання керівних колегіальних органів Академії (Загальних зборів, Президії Академії) можуть проводитись як за безпосередньої участі членів, так і за допомогою інтернет-зв'язку з використанням аудіовізуальних комп'ютерних програм он-лайн конференцій. Рішення про форму проведення такого засідання приймає Президія Академії та повідомляє членів Академії не пізніше ніж за 10 днів до визначеної дати проведення зборів (засідання) про обрану форму засідання одним із таких способів: шляхом направлення телефонограм, факсограм, кур'єрським, поштовим або електронним зв'язком. Про форму засідання обов'язково вказується у протоколі. Якщо засідання відбувалося за допомогою інтернет-зв'язку у протоколі обов'язково фіксується, за допомогою якої комп'ютерної програми відбувалося засідання.

4.23. Роботу Президії організовує віце-президент - Головний учений секретар.

4.24. Головним ученим секретарем може бути обраний дійсний член Академії (академік), який має стаж перебування в Академії не менше 5 (п'яти) років.

Віце-президент – Головний учений секретар:

- організовує засідання та роботу Президії;
- надає пропозиції Президенту Академії щодо порядку денного засідання Президії та керує засіданням Президії у разі відсутності Президента;
- контролює діяльність академіків-секретарів та регіональних наукових центрів;
- контролює збір членських внесків;
- у разі відсутності Президента (відрадження, відпустка, хвороба та інше) виконує його обов'язки (за згодою), якщо Президією виконання обов'язків Президента не покладене на іншого віце-президента.

4.25. Контрольно-ревізійна комісія обирається Загальними Зборами у складі не менше 3-х членів, які обирають голову і секретаря. Члени інших керівних органів і працівники Академії не можуть бути членами Контрольно-ревізійної комісії.

4.26. Контрольно-ревізійна комісія підзвітна Загальним зборам Академії, керується у своїй діяльності цим Статутом та Положенням про контрольно-ревізійну комісію, яке затверджується Загальними Зборами.

4.27. Контрольно-ревізійна комісія скликається її головою не менше двох разів на рік, а також протягом 10 діб на письмовий запит Президії або 5% членів Академії.

4.28. Рішення Контрольно-ревізійної комісії приймаються простою більшістю голосів її членів.

4.29. Контрольно-ревізійна комісія має повноваження:

- вносити пропозицій щодо фінансової діяльності та використання активів Академії;
- складати висновки про фінансову діяльність та використання активів Академії до затвердження Загальними зборами річних бюджетів, балансів, фінансових та інших звітів керівних органів;
- складати висновки з інших питань за поданням керівних органів Академії;
- проводити періодичні та спеціальні перевірки фінансової діяльності та використання активів Академії, залучати незалежних експертів до таких перевірок;
- здійснювати контроль за раціональним використанням коштів Академії; за видавничою діяльністю; доцільністю придбання устаткування та канцелярської техніки; списанням використаних матеріалів, меблів тощо.

4.30. Апарат Президії Академії формується згідно з рішенням Президії; кожен член апарату Президії працює згідно із затвердженими посадовою інструкцією.

Членів апарату Президії Академії призначає на посаду та звільняє з посади Президент Академії за рішенням Президії Академії.

Пропозиції щодо змін до штатного розпису апарату Президії Академії вносяться членами Президії та затверджуються рішенням Президії Академії.

5. Порядок звітування керівних органів Академії перед його членами

5.1. Президія Академії і Президент Академії зобов'язані періодично звітувати перед членами Академії на Загальних зборах Академії з питань, пов'язаних з реалізацією покладених на них повноважень та здійснення статутних завдань Академії.

5.2. Щорічний звіт про виконання статутних завдань підлягає розсиланню членам Академії за допомогою електронної пошти.

5.3. Усі керівні органи Академії мають у 30-денний строк надавати письмово або електронною поштою відповіді на запити членів Академії щодо діяльності керівних органів та реалізації статутних завдань.

6. Порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності керівних органів Академії та розгляду скарг

6.1. Члени Академії мають право оскаржити рішення, дію або бездіяльність іншого члена Академії, Президента Академії, Президії Академії та Загальних зборів Академії:

6.1.1. На дії, бездіяльність або рішення члена Академії – первинна скарга подається до Президента Академії, який витребує письмові пояснення від особи, дії, бездіяльність або рішення якого оскаржується, та протягом 30 (тридцяти) робочих днів розглядає скаргу із письмовими поясненнями та повідомляє про результати її розгляду заявника. У разі відхилення скарги – повторна скарга подається до Президії Академії, яка розглядає скаргу на найближчому засіданні, із викликом члена Академії, який скаржиться, а також члена Академії, бездіяльність або рішення якого оскаржується (присутність яких не є обов'язковою). У разі відхилення скарги Президією Академії – повторна скарга подається до Загальних зборів Академії, які розглядають скаргу на черговому або позачерговому засіданні, із викликом члена Академії який скаржиться, а також члена Академії дії, бездіяльність або рішення якого оскаржується (присутність яких не є обов'язковою);

6.1.2. На дії, бездіяльність або рішення Президента Академії – первинна скарга подається до Президії Академії, яка розглядає скаргу на найближчому засіданні, із викликом члена Академії, який скаржиться, а також Президента Академії, дії, бездіяльність або рішення якого оскаржується (присутність яких не є обов'язковою). У разі відхилення скарги Президією Академії – повторна скарга подається до Загальних зборів Академії, які розглядають скаргу на черговому або позачерговому засіданні, із викликом члена Академії, який скаржиться, а також Президента Академії дії, бездіяльність або рішення якого оскаржується (присутність яких не є обов'язковою);

6.1.3. На дії, бездіяльність або рішення члена Президії Академії – первинна скарга подається до Президента Академії, який розглядає скаргу протягом 30 (тридцяти) робочих днів, із викликом члена Академії, який скаржиться, а також члена Президії Академії дії, бездіяльність або рішення якого оскаржується (присутність яких не є обов'язковою). У разі відхилення скарги Президентом Академії – повторна скарга подається до Загальних зборів Академії, які розглядають скаргу на черговому або позачерговому засіданні, із викликом члена Академії, який скаржиться, а також члена Президії Академії дії, бездіяльність або рішення якого оскаржується (присутність яких не є обов'язковою).

6.1.4. На дії, бездіяльність або рішення Загальних зборів Академії – до суду, відповідно до чинного законодавства.

7. Джерела надходження і порядок використання коштів та іншого майна Академії

7.1. Для виконання своєї статутної мети Академія має право володіти, користуватися і розпоряджатися коштами та іншим майном, яке відповідно до закону передане її засновниками, членами або державою, набуте як членські внески, пожертвуване громадянами, підприємствами, установами та організаціями; майном, придбаним за рахунок власних коштів або коштів від підприємницької діяльності, що провадиться для досягнення статутної мети та напрямів діяльності Академії; майном, тимчасово наданим у користування (крім розпорядження) чи на інших підставах, не заборонених законом

7.2. Академія також має право на частину майна та коштів, які отримано у результаті діяльності створених нею установ і організацій та заснованих нею підприємств, відповідно до установчих документів цих юридичних осіб.

7.3. Джерелами надходження коштів і майна Академії можуть бути:

- кошти або майно, які надходять безоплатно або у вигляді безповоротної фінансової допомоги чи добровільних пожертвувань;
- пасивні доходи;
- вступні і річні внески членів Академії;
- надходження від колективних членів;
- добровільні пожертвування та благодійна допомога;
- відрахування від прибутку підприємств та організацій, які створені Академією чи створені за участю Академії;
- дотації або субсидії, отримані із державного або місцевого бюджетів, державних цільових фондів або в межах технічної чи благодійної, у тому числі гуманітарної допомоги, крім дотацій на регулювання цін на платні послуги;
- інші, незаборонені законом джерела.

Внески до фондів Академії можуть здійснюватися грошима та матеріальними цінностями. Майно і кошти Академії перебувають у її повному розпорядженні та використовуються на здійснення завдань статутної діяльності Академії.

7.4. Діяльність Академії не має на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між членами Академії. Майно та кошти Академії ви-

користовуються виключно для виконання статутної мети та забезпечення напрямків діяльності Академії, в тому числі на:

- податки та обов'язкові платежі;
- оплату праці (заробітну плату штатних і оплату позаштатних працівників, а також інші грошові чи натуральні в грошовому вимірі виплати їм, що не входять до фонду оплати праці і здійснюються за рахунок власних коштів);
- соціальну допомогу;
- матеріальні витрати та оплату послуг (сюди включаються оплата відряджень, вартість послуг оренди, зв'язку, транспорту, комунальних платежів, канцелярські та господарські витрати, витрати на проведення масових заходів тощо);
- капітальні вкладення (вартість витрат на придбання основних засобів);
- капітальний ремонт;
- благодійну діяльність;
- інші витрати.

7.5. Академія та створені нею установи й організації зобов'язані вести оперативний та бухгалтерський облік, статистичну звітність, зареєструватися в органах державної податкової адміністрації та вносити до бюджету платежі у порядку і розмірах, передбачених законодавством.

8. Порядок створення, діяльності та припинення відокремлених підрозділів Академії

8.1. Академія може мати відокремлені підрозділи, які утворюються за рішенням Президії Академії.

8.2. Відокремлені підрозділи не мають статусу юридичної особи.

8.3. Відокремлений підрозділ має вищий керівний орган – збори членів та керівника. Керівника відокремленого підрозділу обирає та звільняє Президія Академії. Керівник відокремленого підрозділу повинен бути членом Академії.

8.4. Відокремлені підрозділи мають такі повноваження:

- реалізують статутні мету та завдання Академії у певному населеному пункті в межах наданих рішенням Президії;
- проводять роботу по залученню нових членів не забороненими чинним законодавством України засобами;
- представляють Академію на території певної адміністративно-територіальної одиниці.

8.5. Керівник відокремленого підрозділу має право:

- використовувати назву та символіку Академії для реалізації завдань Академії;
- отримувати допомогу у реалізації завдань Академії від керівних органів та посадових осіб Академії;
- бути присутнім на Загальних зборах Академії, засіданні Президії;
- звертатись із клопотаннями до керівних органів Академії;
- захищати свої законні права та інтереси;
- на всебічне сприяння від керівних органів Академії.

8.6. Керівник відокремленого підрозділу зобов'язаний:

- дотримуватися вимог Статуту Академії;
- активно впроваджувати рішення керівних органів Академії, прийнятих у межах чинного законодавства та Статуту Академії;
- не допускати дій, спрямованих на порушення честі, гідності членів Академії.

8.7. Діяльність відокремленого підрозділу може бути припинено шляхом його закриття (ліквідації) за рішенням Президії Академії або Загальних зборів Академії, а також у судовому порядку.

8.8. Кошти та майно, яке було закріплене за відокремленим підрозділом, передається безпосередньо до відання Президії Академії до прийняття рішення щодо розподілу майна та коштів Загальними зборами Академії.

9. Міжнародні зв'язки

9.1. Академія може здійснювати співробітництво із іноземними неурядовими та міжнародними урядовими організаціями, укладати відповідні угоди, а також брати участь у здійсненні заходів, що не суперечать законодавству України та міжнародним договорам, ратифікованими Україною.

10. Порядок прийняття рішення щодо саморозпуску або реорганізації Академії, а також щодо використання її коштів та іншого майна, що залишилися після саморозпуску

10.1. Припинення діяльності Академії здійснюється за рішенням Загальних зборів Академії шляхом саморозпуску або реорганізації шляхом приєднання до іншого громадського об'єднання такого самого статусу, або у інших випадках, передбачених чинним законодавством.

10.2. Рішення про саморозпуск або реорганізацію Академії приймаються Загальними зборами Академії. Відповідне рішення приймається за наяв-

ності не менше 3/4 голосів членів Академії, присутніх на Загальних зборах Академії

10.3. У випадку саморозпуску майно та кошти, після задоволення вимог кредиторів, передаються за рішенням Загальних зборів Академії на статутні або благодійні цілі іншому громадському об'єднанню (кільком іншим), а у разі неприйняття такого рішення – зараховуються відповідно до закону до державного або місцевого бюджету.

10.4. У випадку реорганізації Академії її майно, активи та пасиви передаються правонаступнику.

11. Порядок внесення змін і доповнень до статуту Академії

11.1. Зміни та доповнення до Статуту Академії приймаються Загальними зборами (конференцією) Академії. Відповідне рішення приймається за наявності не менше 3/4 голосів членів Академії присутніх на Загальних зборах Академії.

11.2. Пропозиції щодо внесення змін та доповнень до Статуту на розгляд Загальних зборів Академії може вносити кожен член Академії у письмовій формі.

11.3. Зміни та доповнення до Статуту Академії підлягають обов'язковій державній реєстрації у порядку, передбаченому чинним законодавством України.

Положення про Президію Академії наук вищої освіти України

Це Положення встановлює структуру, функції, межі компетенції та порядок роботи Президії Академії.

I. Загальні положення

1. Президія є колегіальним органом при президентові Академії і створюється для загального керівництва діяльністю Академії.
2. Президія у своїй діяльності керується законами України, іншими нормативно-правовими актами, Статутом Академії, наказами та розпорядженнями президента Академії та цим Положенням.
3. Загальна чисельність Президії є непарним числом і становить не менше 10 відсотків кількості членів Академії.
4. Головою Президії є президент Академії, а у разі відсутності президента за його розпорядженням призначається головуючий на засіданні з числа віце-президентів. Головним ученим секретарем є член Академії.
5. Склад Президії формується двома шляхами: за **посадою** та за рахунок **виборних** представників. За **посадами** входять: президент, головний учений секретар, віце-президенти, академіки-секретарі, уповноважені по регіональних відділеннях, керівники наукових центрів, секторів, голова ради молодих вчених, голова ревізійної комісії, голови мандатної комісії. **Виборні** представники з числа інших працівників обираються Загальними зборами (конференцією) Академії за поданням загальних зборів відділень та основних структурних підрозділів Академії, а саме: президент, головний учений секретар, віце-президенти, академіки-секретарі, бухгалтер, секретар.
6. Виборні представники вважаються обраними до складу Президії Академії або відкликаними з неї, якщо за них або проти них

проголосувало більше **50%** присутніх на Загальних зборах-конференції (за наявності кворуму – **2/3** облікового складу всіх делегатів). Рішення приймається відкритим голосуванням та оформлюється протоколом.

7. Склад Президії обирається на Загальних зборах, затверджується наказом президента. Термін повноважень Президії Академії - **5 років**.
8. Зміни у складі Президії Академії здійснюються за необхідністю.
9. Ініціатива щодо відкликання, заміни або призначення нового члена Президії Академії здійснюється за рішенням **50%** членів Президії або президента Академії.
10. Члени Президії Академії обов'язково є делегатами Загальних зборів-конференції Академії, де розглядаються та затверджуються зміни та доповнення до Статуту Академії та інші концептуальні питання її діяльності.

II. Основні напрямки діяльності Президії

До компетенції Президії Академії належать:

- вирішення основних питань наукової діяльності, економічного та соціального розвитку Академії;
- подання до затвердження на Загальних зборах (конференції) Академії проекту Статуту, а також змін і доповнень до нього;
- розгляд Стратегії розвитку Академії;
- ухвалення фінансового плану та кошторису Академії;
- прийняття рішення і подання на затвердження президенту пропозицій щодо структури Академії, створення, ліквідації та реорганізації структурних підрозділів Академії;
- ухвалення основних перспективних напрямків діяльності Академії;
- обговорення перспективного та поточного плану розвитку Академії;
- обговорення і затвердження планів наукової роботи відділень Академії;
- подання пропозицій президенту щодо призначення та звільнення з посади віце-президентів, академіків-секретарів, керівників наукових центрів та інших структурних підрозділів Академії;

- обрання на посаду віце-президентів, академіків-секретарів, керівників наукових центрів та інших структурних підрозділів Академії;
- прийняття рішень щодо кандидатур для відзначення академічними нагородами;
- оцінка діяльності керівників структурних підрозділів Академії;
- прийняття рішення про відрахування з членів Академії за порушення Статуту Академії, а також за невиконання статутних вимог та посадових зобов'язань;
- визначення кращих наукових робіт, монографій, підручників на здобуття академічних премій;
- затвердження комплексного плану науково-організаційної діяльності Президії Академії на поточний рік;
- затвердження звіту про діяльність Президії Академії за поточний рік; розгляд інших питань діяльності Академії.

III. Порядок роботи Президії

1. Засідання Президії академії проводяться не менше одного разу на місяць.
2. Засідання вважається дійсним, якщо в ньому бере участь не менше **2/3** членів Президії.
3. Рішення Президії приймаються простою більшістю голосів відкритим або таємним голосуванням, за винятком тих випадків, коли наявне регламентується певними нормативними документами.
4. Питання, які розглядаються Президією, готуються завчасно. Відповідальним за своєчасну підготовку матеріалів на Президію є головний учений секретар. Загальне керівництво підготовкою всіх питань здійснює Президент.
5. Готують питання на засідання президії структурні підрозділи або спеціально створені комісії. Наказ або розпорядження про створення комісії видається за один місяць до засідання Президії.
6. Проект рішення та інші матеріали надаються головному ученому секретарю за п'ять днів до засідання.
7. Будь-яке питання, що планується на розгляд, візується президентом Академії, і тільки тоді питання включається до порядку денного.
8. Оголошення та порядок денний (за 10 днів) готує та погоджує з Президентом головний учений секретар Академії.
9. До початку засідання головний учений секретар перевіряє присутність членів Президії, про що робиться підпис у листі присутності. Участь членів Президії у засіданні є обов'язковою.

10. Порядок денний оголошується перед початком засідання Президії.
11. Протокол засідання веде і оформляє вчений секретар. Нумерація протоколів починається кожного календарного року.
12. Головний учений секретар відповідає за ведення стенограм (протоколів) Президії, за достовірність та повноту інформації, представленої у протоколах засідань Президії.
13. Рішення Президії вводяться в дію наказами або розпорядженнями Президента.
14. Якщо на думку Президента ухвала Президії є необґрунтованою, він має право ще раз поставити питання на обговорення на іншому засіданні або взагалі зняти його з порядку денного.

IV. Обов'язки головного ученого секретаря Президії

1. Головний учений секретар Академії виконує обов'язки згідно зі Статутом АН ВО України та підпорядковується безпосередньо президенту, голові Президії.
2. Інформує про роботу Президії.
3. Складає план роботи Президії на поточний рік.
4. Готує матеріали до засідання Президії.
5. Веде і оформлює протокол засідання Президії.
6. Готує витяги з протоколів засідань Президії.
7. Готує проекти, наказів або розпоряджень президента з питань, ухвалених Президією.
8. Відповідає за формування особових справ осіб, які рекомендовані Президією до виборів в академіки.
9. Готує матеріали на конкурс щодо присвоєння нагород.
10. Контролює виконання планів роботи та ухвал Президії.

V. Чинність положення

1. Положення набуває чинності з моменту його схвалення Президією та затвердження президентом Академії.
2. Зміни та доповнення до Положення розглядає Президія і затверджує Президент Академії.

ЗАГАЛЬНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АКАДЕМІЇ НАУК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ЇЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. **Подовження Угоди** про співпрацю з педуніверситетом (2013-2017рр.). На час каденції нинішнього керівництва Академії.
2. **Внесення змін та доповнень до СТАТУТУ** є одним із стратегічних та перспективних напрямків діяльності Академії. **Відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання» - до 1 січня 2018 року.**
3. Разом зі змінами та доповненнями до Статуту Академії можна і треба внести зміни до **Положень про Відділення**. А також розробити **Положення про Президію, Положення про обрання академіків, Положення про контрольно-ревізійну комісію, Положення про нагороди.**
4. **Вдосконалення структури Академії** з метою забезпечення чіткої організації діяльності всіх її підрозділів.
5. Визначення **посадових повноважень керівництва** (Президента, віце-президентів та головного ученого секретаря) та **функціональних обов'язків допоміжного складу - членів секретаріату Академії** (секретаря, бухгалтера та референта).
6. **Визначити «баласт» Академії та вивести з її складу тих, хто не виконує статутних вимог** (внески, звітність, присутність на Загальних зборах, участь у діяльності Академії). **Борг: 215 тис. гривень** (це 300 осіб) про щось говорить. Треба залишити справжню наукову, дієздатну еліту в Академії!. А не пасивних безчасних її членів!
7. З метою розширення кола спілкування з громадськістю та суспільного ознайомлення про діяльність та наукові здобутки Академії **за-**

проводити Проект «Популяризація досягнень АН ВО України» (2016-2017), присвячений 25-річчю Академії.

Сутність проекту: вчені Академії готують науково-популярні статті, співпрацюють з науково-популярними виданнями, виступають по радіо та на телебаченні, представляють Академію на Міжнародних наукових та освітянських конференціях, симпозіумах, конгресах, форумах, висвітлюють діяльність окремих структурних підрозділів на Сайті та в Інтернет-мережі тощо.

На ювілейних Загальних Зборах у грудні 2017 року визначити найбільш активних членів, найкращі виступи та публікації та нагородити відзнаками Академії.

- 8. Активізація діяльності з Сайтом Академії.** Представлення всіх підрозділів Академії та оновлення застарілої інформації. В тому числі **надання інформації англійською мовою.**
- 9. Видання оновленого інформаційного довідника** (телефони та адреси).
- 10.** Підготовка до відзначення 25-ї річниці Академії у 2017 році.
- 11.** Розробка та **видання рекламної продукції** з логотипом Академії (паперові пакети, конверти, календарі тощо) до 25-річчя АН ВО України.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН ВО УКРАЇНИ

На засіданнях Президії АН ВО України, що проходили у квітні, травні та червні місяцях поточного року було розглянуто низку питань, зокрема: про затвердження плану проведення науково-практичних конференцій, конгресів і симпозіумів; плану проведення виїзних засідань на II та III квартали 2016 р.; про організаційну та наукову діяльність Ради молодих учених; науково-організаційну діяльність регіональних відділень та центрів; міжнародну діяльність Академії тощо.

Одним із ключових питань було обговорення перспективних напрямків діяльності Академії: розробка та обговорення «Стратегії ВГО «АН ВО України» на 2016-2017 роки», а також внесення змін та доповнень до Статуту АН ВО України.

Незмінними залишились позиції щодо наявності наукових ступенів та вчених звань у кандидатів в академіки: кандидати в академіки мусять мати звання професора, а члени-кореспонденти - звання доцента.

Щодо терміну перебування в Академії на керівних посадах, то президент може перебувати на посаді не менше 5 років, а також розмежування посади головного ученого секретаря та віце-президентів

ЗВІТ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ РАДИ МОЛОДИХ УЧЕНИХ АН ВО УКРАЇНИ (за перше півріччя 2016 р.)

Керуючись керівними рекомендаціями Президента АН ВОУ Дубини М.І., Рада молодих учених продовжує свою роботу. За звітний період видано 3 видання книжного типу і 9 збірників наукових праць під грифом АН ВОУ, 2 збірники здано до друку.

Презентації видань з грифом АН ВОУ здійснені у квітні в наукових та освітніх установах м. Тбілісі (Грузія), у травні в наукових та освітніх установах м. Афін (Греція). Упродовж червня підготовлені презентації в трьох містах Румунії. Рада молодих учених продовжує розвивати контакти з зарубіжними установами, як-от Європейська академія наук, мистецтв та літератури (Франція), ПЕН-клуб (франкомовна секція Бельгії), Болгарська академія наук і мистецтв, Бразильська академія словесності та ін.

У квітні відбувся захист кандидатської дисертації активного члена Ради молодих учених Х.В. Сторожук, у травні прийняті до захисту кандидатські дисертації активних членів Ради О.С. Осадчої й Н.А. Назарова, серед яких Н.А. Назаров – головний редактор збірника наукових праць Ради молодих учених «Мова та історія». Велику роботу в Раді здійснюють члени-кореспонденти АН ВОУ Д.О. Чистяк і Д.І. Переверзєв.

**Голова Ради молодих учених,
акад. Мосенкіс ЮЛ.**

ЗВІТ ПРО МІЖНАРОДНУ ДІЯЛЬНІСТЬ АКАДЕМІЇ НАУК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

за 1-2 квартали 2016 року

Засідання Президії від 23.06.2016 року

Шановний Президенте та члени Президії!

Сказати, що 2015 рік і перше півріччя 2016 року були для викладацької і наукової спільноти непростими, це сказати мало. Цей період був для країни, й для нас усіх роком випробувань і реформ у вищій освіті, роком перевірки на зрілість дій в режимі із загостренням й роком душевного та матеріального неспокою. Але зважаючи навіть на поверхневий аналіз результатів міжнародного співробітництва інституцій академії я беру на себе сміливість сказати, що академія в обличчі її учасників, як свідчать показники, з честю проходить цей тернистий шлях, не лише не втрачаючи свої позиції, а й значно зміцнюючи їх завдяки творчому натхненню і ентузіазму безпосередніх учасників цього процесу. І об'єктивність цієї тези спробуємо визначити.

Наукова та інноваційна діяльність АН ВО України на міжнародному рівні здійснювалась академічною спільнотою в рамках діяльності відповідних університетів та установ академії, головним чином шляхом участі у міжнародних проектах і програмах, публікації наукових статей у міжнародних національних та закордонних виданнях, проведенні міжнародних конференцій та симпозіумів, участі у конференціях і Конгресах Європейського та світового рівнів, міжнародному обміну викладацької та студентської спільноти, участі в різноманітних тематичних заходах за ініціативи, зокрема, керівництва регіональних відділень та Президії академії.

Узагальнити повною мірою діяльність академії з міжнародного співробітництва навіть за перші квартали 2016 року є задачею досить об'ємною.

Підсумовуючи роль академії у міжнародному співробітництві і досягнення членів академії у зазначений період часу, вважаю за доцільне проілюструвати діяльність академії лише на окремих прикладах для того, щоб уявити усю велич цієї роботи, яка проводиться безпосередніми учасниками. Для цієї мети розглянемо лише декілька вищих навчальних закладів, які входять до складу академії і сконцентруємо увагу Президії на інформації про стан міжнародного наукового співробітництва даних установ: характеристики основних напрямів міжнародного наукового і науково-технічного співробітництва, прикладах їх успішної реалізації та перспективам розвитку. В даній доповіді основна увага буде зосереджена, якщо не буде принципівих

заперечень у присутніх, на закладах Запорізького регіону, а також наведенні прикладів роботи вищих навчальних закладів інших регіонів.

Міжнародна діяльність Запорізького національного університету є частиною загально університетської стратегії розвитку, спрямованої на повноцінну інтеграцію у світовий освітній і науковий простір.

Нині університет задіяний у 20 міжнародних проектах за такими напрямками як природничі, філологічні, соціальні, юридичні науки, журналістика, історія, філософія, політологія, фізичне виховання. Серед них проекти Erasmus+, Erasmus Mundus ELECTRA, Erasmus Mundus HUMERIA, проект ЄС-ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», проект Фонду розвитку закладів масової інформації Посольства США в Україні «Навчальне цифрове ефірне телебачення», Сьомої рамкової програми ЄС SemData тощо.

Зазначу, що ЗНУ є членом Євразійської асоціації університетів з 2011 року.

Проект Сьомої рамкової програми ЄС «Pyrses SemData», спрямований на підтримку досліджень з управління даними та інформаційних технологій, надає науковцям математичного факультету можливість закордонних стажувань у вишах і науково-дослідних установах Великої Британії, Бельгії, Іспанії та Греції. Останнім часом відбулось 6 стажувань за цією програмою.

За програмою «Мевляна», яка координується та фінансується Міністерством освіти Туреччини, науковці ЗНУ пройшли стажування у партнерському університеті Чукурова.

Центр європейської інформації, відкритий за результатами співробітництва з Міжнародним фондом «Відродження» при Науковій бібліотеці ЗНУ, постійно бере участь у роботі над проектами різного рівня.

На сьогодні кількість угод ЗНУ про міжнародне наукове співробітництво між вищими навчальними закладами та дослідницькими установами становить 57. Серед нових партнерів ЗНУ, з якими налагоджене співробітництво: Анхойський педагогічний університет (Китайська Народна Республіка), Нарвський коледж Тартуського університету (Естонія), Державна вища професійна школа в Новому Сончі (Польська Республіка).

Приєднання ЗНУ до проекту «Еразмус+» сприяє зміцненню інституціонального співробітництва та впровадження стратегій інтернаціоналізації освіти, збільшило можливості студентів, аспірантів та науково-педагогічних працівників університету пройти стажування у сфері гуманітарних та природничих наук в європейських університетах.

Протягом 2015-2016 навчального року в університеті працюють 7 іноземних викладачів зі Сполучених Штатів Америки (4), Болгарії, Франції та Великої Британії, що надає змогу впроваджувати до навчальних планів немовних спеціальностей курси іноземною мовою викладання, підвищувати іноземну комунікативну компетенцію студентів. Повсякденною практикою в роботі факультетів університету стало проведення телемостів, онлайн-лекцій та вебінарів за участі професорів і студентів партнерських вишів.

Лише за один рік в Запорізькому національному університеті учасниками академічної мобільності стала 181 особа: 75 студентів (відрадженьня та стажування), 77 науково-педагогічних працівників (стажування), 29 працівників (відрадженьня). 15 науково-педагогічних працівників університету мали можливість пройти довгострокові закордонні стажування (до року і більше) у вишах та науково-дослідних установах Великої Британії, Іспанії, Франції, Португалії, Польщі, США. Серед них 4 стипендіати проекту SemData, 5 стипендіатів програми «Еразмус Мундус», 1 стипендіат програми «Польський Еразмус» та інші.

За новими укладеними договорами в рамках програми «Еразмус +» студенти, науковці та викладачі отримали можливість проходити стажування в таких європейських університетах, як Університет дю Мен (Франція), Університет ім. Масарика (Чехія), Університет Фоджіа (Італія), Університет Бабеш-Боляй (Румунія), Університет Любляни (Словенія), Поморська Академія в Слупську (Польща). З лютого 2016 року 9 студентів та 4 науково-педагогічних працівників вже долучились до цієї програми і проходять стажування у вишах Італії, Франції, Словенії та Румунії.

Запорізький національний університет підтримує постійно діючі канали академічної мобільності із Вроцлавським та Лодзинським університетами (Польща), Пловдивським університетом ім. Паїсія Хілендарського та Софійським технічним університетом (Болгарія), університетом Магдебург-Стендаль (Німеччина), університетом дю Мен (Франція).

Академічну мобільність як компонент професійної підготовки інтегровано до навчальних програм факультетів іноземної філології, фізичного виховання, філологічного факультету тощо. Так, протягом навчального року лінгвокультурологічну практику у вищих навчальних закладах Болгарії здійснили 39 студентів. У рамках Угоди про співробітництво між ЗНУ та Вроцлавським університетом успішно реалізується програма академічної мобільності: 30 студентів філологічного факультету пройшли наукове стажування з польської мови в 2015, 2016 рр.

У рамках співпраці з німецьким університетом Магдебург-Стендаль участь у літній мовній школі взяли 3 студенти ЗНУ. 12 студентів-учасників навчального студентського театру факультету соціальної педагогіки та психології стали лауреатами 6 Міжнародного студентського фестивалю в Угорщині у травні 2016 року.

У рамках співробітництва Запорізького національного університету з Університетом дю Мен (Франція) продовжується реалізація програми подвійного диплому. На сьогодні у студентів ЗНУ є можливість навчатись за спільними магістерськими програмами на факультетах французької філології та менеджменту, фізичному, економічному та історичному факультетах.

Протягом 2015 року та у першому кварталі 2016 р. ЗНУ відвідали 106 іноземних гостей, у тому числі Надзвичайний та Повноважний Посол ФРН в Україні, та Повноважний Посол Індії в Україні, Радник Посольства США в Україні, віце-консул США, німецька делегація землі Саксонія-Анхальт на чолі з Державним міністром тощо.

У 2015-2016 навчальному році в Запорізькому національному університеті навчаються 54 іноземних громадянина з країн близького та далекого зарубіжжя – Марокко, Тунісу, Іраку, Йорданії, Туреччини, Македонії, Греції, Кот-д'Івуару, Габону, Еквадору, Туркменістану, Азербайджану, Російської Федерації, Казахстану. З них 46 є студентами основних спеціальностей (правознавство, фізичне виховання, спорт, російська мова та література, програмна інженерія, прикладна математика, інших), 4 аспіранти економічного, математичного, історичного факультетів та факультету фізичного виховання, 4 – слухачі підготовчого відділення. Зважаючи на невелику чисельність іноземних громадян, які на навчаються в ЗНУ, у порівнянні з іншими ВНЗ регіону, слід зазначити, що вона щороку поступово зростає.

Яскравим прикладом закордонного визнання досягнень вчених університету у 2016 році явилось запрошення їх до участі у 2х міжнародних проєктах:

Європейської Програми Горизонт-2020 з розв'язку проблеми застосування сучасних матеріалів (так званих “smart materials”, зокрема матеріалів з пам'яттю) у розробки новітніх систем аерокосмічної техніки та автобудування. Учасниками цього проєкту є такі визнанні наукові центри, як Оксфордський і Шеффілдський університети (Англія), ряд германських та польських наукових центрів, Харківський Інститут проблем машинобудування АН України, Запорізький національний університет, державне підприємство Конструкторське бюро «Південне»(Україна), ряд закордонних організацій і установ аерокосмічної і автобудівної галузей (загалом 11 організацій). За

цим проектом, якщо він буде підтриманий Європейською Комісією у найближчий час, для ЗНУ передбачено фінансування у 216 тис. євро (біля 6.5 мільйонів гривень). Другий міжнародний проект 2016 року, пов'язано із розробкою новітніх систем пересування людей із обмеженими можливостями із фінансуванням для університету у розмірі 18 тисяч євро на поточний рік (понад півмільйона гривень).

В якості наступного приклада активної діяльності у міжнародному співробітництві приведе Запорізький національний технічний університет.

Так, нещодавно (22-23 квітня 2015 року) у Белградському університеті (Сербія) відбулась Міжнародна конференція та звітно-виборчий конгрес Мережі причорноморських університетів (BSUN). У конгресі прийняли участь представники 12 країн членів BSUN., у тому числі України.

Зі звітною доповіддю виступив Президент BSUN (2010-2015 р.р.) академік, ректор Політехнічного університету Тирани (Албанія) академік Дж. Качані.

З обговоренням та пропозиціями щодо подальшого розвитку міжуніверситетської взаємодії виступив голова ради ректорів регіону академік С. Беліков (Запорізький національний технічний університет).

Відбулась дискусія щодо Завдань Мережі університетів Чорного моря (BSUN) відповідно до завдань співпраці держав Причорномор'я.

Президентом Мережі Причорноморських університетів (BSUN) на 2015-2016 роки обрано ректора Белградського університету проф. Володимира Бумгарашевича.

У конференції прийняли участь представники ВНЗ Албанії, Болгарії, Грузії, Греції, Румунії, Росії та України, представники румунських Міністерства освіти та наукових досліджень, Міністерства закордонних справ, місцевих органів влади, представники ділових кіл.

Упродовж дводенних дебатів було обговорено теми, що мають спільний інтерес для університетів регіону, та розвивають університетський менеджмент для задоволення вимог суспільства, необхідного адміністрування університетської інфраструктури, залучення висококваліфікованих професорів та джерел активів і фондів для досягнення високих стандартів в освіті. Відмічено проблемні питання університетів регіону.

Учасники висловили підтримку щодо звернення до урядів, державних діячів та впливових осіб регіону про їх внесок до створення принципово нових підходів у регіоні Чорного моря зі започаткуванням діалогу та відпрацюванням контактів.

Погоджено, що без такого принципового зрушення у відносинах країн регіону неможливо забезпечення співпраці академічних спільнот.

Учасники проаналізували результати впровадження пілотного проекту BSUN з розвитку інноваційних кластерів (Medgreen Cluster) та погодилися почати впровадження можливості тиражувати модель в інших країнах-учасниках BSEC (Причорноморської організації економічного співробітництва), а саме в Грузії при координації державного університету Ілія, в Болгарії при координації університету Велико Тирново, у Сербії при координації університету Белграда, у Молдові при координації Технічного університету, в Україні при координації університету Вінниці.

BSUN підпише угоду з Національним Інститутом досліджень і розвитку по біологічним наукам, присвячену співробітництву у реалізації проекту «DANUBIUS» – створенню Міжнародного дослідного центру по макросистемам річка - море.

Запорізька державна академія приєдналася до україно-норвезького університетського альянсу. 2-3 червня 2016 року в місті Миколаїв відбулася масштабна подія міжнародного рівня – II науково-практичний симпозиум «Кооперація між Норвегією і Україною: освіта, дослідження та бізнес». Захід пройшов під егідою проекту «Україна-Норвегія».

Королівство Норвегія представляли Посол Королівства Норвегії в Україні та Білорусії Йон Елведаль Фредріксен.

/1546833688912318/photos/pcb.1700192053576480/1700191990243153/?type=3

УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

У 2015 році університет розпочав плідну співпрацю з проектом SUAFRI-EPC – Supporting the Uptake of Agri-Food Research Results into Innovation with EPC countries. Основна мета проекту – скоротити розрив між дослідженнями та інноваціями в агропродовольчому секторі країн Східного Партнерства. Проект 115 підтримує наукові розробки та інновації за тематикою «Безпечне харчування, стале сільське господарство, морські дослідження та біоекономіка». Дана тематика є однією з пріоритетних та входить у Програму ЄС «Горизонт–2020». Уманський НУС переміг із проектом «Introduction of crop varieties with high protein content, their growth technologies and processing. У межах проекту відбулось стажування аспіранта університету Ірини Діордіє-

вої у м. Болонья (Італія), організоване European association for the transfer of technology and innovation, за підтримки ASTER.

У рамках проекту SUAFRI-EPC Уманський НУС є включений до он-лайн переліку організацій, які є потенційними партнерами в реалізації проєктів за програмою Європейського Союзу з науки та інновацій на 2014–2020 рр. «Горизонт–2020».

У 2015 році університет продовжив участь в проєкті TEMPUS (трансєвропейська програма мобільності для навчання в університетах) 544524 -2013-PL-SMHES «Qualifications Frameworks for Environmental Science at Ukrainian Universities» («Рамка кваліфікацій в галузі наук про навколишнє середовище для українських університетів»). Передбачається, що проєкт забезпечить підвищення якості та актуальності вищої освіти в Україні, збільшить конвергенцію з розробками ЄС шляхом розроблення кваліфікаційних рамок.

У рамках проєкту відбулось стажування викладачів університету у м. Відень (Австрія) на базі Університету природних ресурсів та природничих наук (BOKU), у м. Лейда (Каталонія, Іспанія) на базі Університету Лейди, на базі університетів м. Генуя і м. Павія (Італія), на базі Ягелонського університету (м. Краків, Польща).

Разом з Природничим університетом у м. Вроцлав, Республіка Польща ведеться співпраця щодо підвищення академічною мобільності студентів та педагогічного персоналу обох університетів в рамках проєкту Erasmus+.

Стосовно проєкту Erasmus+ у 2015 р. університет виграв грант на викладацьку та студентську мобільність. Вже з 2016 р. викладачі університету зможуть пройти стажування в університеті Господарської академії ім. Д.А. Ценова, Республіка Болгарія, м. Свіщов.

Знаковою подією 2015 р. стало прийняття університету (в якості повноцінного члена) до Вишеградської Асоціації університетів. Вишеградська Асоціація університетів була створена в листопаді 2011 року в рамках реалізації стратегічного проєкту «Стійкість в агросекторі країн Вишеградської четвірки і співпрацюючих регіонів» та за підтримки Міжнародного фонду Вишеградської групи. Постійний офіс організації знаходиться у Словачькому аграрному університеті в Нітрі. На сьогодні до асоціації входить 41 університет із різних країн світу на правах повноправного та 11 – на правах почесного членства, а основна її мета – налагодження співпраці університетів-партнерів для забезпечення якісної освіти і наукового середовища, яке сприятиме розвитку більш тісної співпраці між країнами Вишеградської групи та інших регіонів у контексті сталого розвитку.

У 2015 р. університет розпочав співпрацю за навчально-науковим міжнародним проектом «Німецько-українська магістерська програми з логістики». Проект стартує у 2016 р. за грантової підтримки Німецької служби академічних обмінів (DAAD), співвиконавцями якого є Університет Бремену (Німеччина), Київський національний університет ім. Вадима Гетьмана, Одеська національна морська академія. Метою даного проекту є розробка, узгодження і впровадження спільної магістерської програми для підготовки фахівців з логістики та розвиток логістичної інфраструктури в Україні.

У рамках проекту передбачено науково-педагогічне стажування викладачів в університетах України та Німеччини, спільне навчання та обмін студентами, які навчаються за магістерською програмою з логістики, проведення науково-практичних конференцій за участі вітчизняних і європейських вчених та підприємств-партнерів.

У рамках проекту Горизонт–2020 університет розпочав співпрацю за програмою «Полонез», яка передбачає підтримку виконання науково-дослідних проектів за актуальною тематикою. Від університету відбір пройшли два проекти, виконавці яких мають перспективу отримати грантову підтримку в 2016 році. Щодо організації міжнародної наукової співпраці Житомирського державного університету, то на сьогодні в університеті функціонує 40 угод із зарубіжними університетськими центрами, освітніми установами, громадськими організаціями. ЖДУ є учасником та співорганізатором 4-х міжнародних консорціумів. Активно здійснюється робота із польськими університетами у напрямку академічної мобільності, обміну науковими матеріалами, створення спільних наукових видань, проведення конференцій, обміну викладачами тощо. У рамках співпраці із видавничими центрами Німеччини здійснюється видавнича та перекладацька діяльність; Брехтівського науково-дослідного центру – проведення лекційних курсів; Болонського та Пармського університетів (Італія) – проектна діяльність та ін. У цьому році ЖДУ здійснив першу спробу участі у проектах програми Erasmus+ (6 проектів). Зараз вивчається досвід реалізації проектів цієї програми іншими навчальними закладами, доопрацювання попередніх та розробка нових для участі в програмах «Erasmus+», «Горизонт – 2020», «Креативна Європа». В університеті навчається 37 студентів-іноземців, з Росії, Туркменістану, Молдови, Ізраїлю, Азербайджану, Чехії, Індії, Єгипту, а також 4 іноземці навчаються в аспірантурі. В університеті діє Клуб студентів-іноземців. Необхідно зазначити, що у цій важливій сфері діяльності університетом зроблено перші кроки. Університет має продовжувати роботу

у цьому напрямку: по-перше, ефективніше використовувати існуючі угоди, перевівши їх у практичну площину (подвійний диплом, спільні наукові проекти, гранти тощо); 10 по-друге, розгорнути роботу по масштабнішому наданню освітніх послуг на міжнародному рівні; по-третє, значно розширити мобільність наших викладачів і студентів тощо.

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Стратегічним завданням університету є забезпечення позиціонування університету у світовому освітньому просторі, що базується на формуванні гідного іміджу університету, міжнародної репутації, реалізації Європейської кредитно-трансферної системи, конкурентних переваг у науковій сфері, висвітлення результатів наукової та науково-дослідницької діяльності у світовому просторі є стратегічною метою розвитку міжнародної діяльності у ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Відповідно до концепції розвитку університету, що має за основу збереження традицій вищої освіти в Україні та орієнтацію на європейські і світові навчальні стандарти та цінності, партнерство з іноземними вищими навчальними, науковими та культурними установами через поглиблення інтеграції в європейський та світовий освітній простір належить до числа пріоритетних завдань університету.

ХНЕУ ім. С. Кузнеця приєднався та активно використовує всі можливості та переваги членства в таких міжнародних асоціаціях, як: Асоціація економічних університетів Південно-Східної Європи та Чорноморського регіону (рік вступу – 2008), Асоціація європейських університетів (рік вступу – 2009), Університетська агенція франкофонії (рік вступу – 2009), Міжнародний інститут адміністративних наук і Міжнародна асоціація шкіл та інститутів адміністрації (рік вступу – 2013), Організація економічного співробітництва та розвитку – OECD (рік вступу – 2012).

Університет здійснює активну міжнародну діяльність на основі більш ніж 85 підписаних угод про співробітництво з вищими навчальними закладами та організаціями Європи і світу. Партнерами ХНЕУ ім. С. Кузнеця є Університет Ліон-2 ім. Люм'єр (м. Ліон, Франція), Університет прикладних наук Technikum Wien (м. Відень, Австрія), Університет прикладних наук Верхньої Австрії (м. Штайр, Австрія), Університет м. Страсбурга (Франція), Шведський технологічний університет (м. Лулео, Швеція), Державна вища

техніко-економічна школа Інституту економіки і управління (м. Ярослав, Польща), Вища менеджерська школа (м. Легніца, Польща), Гданська фундація менеджменту (м. Гданськ, Польща), Хайбейський університет економіки і торгівлі (м. Шіцзячжуань, Китай).

У ХНЕУ ім. С. Кузнеця зараз виконується 5 проектів за сприяння наукових і освітніх програм, які надають фінансування, а з 2015 року починають свою роботу ще 3 програми.

З початку 2016 року починає діяти програма 561536-EPP-1-2015-1-UK-EPPKA2-SBHE-JP FABLAB «Розвиток мережевої інфраструктури для підтримки молодіжного інноваційного підприємництва на платформах FABLAB».

Метою проекту є створення середовища на базі мережевих платформ FABLAB у співробітництві бізнесу та університетів, яке стимулюватиме креативність, інновації, підприємницьку діяльність, сприятиме працевлаштуванню молоді.

З лютого 2016 року починає діяти програма ERASMUS+ «Мобільність Ліон-2 – ХНЕУ ім. С. Кузнеця».

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. Мечникова

ОНУ імені І. І. Мечникова є одним з лідерів серед університетів України в області інтернаціоналізації освітньої сфери, який протягом 149 років веде успішне міжнародне співробітництво на регіональному та глобальному рівнях. ОНУ одним з перших в Україні став членом Європейської Університетської Асоціації, Всесвітньої Асоціації Університетів, Наглядової Ради Magna Charta, одним з членів-засновників Євразійської Асоціації Університетів, він є членом Чорноморської Мережі Університетів, Дунайської конференції ректорів та багатьох інших організацій. За звітний період чисельність міжнародних угод ОНУ зросла з 185 до 191.

В ОНУ імені І. І. Мечникова працюють 10 мовно-культурних центрів іноземних країн.

Через погіршення умов фінансування кількість закордонних відряджень співробітників ОНУ в 2013/14 році продовжувала знижатися: з 124 (30 країн) до 110 (31 країна).

ОНУ продовжив посідати одне з провідних місць серед українських університетів щодо кількості та якості (за тривалістю та складом учасників)

отриманих грантів для мобільності студентів у рамках 4 консорціумів Еразмус Мундус.

Новацією цього року стало збільшення питомої ваги викладачів як з боку ЄС (що приїждять для читання спеціальних лекційних курсів для студентів ОНУ), так й з боку ОНУ (які виїждять для підвищення наукової та освітньої кваліфікації й налагодження партнерських стосунків).

У складних умовах сьогодення значним каталізатором процесу набору слухачів університету є Інтернет-сайт. Ще однією можливістю подолання кризи могло б стати запровадження комп'ютерних технологій дистанційного навчання, як це вже зробили деякі одеські ВНЗ

ВІДОМОСТІ ПРО НАУКОВЕ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ІЗ ЗАКОРДОННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У 2015 році Маріупольський державний університет розвивав усі напрямки міжнародної співпраці. Успішно розвивалось співробітництво з організаціями та установами-партнерами Республіки Кіпр, Грецької Республіки, Італійської Республіки, Федеративної Республіки Німеччина, Великобританії, Республіки Польща, США, Республіки Молдова свідченням чого є реалізація існуючих та підписання нових угод про співпрацю між МДУ та провідними організаціями, установами та навчальними закладами. У звітному році університет відвідали 21 офіційна іноземна делегація загальною чисельністю 29 осіб. Станом на 2015 рік університетом підписано 100 угод про співробітництво з іноземними партнерами.

МДУ є членом міжнародних організацій – Європейської асоціації університетів, Асоціації юридичних ВНЗ країн СНД, Європейської організації публічного права, Мережі Середземноморських університетів, Асоціації українсько-китайського культурного співробітництва, Асоціація ректорів педагогічних університетів Європи тощо, – з якими продовжується взаємовигідне співробітництво.

На базі університету традиційно відбуваються міжнародні семінари, круглі столи, науково-практичні конференції за участі представників вищих навчальних закладів, дипломатичних установ, громадських організацій та фондів. Так, наприклад, у МДУ відбулася Міжнародна науково-практична заочна конференція «Міжнародна діяльність університетів як фактор інноваційного розвитку вищої школи». Співорганізаторами конференції висту-

пили Міністерство закордонних справ Грецької Республіки, Міністерство освіти і культури Республіки Кіпр, Європейська організація публічного права, Фонд «Анастасіос Г. Левендіс» (Республіка Кіпр), Янінський університет (Грецька Республіка), Університет Базилікати (Італійська Республіка). У рамках конференції науковці розглянули актуальні питання, які стосуються сучасних технологій навчання та виховання, забезпечення якості вищої освіти у контексті автономії вузів, наукової співпраці університетів як основи інтернаціоналізації вищої освіти, національних пріоритетів і європейських орієнтирів вищої школи, інноваційних процесів у реформуванні вищої освіти України. Було представлено понад 200 тез наукових доповідей. Високий рівень конференції підтверджується широким представництвом учасників із зарубіжних країн: Італії, Греції, Литви, Польщі, Білорусі, Парагваю, Молдови, Казахстану та інших. Університет був ініціатором Міжнародної науково-практичної конференції «Інформація та культура у забезпеченні сталого розвитку суспільства». Цей науковий захід об'єднав понад 200 учасників з України, Польщі, Литви, Білорусії. Важливою, дієвою і перспективною формою міжнародного співробітництва в МДУ є міжнародні стажування студентів і викладачів. Лише у 2015 році учасниками різних освітніх, наукових і культурних програм стали близько 80 студентів та викладачів університету.

Таким чином ми є свідками дійсно наполегливої діяльності інституцій академії у міжнародному співробітництві.

Дякую за увагу.

РІШЕННЯ
Президії Академії наук вищої освіти
від 23 червня 2016 року

Заслухавши доповідь академіка Грищака В.З. «Міжнародна діяльність Академії наук вищої освіти України за 1-2 квартали 2016 року» Президія ухвалила:

1. Інформацію академіка Грищака В.З. прийняти до відома.
2. Вважати за доцільне проведення не менше як один раз на рік під патронатом Президії наукових конференцій з питань обміну досвідом у міжнародному співробітництві навчальних закладів-членів академії.
3. У виданнях академії регулярно висвітлювати події з міжнародного співробітництва і інформацію з міжнародних програм і проектів з метою створення умов для більш тісної взаємодії навчальних закладів України у даному напрямку діяльності.
4. Виділити спеціальний розділ на сайті академії з питань міжнародного співробітництва для висвітлення поточних подій.
5. Вважати за доцільне активізувати роботу Президії із закордонними громадськими, освітянськими та науковими установами і почесними закордонними академіками з метою суттєвого посилення іміджу академії у національному та міжнародному просторах.

Академік Грищак В.З.

ВІТАННЯ З ПРИЗНАЧЕННЯМ НА ПОСАДУ МІНІСТРА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Рішенням Верховної Ради України від 14 квітня 2016 року міністром освіти і науки України призначено Гриневич Лілію Михайлівну.

Колектив Академії наук вищої освіти України вітає Лілію Михайлівну з високим призначенням та сподівається на плідну співпрацю!

ВІТАННЯ З НАГОДИ ЮВІЛЕЮ СЛУЖІННЯ НА КИЇВСЬКІЙ АРХІЄРЕЙСЬКІЙ КАФЕДРІ

Ваша Святосте!

Від імені Президії Академії наук вищої освіти України прийміть найщиріші вітання з нагоди ювілею – 50-ліття служіння на Київській архієрейській кафедрі!

Бажаю Вам подальших успіхів на благо служіння українській церкві та українському народу!

З повагою,

Президент АН ВО України

М.Дубина

ВІТАННЯ ПРЕЗИДЕНТА АН ВО УКРАЇНИ З ДНЕМ ПАМ'ЯТІ ТА ПРИМИРЕННЯ

Шановні академіки, ветерани!

Указом Президента України **8 травня** встановлено **Днем пам'яті та примирення**. У цей день ми схиляємо голови перед героями, які здолали фашизм, боролися за незалежність України, врятували свою Батьківщину і весь світ. Ми у вічному боргу перед ними і саме їм завдячуємо мирним небом, свободою, можливістю творити і розвиватися. Їх величний подвиг назавжди залишиться взірцем патріотизму, вірного служіння своєму народу та Батьківщині.

Цьогоріч **9 травня** відзначається **71-а річниця Перемоги над фашизмом в Європі**. У цей день ми згадуємо сторінки минулого, щоб ще раз усвідомити, кому зобов'язані мирним небом над головою, адже на полях Другої світової війни Україна втратила більше семи мільйонів своїх синів і дочок. Герої, які полягли на полях битв, а також сотні тисяч мирного населення, не побачили Перемоги. Уже, на жаль, немає і більшості тих, хто, виборовши свободу і мир, повернулися на післявоєнну землю та відбудовували зруйновані міста і села. **Вічна їм слава!:**

Україна переживає важкі часи. Прикро, що ми змушені сьогодні захищатися від тих, з ким в 1945 році разом святкували Перемогу. Нині українському народу, як повітря, потрібні нові здобутки і перемоги. Героїчний -Н приклад наших батьків і дідів мусить надихати нас на захист нашої держави, конституційних прав і свобод, відстоювання права кожного громадянина на достойне життя. Тому, вітаючи з **Днем пам'яті та примирення** і **Днем Перемоги**, бажаю всім співробітникам Академії наук вищої освіти України миру, міцного здоров'я, мудрості, твердих переконань, милосердя, порядності і віри в Перемогу!

Світла нам'ять переможцям! Честь і слава героям!

ВІТАННЯ ДО ДНЯ МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА

Президія Академії наук вищої освіти України щиро вітає всіх медичних працівників з професійним святом! Сподіваємось, що лікарська честь і громадянська відповідальність, висока моральність та інтелігентність, працьовитість і професійність будуть тільки примножуватися та слугуватимуть на благо народу України!

Професійних успіхів вам та творчої наснаги у відповідальній діяльності!

ПАМ'ЯТАЙМО НАЦІОНАЛЬНИХ ГЕРОЇВ

Щорічно 23 травня патріотична громадськість в Україні вшановує національних героїв. Саме в цей день у 1938 році у Роттердамі загинув український військовий та політичний діяч Євген Коновалець.

Цього року 14 червня відзначаємо 125-річчя від дня народження керівника українського визвольного руху, одного з найактивніших організаторів і командувачів підрозділів Корпусу Січових Стрільців, засновника Української військової організації та Організації Українських Націоналістів, полковника армії УНР Євгена Михайловича Коновальця (1891-1938).

Відновленню й розбудові української держави він присвятив усього себе – спочатку як громадський діяч і публіцист, а згодом як воїн, командир борців за незалежну Україну. Він, як і його побратими по боротьбі – С. Петлюра, М. Міхновський, А. Мельник, М. Сціборський, С. Лазуренко, увійшов у історію України як легенда, національний Герой.

У боротьбі за незалежну Україну він пройшов славетний шлях українського воїна й політика. У непростих умовах життя полковник Є. Коновалець лишався патріотом своєї батьківщини, послідовно відстоюючи ідею української державності.

Як один з ідеологів та очільників українського національного руху, він сформулював основні засади українського націоналізму та запропонував методи боротьби за звільнення української нації від окупаційної влади.

За твердість характеру, тверезий, проникливий розум, знання військової справи, кмітливість та винахідливість, дипломатичні, політичні та організаційські здібності його обожнювали тогочасні політичні діячі, військові командири і стрільці, а водночас – ненавиділи вороги.

На жаль, ще й досі його, як і інших славних синів України, останки спочивають на чужій землі.

Історики, дослідники минулого України ще й досі не зібрали, не узагальнили і не осмислили, не визначили в суспільному і науковому сенсі багатого матеріалу, не розшукали документів, розкиданих по всьому світу – в Україні, Польщі, Росії, Австрії, Нідерландах, Литві, США. Окрім кількох газетних і журнальних публікацій (Ю.Бойко, М. Дубина, О.Кузмінець, О. Скорина та ін.) широкого дослідження портрету Є. Коновальця ще немає. Радянським історикам було категорично заборонено навіть згадувати його ім'я. Та й

нині, в умовах незалежної України, вийшла лише одна наукова праця про Євгена Коновальця (М.І. Дубина. Євген Коновалець і національно-визвольна боротьба українського народу: 10-30-ті рр. XX ст. – Київ, 2007).

Коли вже українська держава, що святкуватиме 24 серпня 25-річчя відновлення державності, спроможеться на гідне пошанування пам'яті національних героїв, які цю державність творили й віддали за неї своє життя, а не лише на перейменування вулиць (вул. Щорса на вул. Є. Коновальця у місті Києві), встановлення пам'ятників (у найближчі роки у Полтаві може з'явитися пам'ятник Симону Петлюрі) тощо?

Ще за життя Є. Коновалець як отаман, керівник сил Опору, ОУН став легендою, символом самовідданого служіння Україні. Про нього як вмілого організатора, патріота України, захисника її нездоланності й слави складали вірші, співали пісні. Так, Є. Маланюк оспівав його ніжність і синівську жертовність. Хоробрість і відвага Є. Коновальця зачарували О. Лятуринську, талант дипломата і політичного зверхника – автора «Маршу українських націоналістів», останні слова якого – то доволіно переказане кредо Є. Коновальця:

***Батьківщині будь вірний до скопу, -
Нам Україна – вища над все!***

Пророче нині звучить теза полковника Є. Коновальця: «Як довго немає Самостійної Української Держави, так довго не буде порядку в Європі...».

Творець і провідник ОУН мислив слушно, за що розплатився власним життям.

Та нікому не знищити пам'ять про безсмертного Героя, закарбованого навечно у серці кожного українця, як і ім'я тих, хто виборов право жити у власній Українській Державі!

Героям Слава!

М.І. Дубина,
доктор філологічних наук, професор,
Президент АН ВО України

УКРАЇНСЬКА МОВА – ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ ЧИННИК КУЛЬТУРИ ТА ЄДНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Проблема мови залишається для України актуальною. Історія та наука підтвердили, що рідна мова єднає та консолідує націю. На відношення до мови та її вибір значний вплив здійснює культура, освіта, релігія. В Україні різні релігійні конфесії по-різному відносяться до визнання української мови, як мови богослужбової. Зокрема. Московський патріархат заперечує таке право, тим самим наносить шкоду єднанню українців, послаблює їх. Держава та громадянське суспільство мають зробити відповідні висновки.

Ключові слова: українська мова, нація, українське суспільство, культура, релігія, церква, національна свідомість, єдність.

Проблема языка остаётся для Украины актуальной. История и наука подтвердили, что родной язык объединяет и консолидирует нацию. На отношение к языку и его выбор значительное влияние оказывает культура. образование, религия. В Украине разные религиозные конфессии по-разному относятся к определению украинского языка, как языка богослужебного. Московский патриархат отрицает такое право, тем самым наносит вред единению украинцев, ослабевает их. Государство и гражданское общество должны сделать необходимые выводы.

Ключевые слова: украинский язык, нация, украинское общество, культура, религия, церква, национальное сознание, единство.

The subject of the article is the Ukrainian language as a factor in the consolidation of the nation. The purpose of the article - highlight the impact on the consolidation of the Ukrainian language in the Ukrainian society certain churches and religions, to justify the importance of linguistic and cultural unity in modern Ukrainian conditions.

The main results of the study. Despite the official status of the Ukrainian language, its high historical and artistic value problem of the Ukrainian language in Ukraine remains unsolved. Society is divided by language. Many ethnic Ukrainian not know Ukrainian. A negative factor in this is the Moscow Church, which historically common in Ukraine. In terms of weakening the educational

role of the state and society democratization of its impact on society increased. It is emphasized more aggressive management of the Moscow church in imposing their imperial ideology in the territory of modern Ukraine. With reference to the truth of the Bible justified fallacy and harm to Ukrainian position Moscow church and the need for consolidation of society and the state in opposition to this position. Underlined the role of Ukrainian sciences, education and culture in the spread of Ukrainian language. The conclusion is that the education system of Ukraine have taught Religious discipline, ensuring a conscious attitude to the problems of religion and society. The attention to the need to strengthen accountability and literacy of civil society and the state in the use and distribution of Ukrainian language and interaction in the other institutions of society. Theoretical and practical significance topic is considered rationale for strengthening the role of consolidating Ukrainian language and Ukrainian nation in Ukraine.

Keywords: Ukrainian language, nation, Ukrainian society, culture, religion, church, national consciousness and unity.

Постановка проблеми та зв'язок з іншими науковими завданнями. За умов війни, російської агресії, економічної та політичної кризи проблема мови в Україні знову несправедливо відходить на другий план. Зрозуміло, що за таких умов більшість людей думає про те як вижити, а не якою мовою спілкуватись. Але, для мене особисто зрозуміло, що війну, кризу для людей на рівному місці певні сили саме й затіяли щоб роз'єднати наш народ, щоб він не знав рідної мови, не відчув себе єдиною нацією, щоб можна було гнобити та визискувати його, як це робилось за часів входження українських земель до різних імперій. Наприклад, кому, крім наших ворогів вигідна війна, що йде на Донбасі, де на протилежних позиціях перебувають у своїй більшості етнічні українці? По суті це – братовбивча війна яку затіяли наші вороги.

Філософський, соціологічний, психологічний аналіз проблеми національної мови та її значення в житті народів переконливо засвідчує для багатьох людей зрозумілу істину, що мова є душа нації, її велике духовно-культурне надбання, її чи не найголовніша ознака. Мова, якою спілкувалися між собою наші діди та прадіди, яка є рідною для людей по крові, поєднує їх не тільки спільною логікою мислення, але й створює той єдиний спільний духовний, культурний, психологічний егрегор, що найбільше поєднує людей в націю, в народ, в єдину соціальну спільноту. На жаль, є багато людей в Україні та за її межами, які, здається, не розуміють цих важливих істин.

Є й ті що розуміють, але діють по-іншому, підкоряючись певним обставинам чи амбіціям, своїм егоїстичним політичним, фінансовим чи релігійним прагненням. Своїми діями такі люди підривають основи єдності українців, наносять шкоду державотворенню в Україні.

З огляду на це, стає зрозумілою потреба більш ґрунтовного наукового аналізу проблеми мови в аспекті її взаємозв'язку з процесами націєтворення, державного, громадського та релігійного життя, освіти та культури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Актуальність проблеми духовності, культури, мови, етно-національних відносин обумовила значний інтерес до неї науковців, політиків, державних та громадських діячів. В центрі дискусій з цієї проблематики найчастіше перебуває мова, а саме, проблема української мови, як мови державної, як мови рідної для українців, а також як мови міжнаціонального спілкування для всіх громадян України.

Цьому питанню присвятили свої виступи та праці низка діячів та науковців: М. Грушевський, І. Франко, Л. Українка, П. Куліш; керівники українських церков (Української православної церкви Київського патріархату, Української Греко-католицької церкви, Української Автокефальної церкви); вчені-філософи В. Андрущенко, В. Баранівський, М. Дубина, О. Колодний, І. Надольний, П. Кононенко, Д. Степовик, Л. Филипович та інші. В історії філософської думки видатна роль в розробці цієї проблеми належить також М. Драгоманову, А. Кримському, В. Липківському, І. Огієнку та ін.

Мета та завдання дослідження. На тлі аналізу складних та суперечливих процесів становлення української нації, її мови, відштовхуючись від біблійних положень, досліджень відомих класиків української філософії, релігієзнавства, теології та сучасних реалій українського життя проаналізувати вплив релігії, найбільш поширених християнських Церков в Україні на утвердження української мови як мови Богослужіння та повсякденного спілкування українців. Показати негативну роль Московського патріархату в цьому процесі. Підкреслити роль держави, громадянського суспільства, культури та освіти в утвердженні української мови.

Виклад основного матеріалу. Аналіз проблеми розпочнемо з висвітлення аргументів християнської теології щодо можливості та потреби застосування національної мови під час культових та інших релігійних заходів. Насамперед, слід відзначити, що питання мови в релігійно-церковному житті займає особливе місце. Мовою віруюча людина звертається до Бога як власного спасителя, який ніби-то уважно слухає її, хоча і не завжди або не відразу відповідає на її звертання. Коли під час богослужіння звучить чужа

або звична, але не зрозуміла їй мова, то за цих умов вона відчуває себе дещо приниженою, упослідженою. Тоді Бог для неї, оскільки він не розмовляє зі своїми віруючими їхньою мовою, є чимось чужим. А позаяк він не володіє мовою тих, до кого звертається його слово, то він не є всезнаючим. Це, звісно, обмежує права і принижує власну гідність віруючого. Сам Ісус Христос говорив, що ті « ..хто увірує й охреститься ..., говоритимуть мовами новими» (Мк 16, 16-17). Апостол Павло в Посланні до Коринтян аргументує право церкви говорити з народом тільки зрозумілою мовою: « Як говорить хто чужою мовою, той буде тільки самого себе... Як прийду я до вас, браття, і до вас говорити буду чужою мовою, то який вам користь зроблю ... Як багато, наприклад, мов є на світі – і кожна з них не без значення ! Бо коли я молюся чужою мовою, то молюся дух мій, а мій розум без плоду! Але в церкві волю п'ять слів зрозумілих сказати, щоби й інших навчити, аніж десять слів чужою мовою !» (1 Кор. 14, 2-19).

З причин складності та суперечливості історії християнства в Україні проблема мови в українській церкві не вирішена й до сьогодні. З тих пір, як князі Володимир та Ярослав Мудрий ввели грамотність, літературною мовою для Київської Русі стала церковнослов'янська мова – це не якась штучна, неприродна мова. Історія доручила їй ту функцію, яку вона виконує у слов'янському світі, ставши мовою богослужбовою для болгар, українців, білорусів, сербів, росіян. Насправді ж це мова одного із слов'янських народів – болгарського, а точніше, його південномакедонське (солунське) наріччя, опрацьоване болгарськими просвітителями Кирилом та Мефодієм для літературно-книжних цілей [1, с.156]. Як кожна національна мова, ця мова має свої привабливі і неповторні риси. Поетичність цієї мови виявляється у звуковому багатстві, красі її форми та стилю. У церковному вжитку цій мові властива специфіка. Це відрізняє її від мови повсякденного вжитку і водночас гармонізує її як естетичне явище з усією системою церковного мистецтва. Проте це не означає, що такі самі риси не притаманні іншим мовам і, зокрема, українській, що ці мови не придатні для релігійно-церковного життя.

Українська мова є однією з давньописьменних. Іншомовні дослідники постійно підкреслюють милозвучність і лексичне багатство української мови, порівнюють її за своїми якостями з італійською. «Величавою і простою» характеризував її В. Маяковський. Відомий словацький письменник В.Лукич зазначав, що мова українців є зрозумілою для усіх слов'ян. Вона красується своєю легкістю, гнучкістю, з усіх північних мов є найбільш здатною до поезії й музики.

Здавалося б, що тільки цих авторитетних посилань досдатньо, щоб визначити українську мову для українців, як мову Богоугодну та Богослужбову. Богослови – опоненти цих аргументацій – твердять про недопустимість церковної служби та проповідей в українських церквах рідною мовою. Мовою Богослужіння та релігійної літератури вони визнають церковнослов'янську, яка ще за часів Російської імперії, як стверджують фахівці (І.Огієнко, І.Франко, А.Колодний, Б.Лобовик, Л.Филипович та ін.), стала староросійською. Вона має в собі мало спільних ознак з тією церковнослов'янською мовою, яку ввели в життя брати Кирило та Мефодій.

Відстоюючи особливість церковнослов'янської мови в літературному житті православ'я, богослови при цьому обходять увагою те, що, власне, ця мова як одна із «живих, простих, невироблених, навіть «варварських», «базарних», як на той час, мов» (І.Огієнко), в кінцевому рахунку стала благословенною. До того ж якість Богослужбової вона набула в Римі у 868 р. від папи Адріана II, тобто від глави Римської курії, святість якого православ'я ставить під сумнів.

Історія свідчить, що проти Богослужінь живою народною мовою виступають найчастіше не з релігійних переконань, а з політичних міркувань. Саме так діяв російський цар Петро I щодо українських впливів в розвії церковно-слов'янської мови. Єдності в сприйнятті цих аргументацій немає.

Українська мова багато втратила від того, що її було вилучено з літургійного життя, з проповідництва, молитви. Це формувало ставлення до неї як до неповноцінної, другорядної, Богу не угодної. Внаслідок цього український етнос жив у стані духовної невагомості, в неповноцінному національному просторі. Девальвація рідного слова не лише в релігійно-церковному житті, духовному світі віруючого, а й у суспільній сфері, загалом, призвела до девальвації людських душ, втрати віри в рідну святість, рідну вартість. Ставлення через чуже і до чужого не є одухотвореним, оскільки виходить не з власного сприйняття і розуміння духовної науки Ісуса Христа. «Народ, котрий слухає служби Божі на нерідній йому мові, – як справедливо зазначив митрополит Іларіон (Огієнко), – подібний до в'язня, що любить, світом Божим через в'язничні ґрати».

Впровадження в літургійну практику церковнослов'янської мови зумовило виключення в Україні церкви з національно-формуючих факторів, перетворення її в знаряддя денаціоналізації, що в кінцевому підсумку призвело до конфесіоналізації свідомості. Тому відродження українського православ'я – це не лише зміна назви православної церкви, а й її глибока

духовна і, зокрема, мовна, переорієнтація. Останнє неодмінно передбачає відправу Богослужінь, проголошення проповідей живою мовою народу, посилення турботи священослужителів про стан рідної мови віруючих, як головної основи їхньої національної культури і відданості вірі батьків, видання Біблії, інших духовних книг, журналів, газет українською мовою.

В сучасних умовах гострі суперечки між віруючими різних християнських конфесій, між мирянами і кліром часто виникають саме через мову церковного життя. Так, послідовники Української православної церкви Київського патріархату, Греко-католицької церкви, парафій, що перебувають у підпорядкуванні Московського патріархату, Римо-католицької церкви, при цьому не завжди адекватно сприймають один одного. І знову ж таки як і раніше, за впертим небажанням Московської патріархії погодитися на визнання права українських церков сповідувати релігію рідною мовою проявляються нові політичні та ідеологічні амбіції як самої церкви, так і певних сьогоденних московських політиків. Аналізуючи ідеологію та політику Московської патріархії, перш за все слід мати на увазі той факт, що вона і нині не відмовляється від своєї філософії, згідно з якою Москва – третій Рим в Християнстві, що Москва є центром православного християнства в слов'янському світі. Збереження старослов'янської (старосійської) мови є безумовно дуже важливим чинником такої ідеології та політики. Відповідно до своєї ідеології та конфесійної залежності від Москви УПЦ Московського патріархату насаджує в українському суспільстві російську культуру, мову, заперечує самодостатність та первинність української мови тощо. Саме в руслі цієї ідеології російської церкви здійснюються активні спроби насадити українцям ідеологію т.зв. «русского мира», в тому числі й шляхом «священної війни» (Кирил - Гундяєв).

Оцінка такої позиції УПЦ Московського патріархату, з врахуванням того, що більшість її релігійних організацій, монастирів тощо діють в східному та південному регіонах України дає підстави стверджувати про негативний вплив діяльності цієї Церкви на вирішення проблеми української мови, як мови державної та міжнаціонального спілкування, загалом проблеми єдності української нації та регіонів України.

Безпідставність такої позиції УПЦ Московського патріархату з теологічної точки зору в публікації була обґрунтована вище. З точки зору наукової та з позиції національних інтересів України в обґрунтуванні необхідності української мови, як мови міжнаціонального спілкування та мови навчання в закладах освіти України, звернемося до висловлювань та висновків сучасних

українських науковців. Так, Т.Скубашевська в авторефераті своєї дисертації стверджує: «Характерно, що в контексті комунікації, міжкультурного діалогу розмаїття мов не лише не виключає, але й потребує зміцнення духу і простору функціонування рідної мови. Вивчаючи рідну мову людина одночасно засвоює категорії, якими користується її народ і її культура. Як член спільноти вона формує своє бачення світу не на основі самостійного опрацювання своїх переживань, а в рамках закріпленого в поняттях мови досвіду її мовних предків.... Рідна мова є основою спілкування спільноти, це ланцюг, що поєднує нинішнє покоління з минулим і майбутнім, єднає людей у просторі... Досвід показує, що народ, який втрачає рідну мову, від міжкультурного діалогу поступово віддаляється (відходить) і навпаки, народ, який утверджує свою мову у мовному розмаїтті цивілізації, втягується в цей діалог все більш поважно та інтенсивно» [2, с.10-11]. Т.Цимбал в своїй дисертації зазначає: «Втрата національної ідентичності викликає ціннісну деструкцію, неузгодженість цінностей та актуального існування індивідів, або їх повну втрату – аномію, що особливо небезпечно в масштабах нації, суспільства, оскільки такий стан є ґрунтом соціальних деструкцій. Втрата ідентичності людиною відкидає здатність розуміти та знаходити істинні буттєвісні смисли» [3, с.16]. Незнання рідної мови певною частиною етнічних українців безумовно й приводить їх до втрати своєї національної ідентичності. І. Бушман в своїй дисертації обґрунтовано привертає увагу до необхідності врахування культурно-історичної традиції українського народу в навчальному процесі. Поза сумнівом, головним культурно-історичним надбанням українців, як корінної, титульної нації України, є її мова. «... процес освіти, - стверджує І. Бушман, - не повинен зводитися до тривіальної передачі знань. Культура покликана бути ще й ціннісно-змістовною основою освітнього процесу в національній школі. Культурним змістом освітньої діяльності має стати цілісність культурного досвіду українського народу, що на базі діалогічної взаємодії з культурним досвідом цивілізації та міжкультурного й полікультурного синтезу репрезентує всі позитивні цінності сучасності, вкорінені у вітчизняну історично-культурну традицію...» [4, с.10-11].

Критично оцінюючи роль певних Церков в культурному та релігійно-му житті українського суспільства, утверджені української мови в системі освіти все ж маємо враховувати, що Церкви в Україні є реальність. Релігійні чинники діють, зокрема, і в системі освіти України. Виникає запитання: яке відношення мають зазначені релігійні чинники до системи освіти? Найбезпосередніше. Від релігійної ситуації в Україні значною мірою залежить по-

ширення та ефективність сприйняття гуманітарних, зокрема українознавчих дисциплін (історії України, історії української філософії, української культури, українознавства, релігієзнавства тощо) у суспільстві. На наш погляд, система гуманітарних дисциплін повинна активно та переконливо відображати справжню роль релігії та церкви в суспільстві, взаємодіяти з українськими церквами, які щиро підтримують українську державу та її народ.

Водночас ми твердо переконані в тому, що в українській державі має незаперечно виконуватись вимога Конституції, згідно з якою церква відокремлена від держави і школа від церкви. У вищих навчальних закладах має вивчатися релігієзнавство, що дає повний обсяг наукових, об'єктивно виважених знань про різні релігії та їх місце і роль у системі духовних цінностей суспільства.

Релігієзнавчу освіту не слід ототожнювати з богословською (теологічною). Остання, як і атеїстична, є світоглядно неплуральною, а водночас ще й конфесійно зорієнтованою. Ми підтримуємо думку фахівців з релігієзнавства Інституту філософії НАН України ім. Г.Сковороди, які вважають, що організація богословської освіти в системі державних навчальних закладів суперечить принципам світської освіти, відокремлення церкви від держави й державної школи від церкви і може спричинити подальше загострення суперечок і конфліктів на світоглядному й конфесійному рівнях, оскільки у державних школах та університетах навчаються віруючі різних конфесій, а також ті, хто не сприймає релігії взагалі [5, с.219]. Саме релігієзнавче виховання важливе з погляду розв'язання тих міжконфесійних конфліктів, які хвилюють суспільне життя України.

На жаль, у сучасній Україні, внаслідок недостатньої зрілості громадянського суспільства, певної частини політичних та державних функціонерів є певні відхилення, збочення, непорозуміння та безвідповідальність у взаєминах із церквами та державою, що суттєво порушує принцип світськості держави, відокремленості школи від церкви та церкви від держави. Це проявляється, зокрема: у релігійних проповідях, що здійснюються засобами масової інформації; освяченнях, релігійних відправах, благословеннях тощо, часто без урахування конфесійної приналежності священнослужителя.

Найбільш за цим проглядається елементарна відсутність чи недостатність національної свідомості та гідності, гуманітарної культури, нерозуміння реальних законів і закономірностей становлення і розвитку процесів національного державотворення, ролі та можливостей системи освіти, культури та релігії у вихованні суспільства.

Висновок. З огляду на вищевикладене, українська держава та громадська спільнота повинні, відповідно до Конституції, Закону «Про свободу совісті та релігійні організації» більш уважно оцінювати діяльність тих чи інших релігійних конфесій та центрів з точки зору їх корисності для українського суспільства, поваги до українського народу та його держави.

Виходячи з того, що мова є найважливішою ознакою духовного й культурного становлення кожного народу, що без рідної мови немає повноцінної самосвідомості, немає повноцінної нації, держава має проводити активну політику щодо захисту мови свого народу. Держава впроваджує в життя мовну політику через закони, школу, пресу, радіо, телебачення тощо. Відправа Богослужіння живою мовою свого народу – не лише неодмінний чинник збереження його як окремої, самостійної нації, а й гарант «тієї духовної користі, що є його метою». «Народ, що в церкві не чує своєї рідної мови, звичайно, не шанує і не береже її, як скарбу найдорожчого» (І.Огієнко).

Державні органи, засоби масової інформації мають вести передачі не тільки богослужбового, проповідницького характеру (що нині доволі часто відбувається), але й пояснювати реальний стан справ у церквах України, об'єктивно розкривати та оцінювати їх діяльність, взаємодіяти з церквами, діяльність яких спрямована на утвердження української державності, української культури та мови.

Бібліографічні посилання:

1. *Власовський І.* Нарис історії Української Православної церкви: У 4-х томах, 5 кн. / Гол. ред. С. Головка // І. Власовський – К.: Либідь, 1998. – Т. 4. – Ч. 2. – 398 с.
2. *Скубашевська Т. С.* Мовні стратегії у формуванні міжкультурного діалогу у європейському просторі (соціально-філософський аналіз) // Автореф. дис. канд. філос. наук. – К.: Ін-т вищої освіти АПН України, 2005. – 19 с.
3. *Цимбал Т. В.* Буттєвісне укорінення людини як соціально-філософська проблема // Автореф. дис. канд. філос. наук. – К.: Ін-т вищої освіти АПН України, 2004. – 20 с.
4. *Бушман І. О.* Система освіти як засіб модернізації української культури // Автореф. дис. канд. філос. наук. – К.: Ін-т вищої освіти АПН України, 2005. – 18 с.
5. *Колодний А. М.* Релігія в духовному житті українського народу / А. М. Колодний, Б. О. Любовик, Л. О. Филипович та ін. – К., 1994 – 120 с.

ІДЕОЛОГІЇ ТА ВІЙНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ. ІДЕОЛОГІЯ ТА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В ПРОТИСТОЯННІ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ

Анотація. В статті висвітлюються актуальні проблеми співвідношення ідеології та війни в сучасному світі. Проаналізовано залежність воєнної політики від ідеології, висвітлено сутність та потенційні загрози війн, що несуть сучасні державні та релігійні ідеології.

Обґрунтовано ідеологічні засади воєнної політики української держави та правові засади застосування нею військової сили для захисту інтересів України.

Ключові слова: ідеологія, релігійна ідеологія, політика, війна, суспільство, українське суспільство, держава, військо, право, християнство, іслам, буддизм, індуїзм, Сполучені Штати Америки, країни Європейського Союзу, Російська Федерація, Україна.

Постановка проблеми та її актуальність. Проблема співвідношення ідеології та війни є важливою для аналітиків та управлінців насамперед в аспекті виявлення ролі цих феноменів у суспільстві та особливостей їх взаємовпливу. Аналіз проблеми має суттєве значення не тільки зі світоглядної, але й методологічної та прогностичної точок зору.

Ідеологія як система ідей, теорій та поглядів, що відображають інтереси певних соціальних сил (держави, класів, націй тощо) дає можливість виявити причини, сутність, характер та наслідки будь-якої війни. В той же час, це стає можливим за умов, якщо ідеологія аналізується на підставі об'єктивних законів і закономірностей суспільного розвитку та з урахуванням конкретних обставин.

Слід зазначити, що будь-яка ідеологія є не тільки відображенням інтересів певних соціальних сил, але й відображенням та складовою їх культури, певної цивілізаційної приналежності тощо. Аналіз сучасних війн та конфліктів свідчить, що саме ці чинники часто стають причинами суперечностей, котрі призводять до збройних протистоянь, їх перебігу та наслідків.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемі ідеологічного обґрунтування війн присвячено безліч публікацій різних епох, народів, філософських, теологічних та політичних поглядів тощо. Головним завданням ідеології є

обґрунтування офіційної мотивації війни. Як стверджує у своїй монографії Є. Сенявська, – «Кожна війна (в історії Росії – авт.) мала своє ідеологічне оформлення, своєрідну ідеологічну мотивацію, котра могла відображатися як у офіційному визначенні війни вищими політичними та ідеологічними інститутами, так і в безпосередніх гаслах, що використовуються в пропагандистській роботі у військах» [7]. (І сьогодні Російська Федерація спробам ідеологічного обґрунтування війни проти України приділяє велику увагу).

У сучасній публіцистиці та науковій літературі актуальними є праці присвячені аналізу агресії Російської Федерації проти України, висвітленню поглядів західних науковців на роль війни у сучасному світі, обґрунтуванню ролі культурологічних, національних, релігійних, цивілізаційних чинників у сучасній війні, аналізу боротьби Української держави, Збройних Сил України проти російських військ та сепаратистів.

Мета та завдання статті. Показати найбільш актуальні для України державно - політичні та ідеологічні центри впливу на світову та регіональну політику в аспекті сучасних реалій, їх потенційного та реального впливу на військово-політичну та ідеологічну ситуацію в Україні.

Виклад основного матеріалу. Ідеологія не завжди має безпосередні зв'язки з війною. Ці зв'язки значною мірою опосередковані політичними, соціальними інститутами, певними цивілізаційними, культурними процесами та явищами. Водночас, маючи відносну самостійність, ідеологія не тільки відображає у своїх концепціях та вченнях певні війни, їх характер та цілі, але й здатна здійснювати вплив на процес та наслідки війн.

Серед напрямів дії ідеології на війну слід, насамперед, виділити той, що вона в формі політичної свідомості **формулює цілі війни, а також ідейно обґрунтовує підготовку суспільства до війни**. Політичні цілі війни, як відображення інтересів та прагнень певних суспільних сил, впливають із відповідних ідеологічних доктрин та опираються на них.

Наприклад, радянська ідеологія обґрунтовувала війни, як вимушену необхідність робітничих класів соціалістичних держав чи їх коаліцій вести війну проти імперіалістичного агресора. Цілями такої війни визначались: захистити соціалізм, розгромити агресора, забезпечити перемогою у війні благоприємні зовнішні умови для будівництва соціалізму та комунізму. Ідеологія захисту «соціалістичної Вітчизни» в радянський період доволі ефективно спрацьовувала під час підготовки та ведення війн Радянського Союзу з іншими державами. Не меншу роль в обґрунтуванні підготовки та під час

війни мала ідеологія фашизму. Носії названих ідеологій апелювали до народних мас з метою переконати у справедливості та невідворотності війни. З цією метою воюючі сторони здійснювали цілу систему ідеологічних заходів спрямованих на відповідну обробку своїх військ та населення, а також військ та населення супротивної держави.

Після Другої світової війни наступив тривалий період так званої «холодної війни» між двома різними ідеологічними світами на чолі яких стояли Радянський Союз та Сполучені Штати Америки. В наслідок жорсткого ідеологічного протистояння перемогу отримали США та їх союзники. Радянський Союз та так званий «соціалістичний табір» припинили своє існування. Але це не означає, що завершилась епоха ідеологій. У світі сформувались нові центри світового впливу з різними системами ідеологій, дуже відмінними за своїм змістом, цілями та способами їх досягнення.

Найбільш потужними центрами ідеологічного впливу у сучасному світі залишаються Сполучені Штати Америки, а також їх союзники – сучасні країни Європейського Союзу. Їх ідеологія спрямована на захист демократичних цінностей, основними з яких є недоторканість прав та свобод людини, свобода совісті та віросповідання, приватна власність тощо. Американці та європейці щиро переконані в тому, що їх спосіб життя найкращий. А тому заради його поширення у світі та особистої безпеки США зі своїми союзниками доволі часто використовують і збройні сили (Ірак, Афганістан тощо). В сучасних умовах велику роль у захисті західних, європейських цінностей відіграє військово-політичний блок НАТО.

В останні роки збільшується політичний та військовий потенціал Російської Федерації. Водночас посилюється імперський характер російської ідеології та політики. Ідеологічна, інформаційно-пропагандистська агресія Росії щодо України переросла у військову, привела до незаконної військової окупації частини української держави – Автономної республіки Крим. По суті є реальні факти застосування російських збройних формувань й щодо інших регіонів України (Донбас). При цьому використовуються надумані, брехливі підстави, котрі побудовані на хибному трактуванні історії, питань щодо походження росіян та українців, їх держави, мови, культури, релігії тощо. Зокрема, активно пропагується та використовується ідея Російської православної церкви щодо так званого «руського мира» та потреби його захисту. Все це є прикладами грубого ідеологічного та вій-

ськового тиску. Деякі аналітики, на наш погляд небезпідставно, в ідеології та політиці сучасних керівників російської держави знаходять спільні риси з ідеологією гітлерівського фашизму [6]. В ідеології та поведінці сучасних російських керівників також очевидними є залишки психології та ідеології їх монгольських предків, спрямованої на пограбування, захоплення чужих територій, збирання «трофеїв» тощо.

Серйозним джерелом воєнної загрози в сучасному світі є певні релігійні ідеології. Посилення впливу релігійних ідеологій у сучасних умовах, зокрема й у питаннях застосування збройного насильства обумовлено низкою складних соціально-політичних та духовних процесів, що відбуваються в сучасному світі. «Поширення грамотності й особливий вплив сучасних засобів комунікації привели до безпрецедентного зростання рівня політичного мислення широких мас, зробивши їх незрівнянно сприйнятливішими до емоційного потенціалу націоналізму, соціального радикалізму й релігійного фундаменталізму. Привабливість цих ідеологій підтримується зміцненим усвідомленням розходжень у матеріальному добробуті, що викликає цілком зрозумілі почуття заздрості, обурення й ворожості. Ще більше згадане посилює втішливе для самолюбства і формульоване в культурно-релігійних поняттях презирство до того, що йменується гедонізмом привілейованої частини людства». Це цитата з книги Збігнева Бжезинського «Вибір. Світове панування чи глобальне лідерство», якого аж ніяк не запідозриш у симпатіях до самоусвідомлених націй.

Сучасний іслам як потенційне джерело збройного насилля. Іслам у сучасному світі є однією із найбільш поширених та впливових релігійних ідеологій. Він досить життєздатний і має великий вплив у світовій спільноті, грає велику роль у суспільно-політичному житті багатьох народів світу. На межі тисячоліть відбулося різке посилення економічних і політичних позицій провідних ісламських країн у світі у зв'язку з наростанням енергетичної кризи. Перетворення цих країн на впливову силу сучасного світу спричинило зростання націоналістичних амбіцій їх правлячих кіл. Відповідно зросла і роль ісламу, а його норми і цінності стали протиставлятися ідеології та традиціям не мусульманського світу і проявились в теорії і практиці ісламізму.

На початку XXI століття світ зіштовхнувся з новою серйозною загрозою – войовничим ісламізмом. Особливо це стало ясно після 11 вересня 2001 року.

Ісламізм, або ісламський фундаменталізм – це радикальна і агресивна релігійно-політична течія, яка відстоює необхідність світового панування ісламу і його очищення від модерністських елементів.

Мусульманський фундаменталізм виходить із концепції джихаду який зобов'язує всіх правовірних вести війну як з «кафірами» (не мусульманами), так і «муттафіками» – лицемірами, тобто формальними мусульманами, але тими, що ухиляються від джихаду. Для ісламістів ворогами є не тільки Захід з його християнською цивілізацією, але й свої уряди, що йдуть на союз із Заходом та співпрацюють з ним.

Цивілізоване людство, у тому числі й більшість самих мусульман, далеких від екстремістської ідеології, вимушене захищатись. У нього немає альтернативи. Йому оголошена війна на знищення, в якій не діють загальноприйняті правила. Невірного необхідно знищити навіть ціною свого життя, бо смерть у джихаді, за переконаннями самих шахидів, забезпечує їм місце в раю. Ця самогубна логіка незвична для західного світу. Цивілізоване людство змушене щось робити перед цією глобальною загрозою.

Ісламський фундаменталізм, діючи, де потрібно, терором і фінансовими вливаннями, а де є можливість – піаром чи навіть університетською мантією, стає все більш помітним фактором світової політики. Уже теракти 11 березня 2004 року в Іспанії, на мадрридському вокзалі, й поразка після цього на виборах іспанської Народної партії показали, що купка ісламських терористів може поставити на коліна солідну європейську державу [1].

Посилюються позиції ісламу і в сучасній Росії. Ісламські фундаменталісти час від часу створюють проблеми російській владі, остання намагається їх вирішувати перевіреним способом «кнути та пряника». Але, вочевидь, надалі такий підхід буде все менш результативним.

Водночас, наявність мусульман в Україні є позитивним прикладом зацікавлених та дружніх відносин представників різних релігій у рамках однієї держави.

Несе певну загрозу збройного насилля ідеологія й іншої світової релігії – християнства. Питання про відношення християнства до проблеми збройного насильства складне, а в деяких аспектах позиції з даного питання є протилежними. Якщо християнство в цілому можна розглядати як деяке відображення світосприйняття, що характеризує, насамперед, європейську людину протягом багатьох століть, то ставити проблему в такий спосіб правомірно. Можна говорити про відношення до насильства в рамках так званої західної традиції.

Суперечливе відношення до насильства міститься у священних книгах християн – Старому і Новому Завітах. У книзі «Вихід» Старого завіту є однозначне твердження про те, що Бог – чоловік брані. Зустрічаємо ми і заклик до віруючого прославляти Всевишнього силою. У свою чергу звернення до Бога під час бою приносило перемогу (Див.: Біблія, гл. V, п. 18-22).

Контент-аналіз тексту Біблії, проведений А. А. Каласвим, показав, що з 12 407 понять і категорій, які входять у Біблію (Старий Завіт і Новий Завіт), 1909 тією чи іншою мірою відображають проблему насильства (15,39 %) і 1884 висловлювання відображають позитивну спрямованість категорій «мир», «злагода» і т. п. (15,18 %). Найбільш часто вживаються категорія «покарання» і похідні від неї (25,9 % від кількості понять групи «насильство»). Досить часто зустрічаються слова «убити», «убивати» (20,8 %), в яких відображається прагнення дійових осіб до насильства, знищення інших. Часто використовуються заклики до відплати (18 %); ненависть і злість до інших (13,3 %); насильство, війна, воювати (12 %); бити, побити, відібрати, привласнити (8,1 %).

Серед категорій групи «мир» і «злагода» найбільш часто вживаються терміни і фрази: «порятунок» (23 % висловлень), «простягнути руку ближньому», «підтримка», «допомогти» (26 %); заклики до любові (20 %). Порівняно рідше з'являються такі поняття, як «прощення» (13 %), «сприяння» і «мир» (по 7,6 %) [5].

Отримані дані підтверджують суперечливість відношення Біблії до проблеми «насильство – злагода». Пізніше з'являється негативне відношення християнства до воєн. Про це можна судити із заборони Соломонові будівництва святого храму, «тому що пролив багато крові на землі». Доволі символічний факт доручення його будівництва людині, руки якої не були залиті кров'ю. Згодом була висловлена впевненість у тому, що народи перекують мечі на орала, встановлять мир і гармонію.

Перетворення християнської церкви з гнаної владою секти в державну релігію в Римській імперії і деяких інших державах породило протиріччя християнських догматів. Воно проявлялося потім у всій наступній історії християнства. Ставши офіційною ідеологією, церква не могла не підтримувати ведення воєн, а часом і сама була їх організатором. Апогеєм трансформації пацифізму раннього християнства на захист насильства стали хрестові походи XI-XIV ст., у ході яких загарбницькі цілі прикривалися релігійними гаслами боротьби проти «невірних», звільнення «гробу гос-

поднього» і «святої землі» (Палестини). Далеко не всі християни розділяли офіційні позиції церкви. В цей період в історії християнства такі течії, як братерство францисканців, анабаптисти, квакери та ін. робили небезуспішні спроби повернутися до ідеалів ранньохристиянського пацифізму.

У новітній час до ідей негативного відношення до насильства звертається офіційна католицька церква, а останнім часом – також і православна. Водночас аналіз публікацій, заяв, конкретних дій сучасних теологів та священнослужителів найбільшої православної церкви – Російської православної церкви та її філії в Україні – УПЦ Московського патріархату свідчить про активну підтримку нею імперської політики Росії щодо інших народів, загарбання чужих земель, матеріальних та духовних цінностей. З особливою чіткістю така позиція представників цієї Церкви проявилась під час агресивних дій з боку Росії в Криму та східних областях України.

Найбільш послідовними в оцінці силових і ненасильницьких засобів у світогляді і політиці є буддизм та індуїзм. Ці релігії ґрунтуються на загальній любові людей, не сприймають насильство, особливо – війну. На відміну від християнства й ісламу, де Бог-творець розглядається як першопричина всього суцього, буддисти та індуїсти спираються на Всесвітню жертву як першопричину буття. Як стверджується у вченнях цих релігій, перенісши тягар Всесвітньої катастрофи і соціальних потрясінь, люди усвідомили нікчемність боротьби один з одним, відмовилися від людських пороків і добровільно стали на шлях благодіяння і служіння Богу. Тому на відміну від християнства, де Богу протиставляється Сатана – абсолютне втілення зла, у буддизмі немає різкого протиставлення добра і зла.

З цієї причини в багатьох східних релігіях немає цільної концепції з проблем війни і миру. Лише поява зброї масового знищення спонукала прихильників буддизму висловити більш виразно своє негативне ставлення до війни. За їхнім переконанням, перебороти це зло можна, будуючи своє життя на любові до ближнього, «тому що ніколи в цьому світі ненависть не припиняється ненавистю, але з відсутністю ненависті припиняється вона». У цьому полягає моральний підхід до запобігання соціальних конфліктів. Важливу думку з цього приводу висловив Далай-Лама. За його словами, «не насильницьким шляхом, а тільки з опорою на добру волю людей, за допомогою освіти, ми можемо змінити світ». «Якщо ми станемо поважати сусідів і всіх інших людей, то більше не буде війн. Нехай у всіх у нас різні релігійні переконання, різна ідеологія, різні державні системи, тим не

менш, ми все одно частина світового співтовариства. А значить, повинні серйозно замислитися про благо інших. Таким чином, самому поняттю війни більше не залишиться місця у нашому житті» [3]. Кармічний підхід до недопущення конфліктів більш характерний для індуїзму. Він полягає в необхідності формування позитивної карми суспільства, країни, що складається з індивідуальних карм.

Ідеологія Української держави щодо застосування військової сили чітко сформульована в Конституції (Основному Законі), Воєнній доктрині України та інших документах.

Насамперед, ***Конституція України визначає:*** Стаття 17. «Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.

Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України.

Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом.

Збройні Сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності».

Імперська, агресивна ідеологія Російської Федерації щодо України, засобами реалізації якої стали збройна агресія, вбивства та насилля стосовно українських громадян, захват та грабунок українських земель, шантаж, економічна та інші форми війни, обумовили перегляд та уточнення українською владою ідеологічних та політичних засад воєнної політики, що, зокрема, знайшло відображення в новій реакції Воєнної доктрини України (затвердженої Указом Президента України від 24 вересня 2015 року №555/2015).

У Воєнній доктрині України записано:

«Тимчасова окупація Російською Федерацією частини території України – Автономної Республіки Крим і міста Севастополя, розпалювання Росією збройного конфлікту в східних регіонах України та руйнування системи світової та регіональної безпеки і принципів міжнародного права зумовлюють перегляд та уточнення доктринальних положень щодо формування та реалізації воєнної політики України» [2].

3. Воєнна доктрина ґрунтується на результатах аналізу та прогнозування воєнно-політичної обстановки, принципах оборонної достатності, без'ядерного статусу, високої готовності до оборони, системності оборонного планування, а також визначених Верховною Радою України засадах внутрішньої та зовнішньої політики. Основні положення Воєнної доктрини є похідними від Стратегії національної безпеки України, розвивають її положення за напрямками забезпечення воєнної безпеки та спрямовані на протидію агресії з боку Російської Федерації, досягнення Україною критеріїв, необхідних для набуття членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору, забезпечення рівноправного взаємовигідного співробітництва у воєнній, воєнно-економічній та військово-технічній сферах з усіма заінтересованими державами-партнерами[2].

У новій Воєнній доктрині обґрунтовано та чітко визначені актуальні воєнні загрози для України:

- збройна агресія і порушення територіальної цілісності України (тимчасова окупація Російською Федерацією Автономної Республіки Крим, міста Севастополя та військова агресія Російської Федерації в окремих районах Донецької і Луганської областей), нарощування військової потужності Російської Федерації в безпосередній близькості до державного кордону України, у тому числі потенційна можливість розгортання тактичної ядерної зброї на території Автономної Республіки Крим;
- мілітаризація Російською Федерацією тимчасово окупованої території шляхом формування нових військових з'єднань і частин, а також постачання бойовиків, військової техніки та засобів матеріально-технічного забезпечення;
- присутність військового контингенту Російської Федерації у Придністровському регіоні Республіки Молдова, який може бути використаний для дестабілізації ситуації у південних регіонах України;
- нарощування Російською Федерацією поблизу державного кордону України угруповання військ з потужним ударно-наступальним потенціалом, створення нових,
- розширення і модернізація наявних баз, об'єктів військової інфраструктури;
- активізація спеціальними службами Російської Федерації розвідувально-підривної діяльності в Україні з метою дестабілізації внутрішньої соціально-політичної обстановки в Україні, а також з метою підтримки

не передбачених законом збройних формувань у східних регіонах України і створення умов для розширення масштабів збройної агресії;

- діяльність на території України не передбачених законом збройних формувань, спрямована на дестабілізацію внутрішньої соціально-політичної ситуації в Україні, залякування населення, позбавлення його волі до опору, порушення функціонування органів державної влади, місцевого самоврядування, важливих об'єктів промисловості та інфраструктури;
- територіальні претензії Російської Федерації до України і посягання на її суверенітет та територіальну цілісність[2].

Воєнно-політичними викликами, які можуть перерости в загрозу застосування воєнної сили проти України, є:

- втручання у внутрішні справи України з боку Російської Федерації, спрямоване на порушення конституційного устрою, територіальної цілісності та суверенітету України, внутрішньої соціально-політичної стабільності та правопорядку;
- протидія реалізації європейського вибору Українського народу, формуванню систем колективної безпеки за участю України;
- невирішеність питань щодо розмежування державного кордону України в акваторії Чорного і Азовського морів, незавершеність договірно-правового оформлення державного кордону України з Російською Федерацією, Республікою Білорусь та Республікою Молдова;
- спроби дестабілізації з боку Російської Федерації соціально-політичної та економічної ситуації в Україні, а також провокування сепаратистських настроїв у районах компактного проживання національних меншин на території України;
- цілеспрямований інформаційний (інформаційно-психологічний) вплив з використанням сучасних інформаційних технологій, спрямований на формування негативного міжнародного іміджу України, а також на дестабілізацію внутрішньої соціально-політичної обстановки, загострення міжетнічних та міжконфесійних відносин в Україні або її окремих регіонах і місцях компактного проживання національних меншин;
- дії Російської Федерації щодо ускладнення та уповільнення економічного розвитку України;
- розповсюдження зброї масового ураження, тероризму, організована злочинність, незаконна торгівля зброєю і боєприпасами, нелегальна міграція.

З урахуванням тенденцій розвитку та характеру воєнно-політичної обстановки в середньостроковій перспективі найбільш імовірні збройні конфлікти з використанням противником як власних збройних сил, так і підтримуваних ними не передбачених законом збройних формувань, терористичних угруповань, найманців як інструменту досягнення власних інтересів. Значно зростатиме вірогідність переростання таких конфліктів у війну[2].

На підставі сформульованих ідеологічних засад у Воєнній доктрині України визначені цілі та основні завдання воєнної політики.

14. Україна прагне підтримувати дружні відносини з усіма державами світу на основі міжнародних договорів, укладених на принципах рівноправності, невтручання у внутрішні справи, взаємоповаги до незалежності, суверенітету та територіальної цілісності.

15. Головною метою воєнної політики України є створення умов для відновлення територіальної цілісності держави, її суверенітету і недоторканності в межах державного кордону України.

16. Основними цілями у сфері воєнної політики України є:

- відбиття збройної агресії Російської Федерації проти України;
- забезпечення обороноздатності України на рівні, достатньому для запобігання виникненню збройного конфлікту, а у разі збройного конфлікту – для його локалізації і нейтралізації;
- участь України у реалізації спільної політики безпеки і оборони Європейського Союзу;
- удосконалення системи забезпечення воєнної безпеки, яка б гарантувала надійний захист держави від зовнішніх та внутрішніх загроз, гідне сприйняття України на міжнародному рівні та відповідала критеріям членства України в ЄС і НАТО [2].

Правовою основою Воєнної доктрини є Конституція України, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України та Законами України. Україна, користуючись невід'ємним правом кожної держави на індивідуальну та колективну оборону в разі збройної агресії, не виключає можливості отримання військової допомоги від інших держав і міжнародних організацій [2].

Особливо слід підкреслити, що у зв'язку з агресивними діями Росії щодо України, як наголосив Президент України Петро Порошенко, «... нова Воєнна доктрина України офіційно констатує, що воєнним противни-

ком України є Росія. Помилкова Воєнна доктрина, яка була побудована на очікуванні нападу з Заходу, яка нам дісталася від Радянського Союзу, за 24 роки не була перебудована» [4].

Уважний та неупереджений погляд на наведені положення державних документів переконливо свідчить про мирний та оборонний характер ідеології та політики Української держави, про справедливі та обґрунтовані наміри щодо застосування воєнної сили тільки за потреби вирішення проблем оборони України від агресора. Механізм дій та заходів Української держави щодо застосування воєнної сили врегульований Законами України, відповідними Міжнародними правовими документами та відповідає всім вимогам світового гуманітарного права. Застосування воєнної сили Українською державою санкціоновано народом України та в інтересах народу України, здійснюється під суровим міжнародним та внутрішнім цивільним демократичним контролем.

Висновки. Таким чином, у сучасних умовах роль ідеології в підготовці та веденні війни, а також її недопущенні суттєво зростає. Це пояснюється, з одного боку, підвищенням ролі свідомості та соціально-політичної активності громадян, їх рішучості відстоювати свої інтереси. З іншого боку, роль ідеології в сучасній війні зростає у зв'язку з появою нових надзвичайно широких можливостей впливу на суспільну та індивідуальну свідомість людей внаслідок активного розвитку засобів масової інформації. Результати ідеологічної боротьби здійснюють суттєвий вплив на прийняття військово-політичних рішень державами, на формування та стан їх морально-політичного потенціалу, на відношення людей до війн та воєнних конфліктів.

Перспективи подальших досліджень. Найбільш актуальними для подальших досліджень є проблеми ідеології української держави, інших держав та релігій, їх врахування в політиці по забезпеченню національної безпеки України.

Список літератури

1. Баранівський В.Ф. Релігієзнавчі проблеми військово-соціального управління: монографія / В.Ф. Баранівський, П.С. Прибутко – К.: НУОУ ім.Івана Черняховського, 2013. – 312с.
2. Воєнна доктрина України. Затверджена Указом Президента України від 24 вересня 2015 року №555/2015.

3. Далай-лама: Концепція війни застаріла у взаємозалежному світі / Інтерв'ю РІА «Новости», 30 грудня 2013р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://dt.ua/WORLD/dalay-lama-koncepciya-viyni-zastarila-u-vzayemozalezhnomu-sviti-134858_.html
4. Нова Воєнна доктрина визнає Росію воєнним противником України – П. Порошенко. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/27223231.html>
5. *Примуш М.В.* Конфліктологія: Проблема насильства в релігійних вченнях. / М. В. Примуш [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/10628/86/>
6. *Рибаков Д.* У чому путінська Росія 2014 наслідує кайзерівську Німеччину 1914: ідеологічні тенети мілітаризму / Дмитро Рибаков [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://texty.org.ua/pg/news/editorial/read/53651>
7. *Сенявская Е.С.* Психология войны в XX веке: исторический опыт России / Е.С. Сенявская. – М.: РОССПЭН, 1999. – 450с.

ПОЛІКУЛЬТУРНА ОСВІТА: ОПТИМІЗМ ТЕОРІЇ Й ПРОБЛЕМАТИЧНІСТЬ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Проблема міжкультурної взаємодії перебуває сьогодні в центрі уваги не лише політиків, філософів, культурологів, а й широкої педагогічної спільноти. У зв'язку з цим в багатьох країнах світу необхідність полікультурної освіти і виховання стає стратегією особливої ваги. В численних документах ООН, ЮНЕСКО, Ради Європи акцентується, що однією із найважливіших функцій сучасної освіти – є завдання навчити людей жити разом, допомогти їм перетворити зростаючу взаємозалежність держав і етносів в усвідомлену солідарність. З цією метою освіта має сприяти тому, щоб, з одного боку, людина усвідомила своє коріння і тим самим могла визначити власне місце, яке вона посідає у світі, а з іншого – прищепити їй шанобливе ставлення до інших культур.

Але слід відверто сказати, що незважаючи на важливість проблеми та розробленість її окремих аспектів у світовій педагогічній теорії і практиці до сьогодні не існує якоїсь цілісної концепції полікультурної освіти. Хорватський культуролог Саніна Драгоевич, підсумувавши напрацювання з проблем міжкультурної взаємодії суб'єктів освітнього процесу, зазначає, що сьогодні у світі існує принаймні чотири основних концепції полікультурної освіти:

- (1) *Власне мультикультуральна освіта*, яка зосереджує увагу не на міжкультурному обміні та взаємовпливі, а на збереженні культури існуючих етнічних меншин;
- (2) *інтеркультуральна освіта*, спрямована на забезпечення активного, позитивного діалогу культур, їх взаєморозуміння та взаємозбагачення;
- (3) *транскulturальна освіта*, що орієнтується на систему цінностей, яка формується на наднаціональному (транснаціональному) рівні;
- (4) *культуриплюралістична освіта*, стрижневою ідеєю якої є повага і підтримка усіх існуючих у суспільстві культурних потреб та способів життя (не лише культур етнічних, мовних, релігійних, а й регіональних, корпоративних, статевої тощо) [2].

Кожна із цих концепцій переслідує благородну мету, але жодна не спроможна повною мірою забезпечити реалізацію архіважливої формули сучас-

ності: «єдність світу та розмаїття культур». Адже успішність її вирішення багато в чому залежить від того, наскільки вдало формується баланс між полюсами цієї формули. Чому я так вважаю? *По-перше*, в більшості із цих концепцій культурна ідентичність неминуче співвідноситься із національною ідентичністю. Тут нація потрапляє в тенета транснаціональності або ультранациональності, а культура – в ситуацію полікультурності, що обумовлює обмеженість цих концепцій. *По-друге*, поза увагою в них залишається те, що ідентичність сьогодні характеризується значною динамічністю, множинністю й контекстуальністю. Сьогодні відбувається, так би мовити, «ускладнення механізмів ідентифікації» [6 с. 41]. Ідентичність це не властивість, притаманна людині від народження, а *процесуальність* і *свобода індивідуального вибору*. А це означає, що успішною може бути така концепція полікультурної освіти, яка ґрунтується на впровадженні *ідей поваги до кожного індивіда як самоцінності*. Глобальна культура і культура трайбалізму, на концептуальних засадах яких побудовані існуючі концепції, неспроможні подолати нелюбов до інакшості, бо не сповідують цінності окремого індивіда як найвищої земної цінності. «Глобалізм і трайбалізм – справедливо зауважує Бенджамін Барбер – розривають сучасний світ» [1, с. 432].

1. Модель міжкультурної взаємодії суб'єктів освітнього процесу та методологічні стратегії полікультурної освіти.

Архітектоніка полікультурної освіти має бути побудованою на *антрополого-культурологічній матриці*, яка спрямовує освітній процес на діалог з культурою людини як її творцем і суб'єктом, здатним до культурного саморозвитку. Сучасна людина знаходиться на «межі» культур, взаємодія з якими вимагає від неї діалогічності, розуміння, поваги до культурної ідентичності інших людей. І йдеться тут не про етнічні групи, нації, релігії, а про конкретних їх представників. Адже не важко зрозуміти, що дружать не народи, а люди, які їх репрезентують. Тобто, сучасна модель полікультурної освіти має бути спрямованою на людину і орієнтована на культуру, бути культурологічною. Її мета – людина, яка пізнає й творить власний культурний світ шляхом діалогічного спілкування із внутрішнім і зовнішнім культурним середовищем. Міжкультурна комунікація, побудована на цій життєдайній основі, зумовлює особливе комунікаційне поле смислового перетину. У процесі спілкування з «Іншим» і його культурою проявляється взаємодія індивіда із соціально певними ролями, цінностями, нормами і звичаями, установками та очікуваннями, які особистість повинна вибирати і репродукувати щоб досягти ідентичності в складному процесі взаємного визнання. Соціальний

запас знань, отриманий людиною в процесі міжкультурної комунікації, виступає умовою прийняття і розуміння «Іншого», спілкування з ним та надає в її розпорядження схеми типізації, необхідні для більшості щоденних справ повсякденного життя, і як наслідок, обумовлює формування її особистісної «Я» на основі балансу між індивідуальною й громадянською ідентичністю. Звісно, це в жодному випадку не деформує національної ідентичності.

А це означає що модель полікультурної освіти має ґрунтуватися, *по-перше*, на принципах діалогічності, відкритості і толерантності. Сьогодні ми маємо навчити людину цінувати багатоманіття культур й здійснювати це радше шляхом *діалогу*, аніж *синтезу*, в якому прихована небезпека втрати можливостей для їх подальшого розвитку. А головне, через діалог ми отримаємо можливість здійснювати реальну взаємність, і разом з тим маємо можливість уникнути «панування – підкорення» (Ж. Дерріда), негативні наслідки якого є такими очевидними сьогодні. *По-друге*, вона має спиратись на особистісно-центричний принцип, який орієнтує не на штучну консервацію способу життя того чи іншого народу, а дає кожному індивідові (а не тільки народові загалом) право на вільне культурне самовизначення. Культура чим далі, тим більше розвиватиметься у напрямку вже не стільки національних, скільки індивідуальних відмінностей та особливостей, що живляться культурними надбаннями усіх народів світу. Хоч би як комусь не хотілось сьогодні расової, культурної чи релігійної «чистоти», ми приречені у майбутньому жити в «єдиному домі», заклавши фундамент життєдайного міжкультурного співіснування.

Для того щоб ця модель полікультурної освіти була життєдайною, вона має будуватись, на моє переконання, на таких, принаймні п'ятьох важливих методологічних стратегіях. *Перша: оперття на націоконсолідуючі цінності.* Розуміння цінностей різними етнічними групами може відрізнятися і часто досить суттєво. Але в тканині духовності, як відомо, завжди існують значущі для усіх цінності, які не тільки не викликають суперечностей між представниками різних національностей, а й знаходять серед них розуміння і підтримку. Такими націоконсолідуючими цінностями, мають бути саме ті, в яких стверджуються визначальні для більшості загальнокультурні цінності як, наприклад, відраза до несвободи, захист гідності і прав кожної людини, прагнення до самореалізації тощо (які, до речі не піддаються часовій ерозії). Лише на цій основі можуть вибудовуватися механізми смислової доповнювальності, взаємного обміну цінностями й порозуміння. Від ефективності реалізації яких залежить здатність людства стати дійсною людською спіль-

нотую, об'єднаною не лише спільністю глобальних небезпек, але й спільністю солідарних дій і спільним смисловим полем, яке можна було б назвати *глобальним світоглядом*.

Другою методологічною стратегією полікультурної освіти має стати *критично-аналітичне відношення до культурно-історичної пам'яті* як репрезентативної форми дійсності. Культура як світ нашого існування пронизана пам'яттю, що органічно вплітається в тканину сучасності. Будь-яка соціокультурна трансформація (а саме таку ми переживаємо сьогодні) пов'язана зі зверненням до минулого. Кожне таке звернення збагачує сучасність, по-своєму розуміє її, формуючи необхідне підґрунтя для руху вперед. Звернення кожного народу до свого національного минулого, якщо воно не було зумовлене прагненням відмежуватися від інших народів та їх культурного досвіду, було плідним, оскільки збагачувало, урізноманітнювало, розширювало його власні культурні обрії. Але не слід забувати, що некритичний й занадто прискіпливий погляд в глибини історії часто-густо негативно впливає на процес міжкультурної взаємодії, «створює умови для деформацій історичної пам'яті та спокуси для відповідних національно-культурних манівців» [4, с. 140]. Надмірне захоплення минулим, його ідеалізація, спроба будувати життя в стилі «Future in the Past» (майбутнє в минулому) є небезпечною політико-культурною стратегією.

Третьою цінною методологічною стратегією полікультурної освіти має бути *викоринення культурно-етнічного нарцисизму*, який обумовлює культурно-освітню ізоляцію. На жаль, більшості сучасних концепцій полікультурної освіти (що практикуються) є характерною, так би мовити, західна політкоректність, якій властива консервація «колоніального погляду білої більшості» [3, с. 123]. Мені здається, що ця політкоректність несе дуже репресивну домінанту нав'язування певних стандартів. Ключова метафора цих стандартів – це метафора не *Іншого*, а метафора меншин. Меншинами ніби милуються. А це милування і є консервуванням, воно тісно пов'язане із нарцисизмом. Нарцис не бачить іншого, існують лише його проєкції, проєкції його власної культури. В ефективній освітній взаємодії важливо розуміти, бачити і чути не меншого, а *Іншого*. Якщо ми не бачимо *Іншого*, тоді культивуються умови для продукування центру і периферії. На цій основі не може бути ефективної полікультурної освіти. Сьогодні *Інші*, до цього часу не домінуючі або ж маргіналізовані культури домагаються рівноправного місця за круглим столом світу. Вони амбітні і динамічні, мають сильно розвинуте почуття власної гідності і власної цінності. Незважаючи на те, що

різні культури мають далеко не однакові можливості за впливом, кожна із них не бажає, щоб її просто терпіли. Будь-яка культура розглядає свої базові цінності як універсальні (якщо вона перестане це робити, то просто зникне як самостійна культура!). Вона хоче, щоб з нею рахувалися. Толерантність – це, звичайно, цінність, але цінність проміжна. Ніхто не бажав би, щоб його суто «толерували», лише терпіли [5, с. 21]. Тому ці *Інші* культури не сприймають й не можуть сприймати так званої «позитивної дискримінації» (тобто намагання створювати для периферійних культур певні пільги і преференції). Такі мультикультурні практики, ніби переслідуючи мету відновлення соціальної справедливості, виступають не лише гальмом міжкультурного взаєморозуміння, але й деформують глобальний контекст розробки освітніх стратегій.

Четвертою методологічною стратегією полікультурної освіти з її акцентуацією на культурних відмінностях, посиленою культуросвідомістю має стати індивідуалізація навчання. За цієї умови освіта постає як стан відкритих можливостей для самореалізації особистості. В сучасній освіті усі учасники освітнього процесу повинні стати «трансгресорами»: і викладачі, і школяри, і студенти. Акт трансгресії означає подолання межі між можливим і неможливим, вихід за межі свого культурно-смыслового поля, і таким чином наближення до розуміння *Іншого*. У результаті трансгресії створюються спільні когнітивні поля, де відбувається взаємне порозуміння, перевизначення знаків, демістифікуються стереотипи і утворюються зони толерантності.

Й, нарешті, *п'ятою важливою фундаментальною стратегією полікультурної освіти є поєднання теорії і практики.* Зв'язок між проектами полікультурної освіти і політикою держави є дуже важливим для забезпечення рівності й справедливості для різних груп населення. Замість того, щоб робити вигляд, що освіта є ізольованою від політики, полікультурна освіта має поєднувати навчальні матеріали і процеси із імперативами демократичного суспільства. Вона може бути лише тоді успішною, коли розширює права і можливості людей та трансформує суспільство. Участь учасників процесу полікультурної освіти в діяльності соціальних рухів, волонтерських об'єднань, недержавних організацій допомагає зрозуміти себе та *Інших* краще, подивитися на речі очима інших людей. Поєднання теорії з практикою, знання з діями дає можливість на власному досвіді відчувати шляхи впливу суспільства на людей та відчувати взаємозв'язки таких культурних ідентифікаторів, як раса, національність, релігія, гендер, сексуальна орієнтація, со-

ціальний клас, мова, (не) дієздатність, вік і багато інших, в режимі реального життя.

Звісно така модель може стати реальною політикою міжкультурної взаємодії суб'єктів освітнього процесу за умов (1) сформованості «ядра» титульної нації й розвиненого громадянського суспільства; (2) стрункої нормативно-правової бази, яка відповідає соціокультурним запитам населення й вибудована на демократично-егалітарній політиці держави; (3) удосконалення навчальних програм початкової, середньої та вищої освіти й поповнення навчальних планів такими дисциплінарними курсами як «міжкультурна комунікація», «етнопсихологія», «педагогіка співробітництва», «громадянська освіта», «народознавство» тощо; (4) створення підручників та вдосконалення існуючих, виключивши будь-які прояви пропаганди національної або культурної вищості та розпалювання ксенофобії; (5) впровадження нових методів навчання, що базуються на практико-орієнтувальній діяльності (інформаційно-пошуковій, регулятивно-спонукальній, культурно-ролевій, партнерсько-міжкультурній тощо).

2. Досвід та проблеми реалізації проекту полікультурної освіти в Україні.

Проблеми мультикультуралізму та питання реалізації мультикультурних політичних проєктів, що формують глобальний контекст для розробки сучасних освітніх стратегій особливо актуальні для України. Пояснюється це просто. Україна – поліетнічна, поліконфесійна, багатомовна й полікультурна країна, яка тісно пов'язана із інтенсивним розвитком світових інтеграційних процесів. Тут мешкають представники понад 130 націй і народностей, які мають свої культурні традиції, національну самобутність та релігійну віру. До того ж, в Україні, як і всьому світі, відбувається масштабний процес ускладнення механізмів ідентифікації. Національна ідентичність тепер співіснує тут з професійною, гендерною, релігійною, регіональною часто погано сумісних з першою. А саме головне, на українську соціокультурну арену виходять етнічні групи, які раніше не мали шансів бути поміченими й почутими. Їх самобутність стає цінністю, а, отже культурним ресурсом соціуму, з яким мусить рахуватися держава.

Але не зважаючи на це, й на трагічність нинішньої ситуації в Україні, проблема полікультурної політики у суспільних й наукових дискусіях практично не обговорюється. Основна увага політичної та культурної еліти зосереджується на проблемах державного і національного будівництва, в контексті яких вельми часто питання мультикультуральності розглядається як

другорядний й навіть прикрий фактор, що ускладнює розуміння сучасної української національної державності. За сучасних умов український соціум демонструє неготовність до реалізації в його межах полікультурної моделі націєбудівництва.

Ті ж теоретичні напрацювання в сфері полікультурної освіти, які в окремих випадках практикуються, в основному тяжіють до так званої інтеркультурної концепції, де культурне розуміння як етнічне, а модель етнічного базується на есенціалістському уявленні (на уявленні концентрованого розчину). Як наслідок, культурні межі між групами не викликають сумніву, а відмінності жорстко фіксуються та абсолютизуються, що стає підґрунтям для ксенофобії. Кожній окремій етнокультурній групі приписується неіснуюча гомогенність, автономна суб'єктність, у межах якої нівелюється суб'єктивність індивіда, що спричиняє деіндивідуалізацію, а на практиці призводить до порушення прав людини. Звідси, догма-вимога: «Думай по-українськи», яка фактично забороняє думати по-різному, трансцендувати над рідною, затишною, доброю домашньою культурою, піддавати її рефлексії. На такій основі неможливо сформувані транскультурний простір, в якому людина, звільняючись із «полону» рідної культури готова до зустрічі з іншим як потенційно можливим «Я». За цієї умови інша культура не може сприйматись як деяка можливість власної культури. Адже, коли ми включаємо у простір комунікації власні можливості бути іншими, тоді це транскультура, тоді це конструктивно-комунікативний простір творення майбутнього, а не консервація відмінностей мультикультуралізму чи просто толерантне ставлення до відмінностей.

Відсутність в Україні чітко окресленої концепції полікультурної освіти, тяжіння до політики інтеркультуралізму, метою якої (за допомогою держави) є проста асиміляція культурних особливостей і традицій малих етнічних груп, фактично регламентує їх життя, обмежує право особистості на більше культурне самовизначення. Цим самим Україна опинилася поза зоною «політики визнання» (Ч. Тейлор), яка є наслідком переходу від ієрархічного суспільства до суспільства, де панує принцип вільного громадянства як регулятивного ідеалу. Принцип самозбереження будь-якої національної культури, та й людства загалом, лежить у площині самозміни людини. І йдеться тут навіть не про загальнолюдські цінності, а про людськість як таку, яка передбачає повагу, довіру, любов. Цінності усіх ідеологій, політичних доктрин й навіть релігій в кінцевому рахунку відносні. Не відносною є лише цінність самого життя. Лише по відношенню до цієї фундаментальної цінності вони

набувають валідності для кожної конкретної особистості, лише через її опосередкування вони можуть сприйматися і переживатися людиною.

Полікультурна освіта, як соціальна інновація, повинна бути пов'язаною не стільки з питанням «хто ми є?», або «звідки ми прийшли?», а з відповіддю на питання «ким і якими ми маємо стати?». Практична реалізація такого проекту можлива на основі демократично-егалітарної політики держави, яка відстоює не тільки збереження різноманіття культур за допомогою втручання держави, а й максимально розширює участь людей у процесах міжкультурного діалогу і спілкування. Лише такий підхід здатен інкорпорувати усі соціокультурні групи в громадянське суспільство. Й передусім тому, що він є серйозною перепоною як для *культурного націоналізму*, який абсолютизує відмінності, так й для культурного імперіалізму, що їх не помічає.

* * *

Звісно, в будь-якому полікультурному суспільстві конфлікти були й будуть. Соціальне життя, міжкультурна взаємодія не можуть бути абсолютно безконфліктними. Але в здоровому соціумі побудованому на так званому управлінні конфліктами, енергія конфлікту не накопичується, оскільки існують механізми, які гармонізують інтереси усіх груп населення і здійснюють інтеграцію соціуму. Думаю, одним із цих найважливіших і найефективніших механізмів може стати запропонована модель полікультурної освіти.

Література

1. Barber B. Fihand vs. Mc. Word: how Globalism and Tribalism are Reshaping the word. – New York: Ballantiwe, 1996.
2. Гриценко О.А., Гончаренко Н.К., Мягка Є.А. Українські типології меншин // [Електронний ресурс] – URL: <http://www.Culturalstudiens.in.ua>.
3. Макбрайд В. Викладання соціальної та політичної філософії з точки зору західної і незахідної перспектив // Філософія освіти. № 1–2, 2011.
4. Саух П.Ю. Сучасна освіта: портрет без прикрас: Монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012.
5. Саух П. Сучасні виклики глобалізованої епохи: суспільство і церква в пошуках відповідей // Україна і Ватикан: до і після Другого Ватиканського Собору. Науковий збірник. – К.: УАР, 2013.
6. Саух П.Ю., Саух Ю.П. Мультикультурализм: блеск теории и практическая несостоятельность проекта в дискурсе реальных процессов межкультурного взаимодействия // Евразийство и мир, № 3, 2014.

**ПСИХИЧЕСКИЕ РАССТРОЙСТВА
И ПАТОЛОГИЯ ЩИТОВИДНОЙ ЖЕЛЕЗЫ В СТРУКТУРЕ
ПОСТЧЕРНОБЫЛЬСКОГО СИНДРОМА У УЧАСТНИКОВ
ЛИКВИДАЦИИ ПОСЛЕДСТВИЙ АВАРИИ
НА ЧЕРНОБЫЛЬСКОЙ АЭС**

*С.В.Титиевский, С.И.Табачников, Е.С. Осуховская, В.Н.Черепков,
В.В.Волобуев, А.В.Кравчук*
(Донецк)

Актуальность темы. Нарушение психического здоровья пострадавших вследствие аварии на Чернобыльской АЭС (ЧАЭС) является международно признанной актуальной медико-социальной проблемой, в которой эксперты Чернобыльского форума ООН выделили, в частности, связанные со стрессом расстройства, а также органическое поражение головного мозга [7, 9]. В то же время, причины возникновения нейропсихиатрических последствий данной катастрофы остаются дискуссионными [1, 2, 3].

Одно из детерминированных понятий постчернобыльского синдрома предполагает, что указанный феномен рассматривается как проявление эмоционального стресса [4]. В то же время, возникновение церебральных дисциркуляторных нарушений, органических психических расстройств у участников ликвидации последствий аварии (УЛПА) на ЧАЭС также связывается с влиянием данной аварии. Ранее нами было сформулировано представление о постчернобыльском синдроме как полиморфном симптомокомплексе, включающем психопатологические проявления, неврологические, соматические нарушения и этиопатогенетически связанным с последствиями Чернобыльской катастрофы [5].

По нашему мнению, в структуре факторов, определяющих формирование специфической клиники постчернобыльского синдрома, важный акцент принадлежит патологии щитовидной железы.

До 2002-2003 гг. у УЛПА на ЧАЭС регистрировалась патология щитовидной железы на субклиническом и манифестном уровнях без выраженных функциональных нарушений, в связи с чем, корреляционная связь между гипотиреозом и наличием органических психических расстройств неврозоподобного спектра, личностных девиаций, ангиопатии сетчатки, ЭЭГ

нарушений выявлялась на поздних этапах курации пациентов (с 2002-2003 гг.). В отдельных клинических случаях с гипотиреозом были связаны неврологические проявления энцефалопатии, не возникающие на фоне дисциркуляции. Прогрессирующее ухудшение состояния больных гипотиреозом в совокупности с постепенным нарастанием проявлений психических расстройств и обуславливало обращение, зачастую, несвоевременно, с опозданием, к психиатрической помощи [6, 8]. Тем не менее, до настоящего времени остаётся не вполне определённым генез возникших у УЛПА на ЧАЭС задолго до проявлений клинического гипотиреоза психических нарушений, которые были отнесены эндокринологами к проявлениям дисциркуляторной энцефалопатии (ДЭП), которая, в свою очередь, с вегето-сосудистой дистонией (ВСД), ассоциировалась с участием в ЛПА на ЧАЭС. Несмотря на это, нами было высказано предположение о тиреогенном характере указанных выше психических нарушений [6].

Цель исследования. Целью исследования явилось уточнение характера связи психических расстройств и патологии щитовидной железы, диагностированной до 2002 г., в структуре постчернобыльского синдрома у УЛПА на ЧАЭС.

Результаты. Нами была изучена медицинская документация репрезентативной выборки из 104 УЛПА на ЧАЭС, находившихся на стационарном лечении в областной клинической психиатрической больнице (ОКПБ) г. Донецка в период до 2002 г. (пациенты были госпитализированы как с психотическими, так и непсихотическими психическими расстройствами). Согласно данным, определен период первичной диагностики психических расстройств, отдельных соматических, неврологических заболеваний, а также всех вариантов патологии щитовидной железы. Полученная информация обработана с применением статистического набора функций Microsoft Excel.

Возрастной диапазон обследованных в 2002 г. - от 33 до 64 лет (в основном, от 38 до 52 лет). Пациенты принимали участие в ликвидации последствий аварии (ЛПА) на ЧАЭС в 1986-1990 гг., но основными годами были 1986 и 1987. Длительность ЛПА на ЧАЭС составляла от 5 до 272 дней, но изучаемая по данному критерию выборка была достаточно разнородной. Распределение по указанной дозе облучения также было разнородным (от 0,1 до 72,8 бэр).

Кратность госпитализаций в ОКПБ г. Донецка с 1992 до 2002 гг. варьировала в пределах от 1 до 13 (с подавляющим преобладанием однократной

госпитализации с 1999 по 2002 гг.). Общая длительность лечения в изученной выборке больных была неоднородной (от 2 до 484 дней).

При исследовании периода возникновения инициальных астенических проявлений у стационарных больных (первично выявленных астенического, церебрастенического синдромов, астенического варианта психоорганического синдрома) определили, что данные виды патологии первично диагностировались в 1992 г. (период первой госпитализации), а «пик» диагностики имел место в 1999-2002 гг. (когда проводилось уже большинство первичных госпитализаций). Диаграммы распределения по годам первичных госпитализаций и начальных проявлений астении, в целом, обнаруживают сходство.

До введения в отечественную клиническую практику Международной классификации болезней 10-го пересмотра (МКБ-10) диагноз психоорганического синдрома был одним из достаточно «популярных» в психиатрии. У исследованных больных, УЛПА на ЧАЭС, психоорганический синдром с неврозоподобными, психопатоподобными, апатическими, психотическими проявлениями регистрировался с 1994 г. Тем не менее, «пик» первичной диагностики пришёлся лишь на 1997-1999 гг. После 1999 г. данный синдром стал диагностироваться значительно реже, вероятно, замещаясь категориями рубрики F0 МКБ-10.

Исследование периодов впервые диагностированных неврозоподобных психоорганических нарушений (церебрастенический синдром, астенический и неврозоподобные варианты психоорганического синдрома в диагностических категориях до и после введения критериев МКБ-10) позволило констатировать, что число случаев их первичной диагностики, начиная с 1994 г., прогрессивно нарастало, при этом «пиковым» годом стал 2001 г. (в основном, за счёт первичной диагностики F06.6 – 23 чел.).

Исследование времени первичной диагностики психотических расстройств, в число которых вошли органические и неорганические формы, у небольшого числа выявленных случаев (6 чел.) не позволяет сделать вывод о каких-либо закономерностях распределения во времени впервые установленного диагноза.

В отношении невротических расстройств (12 чел.) интересным представляется то, что до 1999 г. диагнозы, сопоставимые с рубрикой F4 МКБ-10, обследуемым не ставились.

В число впервые диагностированных (начиная с 1992 г.) неорганических изменений личности вошли случаи различных вариантов хронического изменения личности согласно МКБ-10 (F62.8) и сопоставимых с ними

более ранних диагностических категорий. «Пиковым» годом их первичной диагностики является 1998 г. Отметим, что невротические расстройства, как указано выше, начали диагностироваться лишь с 1999 г. Возможно, до этого времени невротические расстройства первично диагностировались как хронические изменения личности. Данный вопрос представляется не вполне ясным.

К числу впервые диагностированных, начиная с 1994 г., органических изменений личности нами были отнесены случаи апатического и эксплозивного вариантов психоорганического синдрома, а также расстройство личности органической этиологии (F07.0). Большинство первичных диагнозов относится к 2000-2002 гг. (в то время, как неврозоподобные психоорганические нарушения, включая F06.6, «пиково» диагностировались в 2001 г.). Вероятно, здесь также присутствует не вполне понятная «обратная картина», характерная для невротических расстройств и неорганических изменений личности.

Для уточнения связи патологии щитовидной железы и психической патологии у УЛПА на ЧАЭС проведен корреляционный анализ (определены значения коэффициента корреляции рангов Спирмена, ρ) времени первичной постановки диагнозов, показателей, характеризующих работу по ЛПА на ЧАЭС, характеристик стационарного лечения в ОКПБ г. Донецка. Следует отметить, что гипотиреоз в тот период был диагностирован лишь в двух случаях (при хроническом тиреоидите – в 1991 и 2001 гг.). В первом случае выявленный впервые в 1991 г. гипотиреоз в 1997 г. трансформировался в диагноз диффузного зоба II ст. (без упоминания нарушения функции щитовидной железы). В 1991 г. данному больному ставился диагноз гипотиреоидной энцефалопатии, который в 2001 г. был трансформирован в ДЭП, с постановкой первичного диагноза F07.0. Во втором случае гипотиреозу не сопутствовал диагноз энцефалопатии и психического расстройства. Ещё в одном случае первично был диагностирован тиреотоксикоз (при диффузном зобе I ст. – в 2001 г.; в этом же году у данного обследуемого были первично диагностированы церебрастенический синдром, тиреотоксическая энцефалопатия, гипертоническая болезнь II ст. и ангиопатия сетчатки). Во всех остальных случаях у обследуемых нарушение функции щитовидной железы не отмечалось, либо регистрировался эутиреоз.

Значения ρ по Спирмену исследованных случаев госпитализаций участников ЛПА на ЧАЭС представлены в табл. 1 (отражены все результаты корреляционного анализа, когда вычисления были возможны).

Таблица 1

**Значения коэффициентов корреляции рангов Спирмена ρ
исследованных случаев госпитализаций участников ЛПА на ЧАЭС**

Показатель	Патология щитовидной железы			
	Диффузный зоб	Диффузный зоб I степени	Диффузный зоб II степени	Хронический тиреоидит
Год ЛПА на ЧАЭС	0,328	0,355	-0,084	0,244
Длительность ЛПА на ЧАЭС (дни)	0,328	0,299	0,415	0,187
Указанная доза облучения	-0,094	-0,286	-0,238	-0,582
Кратность госпитализаций в ОКПБ г. Донецка	-0,246	-0,234	-0,211	-0,330
Длительность госпитализаций в ОКПБ г. Донецка	-0,233	-0,177	-0,172	-0,339
Первичная госпитализация в ОКПБ г. Донецка (год)	0,324	0,246	0,213	0,212
ВСД	0,303	0,302	-0,024	0,229
ДЭП	0,417	0,418	0,156	-0,107
Невротические расстройства	0,995	-	-	-0,577
Психотические расстройства	-	-	-	0,287
Хроническое изменение личности (F62.8)	0,488	0,147	-	-
Астения	0,427	0,342	1,000	-0,320
Астенический синдром	0,415	0,258	1,000	-0,340
Церебрастенический синдром	1,000	1,000	-	-
Психоорганический синдром в целом	-0,280	-0,199	-	0,720
Апатический вариант психоорганического синдрома	-1,000	-	-	1,000

Закінчення табл. 1

Експлозивний варіант психоорганічного синдрому	1,000	-	-	1,000
Органічне невротоподібне розлад	0,349	0,380	-	0,154
Органічне емоційно лабільне (астеничне) розлад (F06.6)	-0,341	-0,326	-	-0,042
Органічні зміни особистості	0,050	-0,734	-	0,248
Органічне змінення особистості (F07.0)	0,435	0,503	-	-0,467

Из *таблицы 1* следует, что время первичной постановки диагноза диффузного зоба в всех случаях положительно коррелирует со временем первичной постановки диагноза невротического расстройства, церебрастенического синдрома, взрывного варианта психоорганического синдрома (высокая теснота связи), ВСД, ДЭП, F62.8, астении, астенического синдрома, невротоподобных психоорганических нарушений, F07.0 (средняя теснота связи) и отрицательно коррелирует со временем первичной постановки диагноза апатического варианта психоорганического синдрома (высокая теснота связи), психоорганического синдрома в целом, F06.6 (средняя теснота связи). Можно утверждать, что время постановки первичного диагноза диффузного зоба связано со временем первичной госпитализации в ОКПБ г. Донецка, кратностью и длительностью госпитализаций в целом (средняя теснота связи). Средняя теснота связи характеризует также время первичной диагностики диффузного зоба и характеристики работы по ЛПА на ЧАЭС (время (год) и длительность).

Следует отметить положительную корреляционную связь времени первичной постановки диагноза диффузного зоба I ст. и времени первичной постановки диагноза церебрастенического синдрома (высокая теснота связи), ВСД, ДЭП, астении, невротоподобных психоорганических нарушений, F07.0 (средняя теснота связи) и отрицательную корреляционную связь времени первичной постановки диагноза диффузного зоба I ст. и времени пер-

вичной постановки диагноза органических изменений личности (высокая теснота связи) и F06.6 (средняя теснота связи). Время первичного диагноза диффузного зоба связано со временем первичной госпитализации в ОКПБ г. Донецка, кратностью госпитализаций (средняя теснота связи). Средняя теснота связи характеризует также время первичной диагностики диффузного зоба I ст. и характеристику работы по ЛПА на ЧАЭС (время (год), длительность и указанная доза облучения).

Обращает на себя внимание положительная корреляционная связь времени первичной постановки диагноза диффузного зоба II ст. и времени первичной постановки диагноза астении и астенического синдрома (высокая теснота связи). Средняя теснота связи имеет место между временем первичной диагностики диффузного зоба II ст. и длительностью работы по ЛПА на ЧАЭС.

В таблице 1 также отражена положительная корреляционная связь времени первичной постановки диагноза хронического тиреоидита и времени первичной постановки диагноза психоорганического синдрома в целом, его апатического и эксплозивного вариантов (высокая теснота связи), психотических расстройств (средняя теснота связи – «проявлению» данной корреляции не помешало незначительное общее количество выявленных случаев психотического расстройства) и отрицательная корреляционная связь времени первичной постановки диагноза хронического тиреоидита и времени первичной постановки диагноза невротического расстройства, астении, астенического синдрома, F07.0 (средняя теснота связи). Необходимо отметить корреляционные тенденции, противоположные таковым при диффузном зобе в целом. Можно сделать вывод, что время первичного диагноза хронического тиреоидита связано с кратностью и общей длительностью госпитализаций в ОКПБ г. Донецка (средняя теснота связи). Средняя теснота характеризует также связь времени первичной диагностики хронического тиреоидита и указанной дозы облучения в период работы по ЛПА на ЧАЭС.

Выявленные закономерности могут служить подтверждением взаимосвязи ВСД, ДЭП, психических нарушений, выявляемых у УЛПА на ЧАЭС, с патологией щитовидной железы (достаточно распространённой у данного контингента больных). Можно отметить также связь различных видов тиреоидной патологии с ВСД, ДЭП, психической патологией, лечением в ОКПБ г.Донецка. Кроме того, прослеживается корреляция различных видов заболеваний щитовидной железы с факторами, характеризующими работу по ЛПА на ЧАЭС. Таким образом, можно говорить о возникших у УЛПА на

ЧАЭС до 2002 г. психиатрических симптомах как первоначальных проявлениях дисфункции щитовидной железы, на достоверную вероятность чего указывают также и литературные данные [8]. В свою очередь, указанная тиреоидная патология, связана с ЛПА на ЧАЭС.

Выводы

Начальные проявления астении у УЛПА на ЧАЭС впервые диагностировались в 1992 г., а «пик» их первичной диагностики относится к 1999-2002 гг..

Число случаев первичной диагностики у УЛПА на ЧАЭС неврозоподобных психоорганических нарушений, психоорганического синдрома, органического изменения личности, начиная с 1994 г., прогрессивно нарастало с «пиком» выявления первой патологии в 2001 г., второй - в 1997-1999 гг., третьей - в 2000-2002 гг.. Вероятно, в дальнейшем органическое изменение личности рассматривалось как неврозоподобное органическое нарушение.

До 1999 г. диагнозы, сопоставимые с рубрикой F4 МКБ-10, обследуемым не ставились. Хронические изменения личности впервые диагностировались, начиная с 1992 г., с «пиком» в 1998 г. Возможно, до 1999 г. невротические расстройства первично диагностировались в рамках хронических изменений личности.

Время первичной диагностики диффузного зоба в целом достоверно положительно коррелирует с временем первых выявлений невротического расстройства, церебрастенического синдрома, эксплозивного варианта психоорганического синдрома и отрицательно - апатического варианта психоорганического синдрома. Время первичной диагностики диффузного зоба I ст. достоверно связано с таковым для церебрастенического синдрома (положительная корреляция) и органических изменений личности (отрицательная корреляция). Время первичной диагностики диффузного зоба II ст. отчетливо связано с таковым для астении и астенического синдрома (положительная корреляция).

Хронический тиреозит у УЛПА на ЧАЭС был впервые диагностирован параллельно с первично выявленным психоорганическим синдромом в целом, его апатическим и эксплозивным вариантом а также, в определенной степени, —комплексом психотических расстройств (положительная корреляция). Корреляционные тенденции при этом противоположны таковым при диффузном зобе в целом.

Психиатрические симптомы у обследованных пациентов можно рассматривать как первоначальные проявления дисфункции щитовидной железы, а тиреоидную патологию - как связанную с ЛПА на ЧАЭС.

Литература

1. Гуськова А.К. Основные итоги и источники ошибок в установлении радиационного этиопатогенеза неврологических синдромов и симптомов // Журн. неврологии и психиатрии им. С.С. Корсакова. – 2007. – Т.107, №12. – С.66-70.
2. Логановський К.М. Дискусійні питання щодо ролі іонізуючого випромінювання і стресу в генезі нейропсихіатричних наслідків Чорнобильської катастрофи // Журн. АМН України. – 2006. – Т.12, №1. – С.185-195.
3. Логановський К.М. До висновків Чорнобильського форуму щодо нейропсихіатричних наслідків Чорнобильської катастрофи // Медична газета «Здоров'я України ХХІ сторіччя» – 2006. – №7(140). – С.12-13.
4. Суринов Б.П., Паршков Е.М. Эффект коммуникативного стресса в постчернобыльском периоде // Отдаленные медицинские последствия Чернобыльской катастрофы: Матер. 2-й междунар. конф. – Киев: Чернобыльинтеринформ, 1998. – С.496-497.
5. Табачников С.И., Титиевский С.В. Психосоматические расстройства и постчернобыльский синдром // Doctor. – 2002. – №6. – С.14-16.
6. Титиевский С.В., Табачников С.И., Доценко М.Б. Психопатология постчернобыльского синдрома и её динамика у участников ликвидации последствий аварии на Чернобыльской АЭС // Архів психіатрії. – 2009. – Т.15, №4(59). – С.10-17.
7. Bromet E., Havenaar J. Psychological and perceived health effects of the Chernobyl disaster: a 20-year review // Health Phys. – 2007. – V.93, №5. – P.516-521.
8. Estabrook K.R., Heinrich T.W. Hypothyroidism: An important diagnostic consideration for the psychiatrist // Psychiatric Times. - July 11, 2013. [Електронний ресурс] / Режим доступа: <http://www.psychiatristimes.com/schizophrenia-psychotic-features/hypothyroidism-important-diagnostic-consideration-psychiatrist/page/0/3>.
9. World Health Organization. Health effects of the Chernobyl accident and special health care programmes. Report of the UN Chernobyl Forum Expert Group «Health» (EGH) / Eds. B. Bennet, M. Repacholli, Zh. Carr. – Geneva: WHO, 2006. – 160 p.

ПСИХИЧЕСКИЕ РАССТРОЙСТВА И ПАТОЛОГИЯ ЩИТОВИДНОЙ ЖЕЛЕЗЫ В СТРУКТУРЕ ПОСТЧЕРНОБЫЛЬСКОГО СИНДРОМА У УЧАСТНИКОВ ЛИКВИДАЦИИ ПОСЛЕДСТВИЙ АВАРИИ НА ЧЕРНОБЫЛЬСКОЙ АЭС

***С.В.Титиевский, С.И.Табачников, Е.С. Осуховская, В.Н. Черепков,
В.В. Волобуев, А.В. Кравчук***

Донецкий национальный медицинский университет, г.Донецк

С целью уточнения характера связи психических расстройств и преимущественно эутиреоидной патологии щитовидной железы в структуре постчернобыльского синдрома у участников ликвидации последствий аварии (ЛПА) на Чернобыльской АЭС (ЧАЭС) нами изучена медицинская документация 104 ликвидаторов, находившихся на стационарном лечении в областной клинической психиатрической больнице г. Донецка в период до 2002 г. С помощью метода корреляционного анализа полученных результатов показано, что психиатрические симптомы в исследованных случаях можно рассматривать как первоначальные проявления дисфункции щитовидной железы, а тиреоидную патологию - как связанную с ЛПА на ЧАЭС.

Ключевые слова: участники ликвидации аварии на Чернобыльской АЭС, дисфункция, патология щитовидной железы, психические расстройства, психиатрическая симптоматика.

MENTAL DISORDERS AND THYROID PATHOLOGY IN THE STRUCTURE OF THE POST-CHERNOBYL SYNDROME IN LIQUIDATORS OF THE CHERNOBYL ACCIDENT

***S.V. Titievsky, S.I. Tabachnikov, O.S. Osukhovska, V.N. Cherepkov,
V.V. Volobuyev, A.V. Kravchuk***

Donetsk National Medical University, Donetsk

In order to clarify the nature of the relationship of mental disorders and mostly euthyroid disorders in the structure of the post-Chernobyl syndrome among emergency workers (liquidators) of the Chernobyl Nuclear Power Plant accident, we studied the medical records of 104 liquidators were hospitalized in the regional clinical psychiatric hospital in Donetsk in the period until 2002. The method of correlation analysis of the results shows that the psychiatric symptoms

in the cases studied can be considered as initial symptoms of thyroid dysfunction and the thyroid pathology - both associated with the Chernobyl clean-up working.

Key words: liquidators of the Chernobyl accident, thyroid dysfunction, psychiatric symptoms.

ПСИХІЧНІ РОЗЛАДИ І ПАТОЛОГІЯ ЩИТОВИДНОЇ ЗАЛОЗИ В СТРУКТУРІ ПОСТЧОРНОБИЛЬСЬКОГО СИНДРОМУ У УЧАСНИКІВ ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ АВАРІЇ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС

*С.В. Тімієвський, С.І. Табачніков, О.С. Осуховська, В.Н. Черепков,
В.В. Волобуєв, А.В. Кравчук*

Донецький національний медичний університет, м.Донецьк

З метою уточнення характеру зв'язку психічних розладів і переважно еутіреоїдної патології щитовидної залози в структурі постчорнобильського синдрому в учасників ліквідації наслідків аварії (ЛНА) на Чорнобильській АЕС (ЧАЕС) нами вивчена медична документація 104 ліквідаторів, які перебували на стаціонарному лікуванні в обласній клінічній психіатричній лікарні м.Донецька в період до 2002 р. За допомогою методу кореляційного аналізу отриманих результатів показано, що психіатричні симптоми в досліджених випадках можна розглядати як початкові прояви дисфункції щитовидної залози, а тиреоїдну патологію - як пов'язану з ЛНА на ЧАЕС.

Ключові слова: учасники ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС, дисфункція, патологія щитовидної залози, психічні розлади, психіатрична симптоматика.

МНОГООСЕВАЯ ДИАГНОСТИКА ОРГАНИЧЕСКИХ ПСИХИЧЕСКИХ РАССТРОЙСТВ У ЛИКВИДАТОРОВ АВАРИИ НА ЧЕРНОБЫЛЬСКОЙ АЭС

Кутько И.И., Линева А.Н.

ГУ “Научно-практический медицинский
реабилитационно-диагностический центр МЗ Украины”

Харьковская областная психиатрическая больница №1 (Стрелечье)

Актуальность проблемы. Донецкий реабилитационно-диагностический центр МЗ Украины имеет более, чем 24-х летний опыт оказания эффективной помощи ликвидаторам аварии на ЧАЭС (в дальнейшем ликвидаторам) с психическими расстройствами. По нашим данным, наметившаяся в современной психиатрии тенденция к ограничению диагностики органических психических расстройств операциональной констатацией одной из рубрик Международных статистических классификаций и диагностических руководств [3,6,7,8,11,13,16] не отвечает современным задачам и возможностям медицинской помощи этим лицам.

Для оказания полноценной лечебно-реабилитационной помощи ликвидаторам с психическими расстройствами необходимо дать максимально адекватную качественную и количественную характеристику реабилитационного потенциала пациента, что возможно только на основе комплексной диагностической оценки биологической природы психических расстройств, синдромологической характеристики их клинической картины в статике и динамике, особенностей прогноза [2,12,14].

Целью работы явилось определение характеристики основных принципов функциональной диагностики психических расстройств у ликвидаторов в соответствии с методологией многоосевой оценки, принятой в Международных статистических классификациях и диагностических руководствах, клинико-психопатологического исследования с уточнением клинической картины в статике и динамике, биологической природы, течения и прогноза таких расстройств.

Определение понятий.

Функциональная диагностика психических расстройств предполагает

оценку клинической картины в статике и динамике с определением течения и прогноза [2,12,14,15].

Соответственно, выделяют две группы психопатологических расстройств [2,12,14].

Негативные расстройства определяются снижением уровня, выпадением, дефектом сфер психической деятельности, имеют, как правило, малообратимый характер. При органических психических расстройствах связаны с угнетением активности церебральных структур (“синдромы выпадения”).

Позитивные расстройства включают появление качественно новых собственно психопатологических феноменов, которые появляются только при психических болезнях. Симптоматика этих клинических образований может носить обратимый характер. Соответственно, позитивные психические нарушения связаны с патологической активацией нейронных комплексов (“синдромы раздражения”).

Течение органических психических расстройств характеризуется закономерной сменой **регистров тяжести** позитивных и негативных синдромов. При этом позитивные синдромы развиваются только на фоне негативных [2,12,14].

В рамках психопатологии органических психических расстройств у ликвидаторов целесообразно выделить следующие регистры [2,5,12,14,15].

Позитивные синдромы:

- астенический,
- депрессивный,
- неврозоподобные (сенестопатически-ипохондрические, обсессивно-фобические, истероформные, деперсонализационно-дереализационные),
- психотические (галлюцинаторные, бредовые, кататонические, эпизоды спутанности сознания).

Негативные синдромы:

- истощаемость психической деятельности,
- изменения личности,
- лакунарная деменция.

Соответственно выделяют два уровня позитивной психопатологической симптоматики [2,5,12].

Органические непсихотические расстройства характеризуются

астеническим, непсихотическим депрессивным и неврозоподобными синдромами с сохранением критической оценки и волевого контроля поведения.

Органические психозы предполагают появление психотических депрессивных, галлюцинаторных, бредовых, кататонических расстройств, эпизодов спутанности сознания, психомоторного возбуждения или заторможенности с отсутствием осознания болезни и поведением, обусловленным психотическими переживаниями.

Существуют два направления оценки психопатологической симптоматики [2,5,11,13].

Операциональная диагностика предполагает констатацию рубрик психических расстройств и Vi-кодов Международных статистических классификаций и диагностических руководств [3,6,7,8,11,13,16].

В соответствие с идеологией диагностических и статистических руководств рубрика представлена стандартизованным в ходе мультицентровых клинико-эпидемиологических исследований комплексом признаков, определяющих состояние пациента в данный момент, как правило, не отражающих всех особенностей биологической природы психического расстройства и его течения. В частности, рубрики различных классов могут характеризоваться аналогичным комплексом критериев операциональной диагностики (галлюцинаторные, бредовые, кататонические, аффективные, тревожные, диссоциативные) [3,6,7,8,11,13,15].

Синдромологическая диагностика в ходе клинико-психопатологического исследования является определением психопатологических синдромов, как комплексов симптомов, объединённых общим патогенезом и, в силу этого, имеющих закономерное совместное развитие (течение) [2,5,12,14,15,16].

В соответствии с методологическими принципами концептуального клинического исследования психопатологические синдромы имеют свои клинические особенности, отражающие их биологическую природу и течение [2,6,12,14,16].

При этом диагностируются как позитивные, так и негативные психопатологические синдромы в соответствие с имеющимися регистрами тяжести, определяется непсихотический или психотический уровень нарушений [2,6,12,14].

Многоосевая диагностика органических психических расстройств в

Международных статистических классификациях и диагностических руководствах базируется на использовании [3,6,7,13,16]:

- рубрик психопатологической симптоматики и Vi-кодов,
- преморбидных нарушений развития и личностных аномалий,
- неврологических заболеваний с определёнными характеристиками морфологического и функционального поражения мозга,
- характера психогенных воздействий (в частности психосоциальных стресс-факторов),
- уровня социального функционирования индивида (например: общей оценки функционирования).

Существенной проблемой диагностической оценки органических психических расстройств является дифференциальная диагностика психических заболеваний вследствие органического поражения головного мозга от других психических болезней у пациента с органическим поражением головного мозга [5,6,11,12].

Международными статистическими классификациями и диагностическими руководствами предлагаются формальные критерии дифференциальной диагностики органических психических расстройств [3,7,8,16]:

- сочетание с неврологическими и инструментально выявляемыми признаками морфологического поражения головного мозга,
- появление психопатологической симптоматики после начала неврологического заболевания с нарушениями структуры и функции мозга,
- наличие редукции психопатологической симптоматики после обратного развития признаков морфологических и функциональных нарушений головного мозга (например: вследствие эффективного лечения неврологического заболевания).

Однако данные критерии не могут считаться достаточными для решения задач дифференциальной диагностики [6,11,12].

Необходимо дополнить операциональную диагностику рубрик клинико-психопатологическим исследованием с уточнением нозологических особенностей психопатологических синдромов [6,11,13].

Этиология и патогенез органических психических расстройств у ликвидаторов связаны с поражением мозга вследствие пострadiационной энцефалопатии (следует упомянуть поражение диэнцефальных отделов долгоживущими радиоактивными изотопами с нарушением диэнцефаль-

но-правополушарного взаимодействия) и коморбидной дисциркуляторной энцефалопатии (сосудистое и, вероятно, аутоиммунное поражение мозга) [9,10].

Предиспозиционным фактором является преморбидная органическая недостаточность диенцефально-правополушарных структур (преимущественно вследствие перинатальной патологии, в том числе связанной с неблагоприятными экологическим влияниями) [9,10].

По известной закономерности, действие этиологического фактора адресуется, в первую очередь, к “слабым” отделам нервной системы с изначально нарушенной структурой и функцией. Соответственно, прогрессирует поражение правополушарно-диенцефальных структур с нарушениями и в горизонтальном контуре регуляции (межполушарного взаимодействия) [2,15].

Диагностика позитивной психопатологической симптоматики.

Регистры тяжести позитивных психопатологических синдромов будут иметь определённые синдромологические особенности и определяться такими рубриками Международной статистической классификации (далее ICD-10) [2,5,6,7,8,11].

Астенический синдром.

Констатируется рубрика F06.6 Органическое астеническое расстройство.

Особенностью симптоматики является церебрастенический характер нарушений. Имеют место цефалгии, связанные с ликворно-дисциркуляторными и сосудистыми нарушениями, метеолабильность и вегетативные нарушения, преимущественно приступообразного характера [2,6,7,8].

Депрессивный синдром.

Будет определяться рубрикой F 06.3 Органические аффективные расстройства.

Характерен тревожный характер депрессии с демонстративной суетливостью и ухудшением состояния к вечеру. Депрессии носят, как правило, вегетативный характер и сопровождаются множеством неприятных ощущений в теле, вначале гомономных, затем гетерономных. Можно говорить о формировании своеобразных соматизированных депрессий с наличием в структуре “фасада” тревожно-фобических и конверсионных нарушений [6,7,8,11].

Неврозоподобные синдромы.

Будут определяться рубриками F06.4 Органические тревожные расстройства и F06.5 Органические диссоциативные расстройства.

Эти нарушения включают тревожные и тревожно-фобические расстройства с клинической картиной генерализованного тревожного расстройства, агорафобию, панические атаки, специфические фобии смерти, потери сознания, потери контроля. Конверсионные расстройства будут представлены вегетативными и соматоформными (соматизированными и и похондрическими) симптомокомплексами [6,7,8,11].

В виде отдельных включений эта симптоматика может сочетаться с церебрастеническим синдромом.

Развёрнутые неврозоподобные проявления коморбидны депрессивным расстройствам и составляют “фасад” органической ларвированной (соматизированной) депрессии [2,6].

Органические психотические расстройства.

Соответствуют рубрикам F06.0 органический галлюциноз, F06.1 Органическое кататоническое расстройство, F06.2 Органическое бредовое расстройство, F06.3 Органическое аффективное расстройство [6,7,8,11].

Практически во всех случаях используется рубрика F05.0 Органический делирий. Формально данный комплекс признаков определяет спутанность сознания. При органических психозах у ликвидаторов эпизоды спутанности сознания, как правило, имеют кратковременный характер, не превышают 30 минут, ограничиваются растерянностью с нарушениями апперцепции, дезориентировкой и амнезией. Наличие этих эпизодов является существенным дифференциально диагностическим признаком органических психозов у ликвидаторов [2,6,7,8,11].

Характеризуя эндоформные психозы у ликвидаторов, следует остановиться на трёх типах психотических эпизодов [2,6,7,8,11,12].

При **периодическом органическом психозе** депрессивная гипопсихотическая или психотическая симптоматика, определяемая рубриками F06.3, сочетается с эпизодами спутанности сознания, которые соответствуют рубрике F05.0 [6,7,8,11].

В случаях более полиморфной психотической симптоматики эпизод определяется как **периодический органический шизоформный психоз**. При этом бредовая симптоматика, определяемая рубрикой F06.2, представлена преимущественно острым чувственным бредом отношения, преследования, воздействия, инсценировки, ипохондрическим с иллюзорно-бредовым восприятием, что сочетается с неразвёрнутым вербальным экстракраниальным и/или интракраниальным галлюцинозом, идеаторными феноменами, близ-

кими к психическим автоматизмам, которые соответствуют рубрике F06/0. Могут иметь место кататонические включения в виде субступора с каталепсией и растерянно-патетического возбуждения, что соответствует рубрике F06.1, коморбидные с эпизодами спутанности сознания, определяемыми рубрикой F05.0. Структура и динамика психотического эпизода ближе к закономерностям шизоаффективного расстройства. При этом характерные для шизофрении дискордантные когнитивные и эмоционально-волевые нарушения практически отсутствуют [2,5,6,7,8,11,12].

Длительность периодических органических психотических эпизодов в большинстве случаев не превышает три месяца.

Отдельную группу составляют так называемые **шизофреноподобные органические психозы**, так же определяемые рубрикой F06.2. В клинической картине психотических эпизодов у пациентов с такими расстройствами имеет место симптоматика, характерная для эндогенно-процессуальных психотических расстройств [2,4,5,6,7,8,11,12].

Отмечается наличие интерпретативного бредообразования, интракраниальные вербальные галлюцинации приобретают черты псевдогаллюцинаций, имеют место бредовые идеи воздействия, нарушения восприятия, которые могут быть определены, как психические автоматизмы [2,4,6].

Клинико-психопатологический анализ позволяет констатировать более выраженные характерные для эндогенно-процессуальных расстройств дискордантные когнитивные и эмоционально-волевые нарушения [2,4,6,12].

Возможно, появление негативных расстройств круга эндогенно-процессуальных по типу аутизации, даже с признаками эмоционального оскудения и некоторой экзвизитностью [4,12,14].

При вышеупомянутых эпизодических психозах мы можем даже выделить один из двух типов динамики, характерных для эндогенно-процессуальных расстройств. При шубообразном прогрессивном течении доминирует галлюцинаторно-параноидная симптоматика, свойственная параноидной шизофрении. При шубообразном шизоаффективном течении преобладают депрессивно-параноидные, аффективно-бредовые и острые бредовые расстройства более свойственные шизоаффективным состояниям [4,11]. В структуре психотического приступа также отмечают характерные эпизоды спутанности сознания, определяемые рубрикой F05.0 [2,6,11,12].

В структуре когнитивной психопатологии доминируют органические нарушения в виде вязкости, обстоятельности, инертности. Течение заболевания характеризуется нарастанием органических негативных расстройств в виде психоорганического синдрома [2,6,9,11].

Следует отметить, что распространённость эндогенно-процессуальных расстройств у ликвидаторов выше среднепопуляционной [10,11].

Однако для приступов эндогенно-процессуальных психозов возникновение эпизодов органической спутанности сознания не характерно, но имеет место нарастание негативной симптоматики, характерной для таких психозов, с усилением эмоциональной тусклости и эксивизитности [4,11,14].

Диагностика негативной психопатологической симптоматики.

Регистры тяжести негативных психопатологических симптомокомплексов будут детерминированы следующими психопатологическими синдромами и рубриками ICD-10 [7,8,11].

Истощаемость психической деятельности определяется клинко-психопатологическим понятием **церебрастенического синдрома** и рубрикой F06.6 Органические астенические расстройства [2,6,7,8,11].

Регистр **изменения личности** соответствует клиническому феномену **психоорганического синдрома** [2,6,7,8,9,11,12], при котором имеют место снижение памяти, инертность психических процессов в сочетании с аффективной неустойчивостью.

Соответственно выделяют четыре варианта синдрома, по сути отражающие этапность его утяжеления [2,6,9,11,12,14].

Астенический вариант с доминированием утомляемости и истощаемости занимает промежуточное положение между регистрами тяжести негативных расстройств.

Эксплозивный вариант с преобладанием аффективной взрывчатости является наиболее типичным проявлением этого регистра негативной симптоматики.

Апатический вариант с наличием апатии, аспонтанности, адинамией характеризуется более грубыми органическими изменениями личности, характерными для более тяжёлого поражения мозга с вовлечением лобных долей.

Эйфорический вариант с мориоподобными нарушениями в сочетании с расторможенностью влечений, огрубением склада личности и снижением когнитивной продуктивности граничит с регистром лакунарной деменции.

Соответственно, астенический и эксплозивный варианты с доминированием правополушарных нарушений определяются рубрикой F07.8 Другие органические изменения личности [7,8,11].

Тяжелые проявления эксплозивного, апатического и эйфорического вариантов с доминированием симптоматики, характерной для поражения лобных долей и левополушарных структур, соответствуют рубрике F07.0 Органическое изменение личности [7,8,11].

В случае наличия когнитивных нарушений, не достигающих уровня деменции, следует дополнительно использовать рубрику F06.7 Легкое когнитивное расстройство [7,8,13].

Лакунарная деменция характеризует самый тяжёлый регистр негативных расстройств у ликвидаторов. В силу снижения памяти и уровня мыслительных операций утрачивается способность приобретать новые знания и навыки и использовать запас ранее приобретенных знаний и навыков при решении нетиповых задач и принятии творческих решений [2,5,12,15].

Органическое личностное огрубление ограничивается эксплозивно-дисфорическим, торпидно-апатическим или мориоподобно-эксплозивным типами эмоционально-волевой неустойчивости с сохранением ядра личности.

Значительно снижается способность прогнозировать последствия своих поступков при сохранности критической оценки болезненного состояния.

Эти нарушения определяются рубрикой F02.0 Деменция при других органических заболеваниях мозга [7,8]. При этом доминирует снижение памяти, достигая в случаях тяжёлого поражения правополушарных и гипокампальных структур уровня фиксации, антероградной и ретроградной амнезии. Развивается **Корсаковский синдром**, что соответствует рубрике F04 Органический амнестический синдром [1,2,5,6,11,12].

Развитие тотальной деменции для ликвидаторов не характерно.

Диагностика стадии энцефалопатии у ликвидаторов предполагает, в том числе, констатацию уровня негативной симптоматики [9,11,12].

Так, 1-я стадия энцефалопатии ограничивается наличием церебрастенической симптоматики с повышенной истощаемостью психических процессов.

2-я стадия характеризуется снижением памяти и инертностью психических процессов в рамках психоорганического синдрома.

Для 3-й стадии характерно наличие грубых когнитивных нарушений уровня лакунарной деменции.

Уточнение локализации поражения мозга включает, в том числе, использование данных клинико-психопатологического анализа. Так, можно выделить психопатологические симптомокомплексы, характерные для поражения определённых структурных образований [1,2,5,11,12]. Вовлечение в патологический процесс **правополушарно-диенцефальных структур** сопровождается гипостенической астенической симптоматикой, тоскливо-апатическим компонентом в структуре депрессии, сенесто-ипохондрическими соматоформными расстройствами, фобиями. В структуре личностных нарушений преобладают сензитивность, реактивная лабильность, тревожная мнительность [1,2,6,11].

Поражение **левополушарных и лимбико-ретикулярных структурных образований** характеризуется гиперстеническими проявлениями астенического синдрома, доминированием тревоги, нарушениями личности с эксплозивными и паранойяльными чертами. Психотическая симптоматика будет включать вербальный галлюциноз и интерпретативные бредовые идеи [1,2,6,11].

«Заинтересованность» **лобных долей** характеризуется мориоподобными и апатическими проявлениями с утратой способности к волевым усилиям, не критичностью, утратой морально-нравственных ограничений, расторможенностью влечений, утратой возможности прогнозировать последствия своих действий [2,6,11].

Поражение **структур правого полушария и гипокампа** сопровождается появлением Корсаковского амнестического синдрома [1,2,6,11,12].

Заключение.

Таким образом, клинико-психопатологический анализ синдромологии психических расстройств позволяет получить дополнительную существенную информацию о развитии органического поражения мозга у ликвидаторов.

Оценка органических психических расстройств у ликвидаторов позволила сделать вывод о необходимости дополнения операциональной диагностики рубрик Международных классификаций и руководств синдромологической характеристикой как позитивной, так и негативной симптоматики.

Показано, что только комплексная, многоосевая и функциональная диагностика органических психических расстройств у ликвидаторов позволяет правильно оценить реабилитационный потенциал пациента для разработки индивидуально адекватной дифференцированной лечебно-реабилитационной программы.

Литература

1. Брагина Н.Н. Функциональные асимметрии человека /Н.Н. Брагина, Т.А. Доброхотова. – М. Медицина, 1988 – 240 с.
2. Бухановский А.О. Общая психопатология: Пособие для врачей / А.О.Бухановский, Ю.А.Кутявин, М.Е.Литвак; 4-е изд.-е перераб. и доп. – Ростов-на-дону: Феникс, 1998 – С. 141-263.
3. Діагностичні критерії з DSM – III – R. – Переклад з англ. – К.: Абрис, 1994. – 272 с.
4. Епізоди ендегенно-процесуальних психозів (синдромологічна діагностика, лікування сучасними антипсихотиками): Методичний посібник ДЗ "Луганський державний медичний університет" / [Казакова С.Є., Ліньов О.М., Ромашова Т.І. та ін.]. – Луганськ, 2013. – 296 с.
5. Жмуров В.А. Психические нарушения / В.А. Жмуров. – М.: МЕД пресс-информ, 2008. – 1016 с.
6. Каплан Г.И. Клиническая психиатрия: из синопсиса по психиатрии. В 2-х томах/ Г.И. Каплан, Б.Дж. Сэдок / Перев.с англ. В.Б. Стрелец. – М.: Медицина, 1994. – Т.1. – 672с., Т.2. – 524 с.
7. Карманное руководство к МКБ-10: Классификация психических и поведенческих расстройств (с глоссарием и исследовательскими диагностическими критериями) / Сост.:Дж.Э. Купер; Под ред. Дж. Э. Купера / Пер. с англ. Д. Полтавца – К.: Сфера, 2000 – 414 с.
8. Международная классификация болезней (10-й пересмотр). Классификация психических и поведенческих расстройств. Клинические описания и указания по диагностике / Перев. на рус. яз. под ред. Ю.Л. Нуллера, С.Ю. Циркина. – Всемирная организация здравоохранения. Россия, Санкт-Петербург: «Адис», 1994. – 304 с.
9. Пивень Б.Н. Психоорганический синдром: дефиниции и смысловое наполнение // Психиатрия, психотерапія и клиническая психология. – 2015. - № 3(21). – С.122-130.
10. Післяраліаційна енцефалопатія, експериментальні дослідження та клінічні спостереження / За ред. А.В.Ромоданова. – К.: Український науково-дослідний інститут нейрохірургії, 1993. – 224 с.
11. Психиатрия – национальное руководство / под ред. Т.Б. Дмитриевой, В.Н. Краснова, Н.Г. Незнанова, В.Я. Семке, А.С. Тиганова. – М.: ГЭОТАР – Медицина, 2009. – 1000 с.

12. Руководство по психиатрии в 2 томах / [Тиганов А.С., Снежневский А.В., Орловская Д.Д. и др.] / Под ред. А.С. Тиганова – М.: Медицина, 1999. – Т.1 – 712с., Т.2 – 745 с.
13. Сарториус Н. Розуміння класифікації психічних розладів МКХ-10: Кишеньковий довідник / Норман Сарториус / Переклад з англійської С.І. Михняка, І.Й. Влох. – Львів: Фенікс, 1999. – 96 с.
14. Снежневский А.В. Общая психопатология / А.В. Снежневский – М.: Медпресс-информ, 2001 – 208 с.
15. Ясперс К. Общая психопатология / Карл Ясперс, пер. с нем. Л.О. Акопяна. – М.: Практика, 1997 – 1053 с.
16. Diagnostic and statistical manual of mental disorders. Fourth edition text revision. DSM-IV-TR. American psychiatric association. – Washington: Published by the American Psychiatry Assotiation D.C., 2000 – 943 p.

МНОГООСЕВАЯ ДИАГНОСТИКА ПСИХИЧЕСКИХ РАССТРОЙСТВ У ЛИКВИДАТОРОВ АВАРИИ НА ЧЕРНОБЫЛЬСКОЙ АЭС

Кутько И.И., Линева А.Н.

Изложены данные о корреляции психопатологических синдромов и рубрик Международных классификаций со стадиями энцефалопатии и локализацией органического поражения мозга.

Ключевые слова: психопатологические синдромы, рубрики Международных классификаций, энцефалопатия.

БАГАТОВІСЬОВА ДІАГНОСТИКА ПСИХІЧНИХ РОЗЛАДІВ У ЛІКВІДАТОРІВ АВАРІЇ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС

Кутько І.І., Лінєва О.М.

Викладені дані про кореляцію психопатологічних синдромів і рубрик Міжнародних класифікацій із стадіями енцефалопатії й локалізацією органічного ушкодження мозку.

Ключові слова: психопатологічні синдроми, рубрики Міжнародних класифікацій, енцефалопатія.

**MULTIAXIAL DIAGNOSTICS OF MENTAL
FRUSTRATION AT THE LIQUIDATORS OF FAILURE
ON CHERNOBYL NPS**

Kutjko I.I., Linjov A.N.

Are stated given about correlation of psychopathology syndromes and headings of the International classifications with stages of encephalopathy and localization of an organic defeat of a brain.

Key words: psychopathology syndromes, heading of the International classifications, encephalopathy.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО: «МОСКАЛІ – ЧУЖІ ЛЮДЕ»

«Кобзар» Тараса Шевченка – це книга вічного Духу українського народу. Нею люд кривий майже два віки наснажується любов'ю до України, невмирущістю діянь усіх поколінь, славою й величчю предків, одкриває шляхи і духовні орієнтири для упевненої ходи в Майбуття. У ньому дається й відповідь, «хто нам перепиняв цей рух і нині стоїть на заваді. «Кобзар» відкривається віршами «Причинна», «Думка» (чотири), «На вічну пам'ять Котляревському», в «якому слава сонцем засіяла». За ними – велика й трагічна поема «Катерина». У чотирьох віршах «Думка» поет дає поради рідним людям. У першій він застерігає, щоб не виїздили в чужі краї, – він сам там зазнав принижень і поневірянь:

*На чужині не ті люде –
Тяжко з ними жити!*

Коли ж милий на чужині згинув, то сила кохання дівчини поставить її на могилі калиною – ознакою рідного краю: «Буде легше в чужім полі / Сироті лежати». У третій «Думці» поет стверджує, що «долі в чужім полі» не знайдеш, а тільки погибель. Однаково, якою вона буде: чи фізичною, чи духовною. Та й удома через моральний упадок, коли нема підтримки, не краще, оповідається у четвертій «Думці» (вона стала відомою піснею «Нащо мені чорні брови»): «Свої люде – як чужії, / Ні з ким говорити». Всі вони, як і поема «Катерина», написані 1838 року.

Україну поневолила Московська імперія, й москалі український народ так закріпостили й збечестили, що не було як жити ні матері, ні дітям. Тарас Шевченко в поемі «Катерина» вибрав простий сюжетний хід: москаль піддурих дівчину, збечестив і покинув. Його так і сприймуть читачі, особливо жінки. Розрахунок поета був на те, що українців треба не тільки розжалобити, а щоб вони зрозуміли: з москалями нема чого зближуватися, бо надурять, поживляться і знеславлять. В образі дівчини втілив Україну, а в москалеві – саму Московщину в її злочинності та згубності. Назву Московщина в «Кобзарі», а не Росія, поет вживає постійно, бо так українці її й називали. Москалі не тільки загарбали землі й поневолили 106 народів, серед них і український, а ще й вкрали наше споконвічне наймення Русь, перетворивши його на «Росія». У двох розділах поеми слово «Московщина» вжито в кожному двічі, в третьому – аж чотири рази.

Уже у вступі поеми Тарас Шевченко у восьми із них застерігає українців не відкривати душі чужинцям:

*Кохайтеся, чорнобриві,
Та не з москалями,
Бо москалі – чужі люде,
Роблять лихо з вами.*

В останніх рядках вступу поет удруге, але точніше й змістовніше, розкриває суть москальства – гноблення, знущання:

*Бо москалі – чужі люде,
Знущаються вами.*

У поемі чітко написано, що поєднатися з москалем – накликати біду на себе. Це великий злочин, рівносильний тому, коли б мати втопила свою дитину: «Здалась тоді б ти гадині, тепер – москалеві». Заподіяна смерть дитині й запроданство москалям є злочином однаковим – убивчим. Це не тільки сором, ганьба, а національна біда: насміяна, надурена, згорьована, розбита долею. Як була сама по собі, то у вишник, «в садочок ходила», а після наруги москалем – «під тиню з сином». Розквітала дівчиною, а стала покриткою.

Москалі наповнили горем і людей, і землю. Вони, як загарбники, чинять розбій серед завойованих і пригноблених народів. Майбутнє стає поганьбленим, покинутим, знедоленим: «Кого батько і не бачив, // мати одцуралась... Ні родини, ні хатини».

Провідний шевченкознавець на зарубіжжі Павло Зайцев 1939 року, коли відзначалося 125-річчя від дня народження Тараса Шевченка, про поему «Катерина» так і писав: «З цілком неоригінального сюжету – оповідання про сумну долю зведеної й покинутої дівчини – зробив справжній шедевр, в якому трагедія зведеної москалем українки виросла в трагедію зведеної москалем України». («Життя Тараса Шевченка», 1994). Ця тема, через залежність української науки від російської, в шевченкознавстві не розроблялася.

Висновок із антимосковитської поеми «Катерина» постає однозначний. Той, хто піддався москальській спокусі, втрачає все, навіть життя у рідному українському світі. Від цього настає втрата національних ідеалів, цільності й самодостатності народу. В поемі «Катерина» поет стверджує моральну чистоту нації: усвідомленим чи неусвідомленим зрадникам немає місця серед неї. Національне відступництво не має ні прощення, ні навіть життя. Тому Катря зі своїм безчестям кидається в ополонку, й вода забирає усе разом, щоб і сліду чужинського не було на землі. «Московського сина» Івася – безневинне дитя,

поет спроваджує кобзарям — «людям божим» у науку, на виховання, котрі піснями, мудрістю народною повернуть його душу до рідної матері-України.

У вірші «До Основ'яненка» (Петербург, 1839), найвідомішого на той час письменника, Тарас Шевченко на всі віки життя українського народу проголосив:

*Наша дума, наша пісня
Не вмере, не загине...
Ось де, люде, наша слава,
Слава України!*

Через кілька рядків Тарас Шевченко пише те, що й у «Катерині» « А до того ж , — Московщина,/ Кругом чужі люде». Відразу ж виривається біль із душі й письменнику як найріднішому, поет каже: «Тяжко, батьку, / Жити з ворогами!»

У поемі «Великий льох» Тарас Шевченко поглиблює проблему національної відповідальності кожного українця за негативні вчинки перед рідним народом, навіть найменші. Будь-який злочин, спрямований проти народу, проти України, обертається смертельною покарою на найвищому — Божественному — рівні. У містерії три душі в образі пташечок повідують, чому їх Бог забрав із життя. Першу за те, що з відром води «вповні шлях перейшла» гетьману (за народною вірою — це побажання вдачі), коли «їхав в Переяслав Москві присягати». Другу покарано за нібито просту послугу «високопревосходительству» загарбнику: «Що цареві московському / Коня напоїла — В Батурині, як він їхав / В Москву із Полтави». Третя навіки закрила очі за, здавалося, невинний порух: немовлям всмінулася цариці Катерині. Вона ще навіть не знала, що та — «лютий ворог України». Отже, кожен, навіть малий, навіть через незнання, злочин проти України обертається для народу великим злом і є смертельным.

Тарас Шевченко не тільки писав, а й часто говорив про поневолення Московю рідного народу. Ось слова, які на одному з вечорів художник Григорій Честахівський записав з уст Кобзаря: «Аж шум шумує в серці, як згадаєш, яку гірку (чару) випив та ще й досі п'є наш славний люд козачий, а таки не втертяв серця, а поганець-його топче його личаком калюжним і сам не знає, паскуда, яке добро нівечить».

Поему «Невольник» Тарас Шевченко написав 1845 року, після заслання у 1858, 1859 роках доопрацьовував її. Основними в ній залишилися рядки про гнобителів українського народу. Серед них найзлочиннішими для світу є держава-загарбник, народ-загарбник:

*Ляхи були, усе взяли,
Кров повитивали!..
А москалі і світ божий
В путо закували.*

Оце путо неволі – ніщо інше, як постійна війна Росії проти України, що ведеться майже чотири сотні років. Окрім гноблення й грабування, це ще й невпинна нахабна русифікація українського народу. Її веде злочинна політика Росії і виплекані й підкуплені нею в Україні колаборанти, запродавці, чиновники «із циновими гудзиками». Дивлячись, що починає програвати силі Українського Духу, Росія, яка самопроголошувала свій народ «старшим братом» для українців, скинула з себе «овечу шкуру» і з вовчим гарчанням 2014 року пішла відвертою війною проти українського народу. Сучасна війна загарбницького сусіда вкотре підтвердила, що москалям ні в чому вірити не можна! Вони, як показав їхню суть Тарас Шевченко, – «чужі люди», діють як загарбники, як злочинці та вбивці проти народів й на розбої, на їхньому гнобленні наживаються. Російський народ зі своїм президентом несуть спільну відповідальність за війну проти України, тепер уже в третьому тисячолітті.

У всі часи для нас, українців, на щодень є заповітними слова нашого генія й пророка Тараса Шевченка:

*Свою Україну любіть,
Любіть її!..*

ПРО МОВНО-ОСВІТНЮ ВІЙНУ

17 травня в Києві у Франковому театрі відбулася основна МОВНА подія року: завершився XVI Міжнародний конкурс знавців української мови. Чи хтось побачив і почув про це з наших олігархічних центральних каналів, які «вєцяють про єдину страну», підсвідомо розуміючи магічну націєтворчу силу української мови? Це не пріоритет теперішньої держави. Бо це квазідержави.

Виник конкурс 2000 року з ідеї українського мецената у Канаді Петра Ячика, а триває вже впродовж 16-х років завдяки зусиллям письменника, виконавчого директора Ліги українських меценатів, голови Координаційної ради конкурсу Михайла Слабошпицького, президента Ліги українських меценатів, Голови наглядової ради ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», доктора фармації, професора Володимира Загорія та легіону вчителів, викладачів, учнів, студентів.

Цьогоріч зі сцени лунало менше фальшу – було менше політиків-паралітиків. На щастя, не було офшорного президента з його англійською «манічкою»... Політикам ще не запахло виборами, аби для годиться щось ритуальне сказати про українську мову. Проте був заступник міністра пан Хобзей. То я у нього публічно зі сцени як Голова наглядової ради конкурсу запитала: «То що зробило Міністерство освіти для української мови?»

1. Збільшило кількість викладання годин англійської мови.

Зробило пріоритетом вивчення у школах та вишах англійську мову.

2. Видало безглуздий українофобський глобалістський наказ від 14 січня 2016 року № 13 «Порядок присвоєння вчених звань науковим і науково-педагогічним працівникам», відповідно до якого науковець має стажуватися за кордоном (це особливо зворушливо для гуманітаріїв українознавчої проблематики), складати англійську рівня В 2, друкуватися у так званих наукометричних журналах баз Скопус і Веб оф Сайнс (навмисно пишемо КИРИЛИЦЕЮ), друкувати монографії і статті англійською мовою, тобто розвивати науковий стиль мови-експансіоністки, подавати список літератури у латинській транслітерації!!!, бо якийсь вуйко Сем не втне кирилиці... Звісно, що все друкувати своїм коштом у єврах. Особливо цікаво, мабуть, звучатимуть монографії англійською мовою про український синтаксис, культуру мовлення, історію мови чи фраземіку. До такого тільки манкурти або ідіоти могли додуматись. Ні. Це така спланована політика знищення УКРАЇНЦЯ. Це блискуче перевернення українофоба Діми Табачніка.

3. Вилучило обов'язковість вивчення української мови, історії та культури у гуманітарних вишах (С. Квіт 25 листопада 2014 року скасував відповідний наказ № 642 від 9 липня 2009 року про мінімальні обов'язкові обсяги викладання гуманітарних дисциплін, а по тому під тиском малої частини суспільства якимось документиком від 11 березня 2015 року висловив рекомендацію вивчати ті предмети. Тепер нашим селянам цей антиукраїнський уряд рекомендує не споживати газ, а соломкою грітися... Квітова рекомендація з тої ж шереди).

Не запровадило до навчальної програми з української літератури базові світоглядні твори на кшталт «Боярині» Лесі Українки, «Жовтого князя» В. Барки, «Перехресних стежок» І. Франка та й, узагалі, БАГАТО ТРЕБА ФРАНКА...

Тож я попросила Міністерство освіти згадати, що воно обслуговує не Англію і не Америку і покликане готувати кадри не на експорт до транснаціональних безбачченків або націй-агресорів під ліберальною ідеологічною пудрою, а на розбудову Української Національної Держави, за яку гинули не лише Герої Небесної Сотні, а й усі попередні закривавлені українські покоління. Тому треба збільшувати кількість годин вивчення не лише чужоземних мов, а передусім – української мови та літератури, історії України та культури (філософії), бо саме ці предмети формують україноцентричний світогляд.

За такої ідеологічно інтернаціонало-комуністично-лібералістичної політики нам не треба подальшого вторгнення Путіна: знищення України й українців відбудеться руками Міносвіти. І то все по-їхньому називається європеїзація. Може, ви б географію повторили? Вона добре каже, де та Європа розташована. Бідолахи. Загубилися в просторі власної хати. Захотіли європейського гуртожитку. І чим не комуняки. Тільки ті були хворі на «руській язык», а ті на інгліш ленгвидж. Знання без виховання – це меч у руках божевільного. Що мені з твоїх знань, якщо в них немає ні крихти любови? А їм то для чого. Вони, ліберасто-глобалісти, навіть назву людську змінили, аби про виховання не йшлося: замість навчально-виховний процес повписували всюди, шкандибаючи до Європи, освітній процес...

А ще я нагадала Міносвіти через її посла Хобзея, що Іван Франко знав 14 мов, Леся Українка – 10, але ці мови потрібні були їм для комунікації. Натомість творили і жили вони винятково однією - УКРАЇНСЬКОЮ. І тільки в цій мові класиками поставали. Отож доти, поки в наших підручниках першим правилом буде те, що мова – це засіб комунікації, ми будемо вторинною державою і причепним вагоном до когось, бо найважливіша функція мови – це функ-

ція націєтворення і державотворення. І в Україні – це винятково УКРАЇНСЬКА мова, бо тільки з українських діалектів ця мова народилася. Решта навіть не доводжу. А просто кажу: бо нам так сі хоче. Бо тільки в Україні Українець може бути абсолютним паном. Коли комусь це не до шмиги: валіза, вокзал, расея чи гейропа. Повторю: Бісмарк писав, що окупант зі зброєю в руках приходить тільки на ті терени, де програє вчитель і священник. А щоб цей учитель і священник не програвав, треба надати їм пріоритет через інституцію Міносвіти».

Завершу приємним. Мала нагоду вручити свою меценатську премію імени Олени Пчілки чарівній одинадцятикласниці з Вінниці Анні Шаповалюк. Чому Олени Пчілки? Бо, як казала Софія Русова, «Ольга Петрівна – це справді мармурова постать: ніколи за ціле життя вона ні на крок не відступила від своїх переконань. Ворогів вміла болюче уязвляти...». Отаке і ми маємо з ворогами зовнішніми та внутрішніми робити. Не маю сумніву, що від нашої духової сили і наших знань їх і покорчить, і поприщить. Бо ми незламні. Пережили регіналакомуняк і тим ліберастам кінець наблизимо. А конкурсу нашого не спинити. Слава НАЦІЇ! Смерть ворогам!

7 травня відбулося урочисте відкриття пам'ятника Гетьману України Івану Мазепі у Полтаві. Подаємо виступ Президента України Петра Порошенка під час цієї події.

Христос Воскрес! Ваша Святосте! Дорога громадо Полтавщини, дорогі українці в Україні і по всьому світові!

«Від Богдана до Івана не було гетьмана»... Цією приказкою українці ще за життя Мазепи визначили історичний масштаб його постаті. 22 роки міцною рукою він тримав булаву і поклав край сумнозвісній Руїні.

Натомість імперія не шкодувала чорної фарби, аби спотворити його образ. Та це не завадило, а навпаки, допомогло Мазепі стати справжнім символом українського спротиву Росії; прапором нашого руху до незалежності – до тієї мети, яку Мазепа, йдучи попереду свого часу, усвідомив уже через 50 років після Переяслава.

Мазепинська ідея жевріла та палахкотіла протягом двохсот років. Вона знаходила нових послідовників. Вона надзвичайно вплинула на творчість Кобзаря – Тараса Григоровича Шевченка. Вона сприяла відновленню державності України на початку минулого століття.

Аж поки в українську політику не прийшов Симон Петлюра, слово «мазепинець» було іменем загальним для всіх, хто ставив собі за мету самостійну Україну; або просто щиро, і навіть без жодного політичного умислу, любив свій край та рідну українську мову. Петербург цим словом неначе таврував нас... Але українці, покоління за поколінням, надавали йому явно позитивного змісту.

Минулого століття з'явилися ще такі почесні звання, як «петлюрівець» та «бандерівець». Дві з цих трьох дефініцій, шановні полтавчани, мають походження та коріння у вашому краї. Тут сталася найважливіша подія в біографії Івана Мазепи; тут народився та провів юнацькі роки Симон Петлюра.

Протягом сотень років чужі голоси втовкмачували хибні уявлення про нашу історію. Вільна Україна позбувається цих нав'язаних ззовні стереотипів, хоча не завжди так швидко, як нам би того хотілося.

«Історія цього монумента великому гетьманові дуже складна. Ідея встановлення пам'ятника зародилася в середовищі української молоді, представники якої ще 1989 року зібралася у Полтаві, щоб перешкодити імперському святкуванню чергової річниці Полтавської битви. Увіковічити Івана Степановича у Полтаві намагалися з середини минулого десятиліття та навіть готову

скульптуру не вдавалося встановити. Жалюгідна ж спроба її підірвати, яка сталася буквально днями, – неначе остання конвульсія п'ятої колони на території Полтавщини. Не можу не віддати належне ініціатору спорудження пам'ятника – голові Полтавського обласного об'єднання товариства «Просвіта» Миколі Кульчинському та всім меценатам цього проекту, а їх десятки, сотні та навіть тисячі.

Але ще більше я вдячний громаді міста, яка таки ухвалила справедливе рішення відкрити пам'ятник Мазепі. Дякую вам, дорога полтавська громадо! Зовнішня агресія проти України нарешті розставила всі крапки над «і». Символічно, що презентація скульптури міській громаді відбулася минулого року саме в новий День захисника України.

За два роки росіяни зробили для популяризації Мазепи серед українців і розвінчання міфів більше, ніж Національний банк за двадцять років масового друку десятигривневих купюр із його зображенням.

І от сьогодні ми нарешті відкриваємо пам'ятник видатному державному діячеві, талановитому дипломату, меценату та просвітителю Івану Степановичу Мазепі саме тут, у Полтаві. Хочу наголосити, що ця подія не міського чи регіонального, а загальнонаціонального значення. І я вітаю з цим усіх співвітчизників і все світове українство. Нарешті ми цього дочекалися.

Пройшовши через багато років визвольної боротьби, нам треба повертатися до своєї української національної історії, будувати свій пантеон героїв, яких у нас дуже багато.

Детально розповідати про Мазепу, переказувати його багатогранну біографію – це не моя справа, а робота істориків. Моє завдання як Президента – лише створити належні умови для чесної політики національної пам'яті. Саме таку політику повернення до наших історичних джерел я і впроваджую від дня своєї інавгурації, і продовжуватиму її надалі. Бо досвід вчить: коли ми впадаємо в амнезію, стаємо легкою здобиччю ворога в гібридній війні.

Ми навчилися боронити свою землю. Ми створили та побудували одну з найбільш потужних і точно найбільш патріотичну армію на континенті. Ворог зрозумів безперспективність спроб прямої атаки на наші рубежі. І зараз має лише єдину тактику – фінансування, підтримка «п'ятих колон» для руйнування нашої української єдності. Ми не дозволимо йому цього зробити.

Політики мають час від часу брати уроки історії – на сьогоднішній та на майбутній. Ще раз наголошую – брак єдності неодноразово ставав для України фатальним. Це більше, ніж очевидний висновок як із подій початку XVIII, так і XX століття. Я вже не раз цитував вірш, авторство якого приписують Івану Ма-

зепі: «Через незгоду всі пропали, самі себе звоювали!». І повторю ще раз, щоб почули всі українські політики. Бо дехто вже настільки захопився внутрішньою боротьбою, що не хоче ані бачити, ані чути, що ж коїться на наших зовнішніх кордонах!

«Ой пожали б, якби одностайне стали», – писав про події 1708-1709 років Тарас Шевченко. Які мудрі слова, – як і все, що ним сказане. Головна мрія Івана Мазепи після закінчення Руїни – об'єднати Україну, подолати дво-гетьманство, зробити все, щоб Україна не залежала ані від Москви, ані від будь-кого іншого.

Дорогі українці!

Найкращим увічненням Мазепи є сама незалежна Україна. Вона робить очевидним і доконаним факт: наш Мазепа таки переміг! Хоч через брак єдності ми програли Полтавську битву, заплатили за неї страшну ціну, кілька століть поневіряючись кривавими манівцями історії ми виграли таки війну за самостійність!

Іван Мазепа був сином свого часу, живою людиною і державним діячем зі своїми чеснотами й недоліками, прорахунками. та гріхами, – і політичними, і амурними. Але у вирішальний момент, коли треба було обирати між вірністю чужому монархові чи своїй Вітчизні, між особистим комфортом і ризиком заради майбутнього країни, його вибір був на користь України.

*Хай про Мазепу спів мій лине,
Хоч він був пан, та серце мав.
За суверенність України
Боровся, вів, і в цім був прав.
І я співають про нього мушу
Так, як ніколи не співав.
Народ не марно в свою душу
Про чайку його пісню взяв.*

Ці слова мають особливу цінність. Вони належать великому Сосюрі. Вони написані в часи радянської цензури. Вони належать людині, яка народилася в Дебальцевому. І хай хто лише заікнеться, що та земля не наша, українська, коли вона народжувала таких велетнів українського духу!

До речі, навіть права рука царя Петра Олександр Меншиков мусив визнати: «Понеже когда он сие учинил, то не для одной своей особы, но и всей ради Украины».

Мазепа вчинив так само, як Джордж Вашингтон, Симон Болівар чи Мататма Ганді. Дія імперій, яким корилися їхні народи, вони всі були ясно що

"зрадниками", а для самих народів – борцями за свободу і незалежність, хоч і прийшли до неї різними шляхами.

Замість російської анафеми Іванові Мазепі сьогодні належить справжня українська слава! Саме тому сьогодні важливо раз і назавжди відновити історичну правду і берегти її як вагому складову нашої ідентичності. Ми це втілюємо, зокрема, відзначаючи разом з цивілізованим світом 8 травня – День пам'яті та примирення, 9 травня – День перемоги над нацизмом у Другій світовій війні.

Із цієї трибуни щиро вітаю вас, дорогі полтавчани, з цим святом.

Ми вшановуємо українських героїв, відзначаємо свої свята і пам'ятні дати. І більше ніколи не допустимо експансії радянсько-російської імперської ідеології в український простір.

Тут вам не «руській мір», тут – український світ!

Отож маємо оцінювати Мазепу лише в нашій українській системі координат. І європейській також. Не забуваймо: ще коли Петро I рубав для Рбсії вікно до Європи, Україна часів Мазепи ходила до Європи через двері.

Ясновельможний пане гетьмане! Із поверненням Вас до української Полтави! Нарешті з'явився перший пам'ятник І. Мазепі у вільній, суверенній, соборній та незалежній Україні. Я всіх із цим вітаю!

Слава Івану Мазепі! Слава Полтаві! Слава Україні!

Матеріал із сайту Президента України

ПОШАНУВАННЯ ПРОРОКА

22 травня 2016 року виповнилося 155 років із часу повернення тіла Пророка України на рідну землю. Численні делегації з різних куточків України прибули цього дня до Канева, де поховано нашого Кобзаря, щоб віддати шану великому синові України, за яку він страждав, мучивсь та не каюся.... Вишували великого поета і в українських містах та селах, у столиці України й за кордоном.

Цьогоріч громадськість Києва відзначила 155-річчя перепоховання Т. Шевченка заходами в парку його імені. Вони розпочалися з покладання квітів до підніжжя пам'ятника Тарасу Григоровичу, а потім продовжилися пісенно-патріотичною акцією з нагоди 155-річчя від дня перепоховання Тараса Шевченка, яку підготував «Творчий сектор» за сприяння Костянтина Новаленка з молодіжного відділення Народного руху України. Виступили з пісennими композиціями на слова Шевченка та текстами, присвяченими пам'яті поета Макс Воля, Мальва Кржановська, Василь Титаренко-Лютий, Марія Лелека, Ігор Двиґало, Богдан Борщ...

Також виступили політичні та громадські діячі України: голова КУНу Степан Брацунь, Микола Нестерчук від «Просвіти», Віктор Горбач від Народного руху України, Віктор Світайло від ОУН (Державників), Георгій Лук'янчук від Української партії, дисидент Василь Овсієнко від «Соловецького Братства», Марія Влад від НСПУ та інші. В своїх виступах оратори акцентували на невмирущості та актуальності заповітів нашого пророка через нинішню війну з путінською імперією, а також «повзуче» зросійщення інформаційного, культурного та духовного простору України.

Дійство завершилося концертними виступами народних хорів: хору «Просвіти» та легендарного хору світлої пам'яті Леопольда Яценка «Гомін».

ЄДИНА ЦЕРКВА – ЄДИНА ДЕРЖАВА

У Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича відбулося розширене засідання круглого столу «Церква, держава, суспільство» – на вшанування пам'яті нашого славного земляка, церковного та політичного діяча, православного єпископа, першого митрополита Буковини, вчителя і просвітянина, уродженця с. Васловівці Заставнівського району Євгена Гакмана. Організатори заходу – Заставнівське РО «Просвіти» (голова С. Масловська), Чернівецьке ОО (голова О. Савчук) та філософсько-теологічний факультет ЧНУ.

У засіданні круглого столу взяли участь викладачі та студенти університету, їхні колеги з інших вишів, просвітяни Чернівців та з районів області, представники духовенства й громадськості Буковини.

Історія свідчить, що всі держави мали в своїй основі духовні цінності, свою національну ідею, свою мову. Носієм цих цінностей була незалежна церква, яку митрополит Гакман називав основою всіх основ. Він уболівав, щоб Буковинська спільнота мала європейські заклади освіти з підвалинами високої моралі та духовності. Чи не найкращий у Європі за своїм архітектурним строєм – Чернівецький університет – також заслуга Євгена Гакмана, який переконав австрійського цісаря збудувати цей навчальний заклад.

Пам'ять про митрополита маємо шанувати, сповідувати його духовні цінності та передавати молодому поколінню. Саме про це йшлося у промовах першого проректора ЧНУ Романа Петришина та голови Чернівецького ОО «Просвіти» Остапа Савчука.

Засідання круглого столу благословив архімандрит о. Євген, настоятель Васловівського монастиря, спорудженого на садибі хати, в якій народився майбутній церковний діяч. Хор богословського відділення при філософсько-теологічному факультеті ЧНУ виконав «Молитву» та «Боже великий, єдиний». Продемонстрували художньо-публіцистичний фільм «Повернення митрополита» про діяльність митрополита на благо людей, а ще – про цинізм та жорстокість кадебістів радянщини, які рівно 40 років тому потривожили його прах, похований у Свято-Духівському Кафедральному соборі. Вандали закопали тіло на одному з кладовищ Чернівців без жодних ознак місця поховання.

Завідувач богословського відділення філософсько-теологічного факультету ЧНУ, протоієрей о. Микола Щербань сказав: «Система виховання митрополи-

та була просякнута християнським, морально-етичним елементом. Наші предки вважали, що три найважливіших авторитети – це священник, учитель і лікар. Нехай світла пам'ять про митрополита буде нам дороговказом».

Начальник відділу з питань охорони культурної спадщини, національності та релігії управління культури облдержадміністрації Віктор Грига наголосив, що нині заради України мусимо об'єднатися навколо єдиної Помісної православної церкви.

На вихованні та духовному навчанні малого Євфимія зосередив увагу завідувач кафедри історії стародавнього світу і середніх віків Михайло Чучко, а на віхах життя Євгена Гакмана зупинився кандидат історичних наук, доцент кафедри Олександр Масан. Євген Гакман досконало володів 8 мовами, мав вільний вхід до австрійської царської сім'ї, завдяки чому зробив неоціненний внесок у розвиток Чернівців і Буковини: боровся за автономію буковинської церкви, сприяв будівництву шкіл, храмів, займався просвітницькою та благодійною діяльністю. Назвати його іменем кафедру чи філософсько-теологічний факультет запропонував о. Олег Полянко, настоятель церкви Св. рівноапостольної княгині Ольги.

Митрополит був прибічником ведення служби Божої в церквах українською мовою, обов'язкового вивчення української мови у школах. Йому належить ідея створення на Буковині першої просвітницької організації «Руська бесіда», заснованої у с. Товтри Заставнівського району. Про це говорив заступник голови ОО «Просвіти», заслужений артист України Іван Дерда.

Благочинний Кіцманського району о. Роман Палійчук запропонував звіряти свої вчинки за Є. Гакманом. Чи прийшов би Гакман в освіту, яка відсунула церкву далеко від себе? Чи завітав би до влади, яка не дбає про розвиток краю?

Священник о. Микола (представник церкви Святої Параскеви) наголошував, що Євген Гакман – справжній символ духовного єднання минувшини із сучасністю, згоди і протиріч, людей поважного віку і молоді. Усі промовці, серед яких голова ради Чернівецького Майдану Юрій Скорейко та його заступник Василь Бойчук, студенти теологічного факультету наголошували, що в Україні повинна бути єдина Помісна православна церква та що обов'язковим має бути повернення Свято-Духівського собору в підпорядкування УПЦ КП. Так як це зробили у с. Коритне Вижицького району, де парафіяни, проявивши патріотизм, покинули церкву МП і самотужки добудовують свою, Київського патріархату. Про це мовив голова Вижицької «Просвіти» Дмитро Никифоряк.

Історик і дослідник Олександр Столяр нагадав, що 40 років тому нетлінне тіло Гакмана вивезли до Годилівського кладовища, запропонував створити ко-

місію з метою дослідження місця таємного поховання митрополита, аби душа і тіло духовного подвижника дістало нарешті спокій.

Відповідальний секретар ОО «Просвіти» Марія Пелех говорила про роль церкви у патріотичному вихованні підростаючого покоління, а також – про роль капеланів на війні, яких мав би готувати філософсько-теологічний факультет нашого університету.

У заключному слові модератор попросила учасників круглого столу, зокрема духовенство, допомогти організувати хресний хід до Васловівського монастиря, спорудженого на місці народження Євгена Гакмана, у день храмового свята Преображення Господнього, 19 серпня, щоб привернути увагу до національної святині та долучитися до великої молитви української і таким чином ще й віддати шану славному землякові.

МИКОЛА ІВАНОВИЧ ФІЛОН: «ЖИТИ ТРЕБА ТАК, ЩОБ НЕ МУЧИЛО СУМЛІННЯ»

Завідувач кафедри української мови, доц. М. І. ФІЛОН. Говоримо про плани, життєві пріоритети. На столі – кілька наукових вісників, словники синонімів та фразеологізмів. На підвіконні – горщики з кімнатними квітами, а за вікном – харківський зоопарк. Мовознавець ділиться спогадами про те, як сорок років тому, після служби в армії, прийшов на підготовче відділення філологічного факультету. Заняття проходили в аудиторії, де нині знаходиться кабінет Миколи Івановича...

Філологія – галузь, у якій поєднується і творче, і наукове. Що вплинуло на Ваш професійний вибір і ким би Ви працювали, якби не обрали українську мову?

Я відчував потяг саме до гуманітарних галузей науки. Альтернативою могла б стати археологія, адже з дитинства страшенно люблю історію, давнину.

То вітаю Вас із відкриттям нової виставкової зали Музею археології! А як складалося Ваше студентське життя?

Не скажу, що навчатися було легко, але за роки студентства я не мав жодної «четвірки», отримував стипендію імені Горького. Брав активну участь у науковому житті, їздив на численні студентські наукові конференції (пам'ятаю, як в Ужгород довелося летіти літаком). Потім вступив до аспірантури, яку закінчив у 1985-ому році. Відтоді працюю на кафедрі української мови. Тематика моїх наукових інтересів дуже широка. Сфера основної зацікавленості – міфологія, фольклор, реконструкція міфологічної картини світу українця, виявлення питомого генетичного ядра міфологічних текстів. Мої роботи також стосуються відносно нового напрямку мовознавства – соціопсихолінгвістики. Із нещодавніх праць – дослідження асоціативного поля слів «мати» та «батько» у свідомості дитини молодшого та середнього шкільного віку.

А з чим Ви асоціюєте слово «матір»?

– Це не можна назвати асоціацією, це відчуття: щось глибинне, тепле, кровне та близьке. Проникаюче в душу й серце. (Після цих слів Микола Іванович дістає записник і дає мені прочитати зворушливого вірша, якого він присвятив своїй 90-річній матері). Найближчим часом планую видати об'ємну монографію, для написання якої я відійшов від сфери міфології.

Усвідомлюючи усі ризики, почав писати про Шевченка. Йому присвятили багато праць, а присвятять ще більше (тільки останнім часом вийшло близько 20 монографій). Мій головний інтерес – збагнути, чому Шевченко є пророком. Здавалося б, це очевидне питання, але насправді постать пророка визнається не лише тим, що він передбачає майбутнє, а культурними та ідеологічними функціями у житті суспільства, які пов'язані з **консолідацією** та пробудженням нації, поверненням її до власних витоків.

Що головне для Вас як завідувача кафедри та заступника декана з наукової роботи?

Я хочу залишити завідування кафедрою знаючи, що я зробив усе для оновлення кадрового складу, підготовки спеціалістів вищої кваліфікації, успішної роботи аспірантури при кафедрі, публікації монографій, підручників, посібників. Я мрію, щоб наша кафедра і надалі зберігала свої найкращі традиції, такі як демократичність, наукова активність. У нас працюють талановиті викладачі. Підготувала монографію на основі кандидатської дисертації Катерина Володимирівна Коротич, нещодавно видав цікаву працю Руслан Леонідович Сердега. На засіданні кафедри ми обговорили й рекомендували до захисту кандидатську дисертацію нашої співробітниці Софії Григорівни Бутко, яка закінчила університет три роки тому. Юлія Олегівна Гарюнова, Оксана Володимирівна Ляхова – молоді талановиті викладачі, які нещодавно захистили дисертації. Наступного року у планах кафедри обговорення кандидатської дисертації Оксани Модестівни Турової. Активно працює над докторською дисертацією Роман Анатолійович Трифонов. Щороку наш факультет проводить цікаві та об'ємні наукові конференції, збільшується кількість публікацій у виданнях Німеччини, країн Прибалтики, Польщі (у грудні вийшла наша з Тетяною Анатоліївною Шеховцовою спільна стаття, присвячена поемі Шевченка «Слепая»), у Словаччині (вийшла моя робота, також присвячена творчості Шевченка).

Ще один пріоритет – спадкоємність традицій, адже у кожній з кафедр свої особливості, що визначається не лише добром людей, які на ній працюють, а й науковими інтересами, вподобаннями. Це виявляється і у глибокій зацікавленості студентською науковою роботою. Одним із пріоритетів моєї роботи є підготовка студентів до конкурсів імені Шевченка, імені Яцика (минулого року серед переможців Всеукраїнського етапу були Ірина Панічик та Оксана Підопригора).

А якби подарували Вам двадцять п'яту годину в добі, на що б ви її витратили?

У мене вдома – гори наукової літератури із лінгвістики, соціолінгвістики, філософії, релігієзнавства. А коли з'явився комп'ютер, Інтернет, то я побачив величезну кількість дуже важливої, дуже потрібної інформації, яку треба знати, але неможливо досягнути повністю. Мені катастрофічно не вистачає часу прочитати у повному обсязі цілий ряд книжок: і наукових, і художніх. Тому, якщо чесно, однієї години було б мало, краще хоча б дві.

Миколо Івановичу, озвучте надихаючу фразу вашого життя.

– Останні 25 років це слова Шевченка: «Борітеся – поборете». Осмислення нашого життя (приватного, громадського) наштовхує на думку, що зараз майже не звучить одне з центральних понять – поняття совість. Якщо людину не мучить совість, тоді все гаразд у її житті. Я переконаний: треба жити так, щоб не мучило сумління.

НЕ ПІЗНАНИЙ НАМИ ФРАНКО

Минуло більше як півтора століття від дня народження видатного українського письменника Івана Яковича Франка. А ще його називають титаном праці (згадаймо п'ятдесятитомне видання його творів і знаменитий афоризм: «Лиш в праці і для праці варто жити!»), українським Мойсеєм, який своєю знаменитою філософською поемою створив «другий заповіт українського народу», як висловився літературний критик Юрій Шерех. Скільки написано наукових і критичних праць про його багатогранну творчість, але, виявляється, великий Франко ще до кінця не пізнаний.

Донедавна ми зі шкільної програми знали такі його твори, як «Борислав сміється», «Товаришам із тюрми», написані під впливом перших робітничих страйків у Європі та поширення соціал-демократичних ідей. Навіть не зовсім правильно тлумачили його алегоричний образ каменярів, розуміючи їх як борців-революціонерів, а за текстом – це будівничі і творці нового життя, які не відкидають і мирних шляхів переходу до нового суспільного ладу: «Твердий змуруємо гостинець, а за нами прийде нове життя, добро нове у світ». І в них у руках були не мечі, а молоти. Вони прокладають шлях у майбутнє. Пригадаймо, що цей поетичний образ народився у поезії Франка тоді, коли він спостерігав, як каменярі прокладали дорогу в горах, лупаючи скалу.

У кінці XIX – на початку XX сторіччя, коли І. Франко працював над такими своїми творами, як повість про роль інтелігенції в житті народу «Перехресні стежки» та філософська поема «Мойсей», митець трохи переосмислив погляди щодо подальших шляхів поступу українського народу до свого майбутнього.

Про це свідчать його твори «Що таке поступ?», «Великі роковини» та інші, які донедавна були зовсім невідомі нашим сучасникам.

У програмах з української літератури донедавна навіть не згадувалася публіцистична стаття письменника «Що таке поступ?», написана ним 1903 року, яка є відгуком на програму-мінімум соціал-демократів (більшовиків). У ній міститься геніальне передбачення автора – характеристика майбутнього тоталітарного режиму «енгельсової держави», що утвердився в нашій країні внаслідок виконання більшовицької програми. Ця стаття була опублікована 1903 року в Коломиї, а після цього її ніде не публікували, приховували від народу. В Україні ми змогли її прочитати лише в роки незалежності.

Іван Франко у статті розмірковує над тим, що таке поступ у суспільстві: «Що воно таке?» – запитують розумніші і найчесніші люди нашого віку, в яких болить душа дивитися на такі суперечності. Невже ж воно так мусить бути? Невже поступ мусить йти раз у раз у парі з чиеюсь згубою, з чиеюсь кривдою?.. І неville ж нема ніякого способу змінити се і зробити рівновагу між поступом багатства, знання і штуки і зростом добробуту та розвою всієї народної маси?» І він аналізує програму розвитку суспільства, яку пропонують соціал-демократи: «Держава опікується чоловіком від колиски до гробової дошки... Вона виховує його на такого горожанина, якого їй потрібно».

До яких наслідків призведе отаке тоталітарно-бюрократичне опікунство держави над особистістю, влучно писав далі І. Франко, ніби побачивши на власні очі, що утвердиться в нашій державі після 1917 року, коли владу захопили більшовики: «Власна воля і власна думка кожного чоловіка мусила би щезнути, занідіти, бо ану ж держава признає її шкідливою, не потрібною. Виховання, маючи на меті виховувати не свобідних людей, але лише пожиточних членів держави, зробилось би мертвою духовною муштрою, казенною... Народна держава стала би великою народною тюрмою...». А її керівники, за висловом І. Франка, захочуть зберегти собі владу в країні навічно, прагнучи «зупинити його (поступ) на тім ступені на довгі віки, придушуючи всякі сили в суспільстві, що пхають наперед, роблять певний заколот, будять невдоволення з того, що є, і що шукають чогось нового». Такий поступ, на думку І. Франка, приводить до вочого існування за принципом: хто дужчий, той ліпший.

А тепер подумаймо, чи не це ми спостерігали в нашому житті у XX столітті. І яким потрібно було бути геніальним пророком, щоб написати такі слова, які звучать ще актуальніше для України на початку XXI століття, ніж сто років тому!

А хто з сучасних читачів знає пролог І. Франка «Великі роковини», написаний 1898 року і присвячений сотим роковинам із дня виходу першого видання «Енеїди» І. Котляревського? Цей твір теж довго не друкувався. У ньому містяться болісні роздуми автора про долю рідного народу, його надію на соціальне й національне визволення. Через образи «Енеїди», образ козака з промовистою назвою Невмираки, у картинах минулого та тогочасного життя України І. Франко відтворив драматичні сторінки історії нашого народу, уславив його волелюбні прагнення, висловив віру в щасливе майбутнє. Цей пролог був виголошений автором на урочистому зібранні громадськості Львова перед виставою «Наталка Полтавка» І. Котляревського 1898 року. Твір друкувався лише раз у 21-му томі зібрання творів письменника 1926 року. Закінчувався він зверненням до молоді:

*Довго нас недоля жерла,
Досі нас наруга жре,
Та ми крикнем: «Ще не вмерла,
Ще не вмерла і не вмере!»*

Так, І. Франко чи не найактуальніший і письменників-класиків саме зараз, коли Україна продовжує боротьбу за утвердження своєї незалежності, пробудження національної свідомості народу, і слово І. Франка ніби звернене до нашого сучасника: «Вічний революціонер – дух, наука, думка, воля не уступлять пільмі поля ... «Гімн»). Вона вселяє в серця мільйонів віру в світле майбутнє: «Та прийде час, і ти огнистим видом засяєш у народів вальнім колі... («Мойсей»).

Надіємося, що той час не за горами.

ІНФОРМАЦІЯ ДО ВІДОМА

ЗВІТНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ЗАБОРГОВАНІСТЬ станом на 01 червня 2016 р.

ВІДДІЛЕННЯ	Заборгованість всього:	В т. ч. заборгованість			
		2013	2014	2015	2016
1. Аграрне	27 чол. = 14 400	-	-	900	13 500
2. Біології	2 чол. = 1 300	--	-	300	1 000
3. Військових наук	5 чол. = 2 500	-	-	-	2 500
4. Економіки	13 чол. = 7 100	-	-	600	6 500
5. Енергетики та ресурсозбереження	19 чол. = 10 500	-	-	-	10 500
6. Загальнотехнічне	4 чол. = 2 000	-	-	-	2 000
7. Історії освіти, науки і техніки	12 чол. = 6 800	-	-	800	6 000
8. Історії	4 чол. = 2 600	-	300	300	2 000
9. Масової комунікації	6 чол. = 3 300	-	-	300	3 000
10. Математики та інформатики	9 чол. = 6 700	-	-	1200	5 500
11. Матеріалознавства	2 чол. = 1 600	-	-	600	1 000
12. Медицини	17 чол. = 10 000	-	-	1500	8 500
13. Механіки та машинобудування	13 чол. = 7 700	-	-	1200	6 500
14. Наук про землю	10 чол. = 6 500	-	300	1200	5 000
15. Педагогіки	16 чол. = 9 800	300	300	1200	8 000
16. Права	14 чол. = 7 000	-	-	-	7 000
17. Проблем будівництва та архітектури	4 чол. = 2 000	-	-	300	1 700
18. Проблем психічного здоров'я	24 чол. = 14 800	-	-	1800	13 000
19. Фізики та астрономії	11 чол. = 6 400	-	-	900	5 500
20. Філології та мистецтвознавства	29 чол. = 15 700	-	300	900	14 500
21. Філософії	1 чол. = 500	-	-	-	500
23. Ветеринарної медицини	2 чол. = 1 000	-	-	-	1 000
24. Психології	9 чол. = 4 500	-	-	-	4 500
ВСЬОГО членські внески:	253 чол. = 144 700	300	1 200	14 000	129 200

**СПИСОК АКАДЕМІКІВ, ВИВЕДЕНИХ ЗІ СКЛАДУ АН ВО УКРАЇНИ
(26.05.2016 р.)**

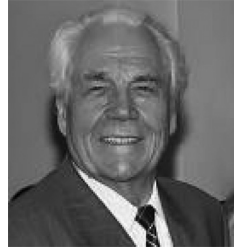
Академіки	Заборгованість							
	2013	2014	2015	2016				
ВІДДІЛЕННЯ №1 Аграрне								
Панас Ростислав Миколайович	-	300	300	500				
Разом: 1 чол.= 1100,00		300	300	500				
ВІДДІЛЕННЯ №3 Військових наук								
Муковський Іван Тимофійович	-	300	300	500				
Настрадін Володимир Петрович	300	300	300	500				
Разом: 2 чол.= 2500,00	300	600	600	1000				
ВІДДІЛЕННЯ №4 Економіки								
Дудар Тарас Григорович	300	300	300	500				
Разом: 1 чол. = 1400,00	300	300	300	500				
ВІДДІЛЕННЯ №5 Ресурсозбереження								
Гребченко Микола Васильович	-	-	-	500				
Данилюк Ол-др Володимирович	-	300	300	500				
Журахівський Анатолій Валентинович	-	-	-	500				
Курінний Едуард Григорович	-	300	300	500				
Рябченко Ігор Миколайович	-	-	-	500				
Сивокобиленко Віталій Федорович	-	300	300	500				
Терьошин Віктор Миколайович	-	-	-	500				
Разом: 7 чол. = 5300,00		900	900	3500				
ВІДДІЛЕННЯ №7 Історії освіти								
Михайлюк Віталій Павлович	-	300	300	500				
Разом: 1 чол. = 1100,00		300	300	500				
ВІДДІЛЕННЯ № 9 Масової комунікац.								
Демченко Володимир Дмитрович	-	300	300	500				
Єспенко Роман Миколайович	-	300	300	500				
Разом: 2 чол. = 2200,00		600	600	1000				

ВІДДІЛЕННЯ № 10 Математ. та інформат.								
Бабенко Владислав Федорович	-	300	300	500				
Басв Станіслав Віталійович	-	300	300	500				
Ващук Федір Григорович	-	300	300	500				
Моторний Віталій Павлович	-	300	300	500				
Разом: 4 чол. = 4400,00	-	1200	1200	2000				
ВІДДІЛЕННЯ № 11 Матеріалознавства								
Большаков Володимир Іванович	-	300	300	500				
Волчок Іван Петрович	300	300	300	500				
Разом: 2 чол. = 2500,00	300	600	600	1000				
ВІДДІЛЕННЯ № 12 Медицини								
Данилейченко Валерій Васильович	300	300	300	500				
Дудченко Микола Олексійович	300	300	300	500				
Разом: 2 чол. = 2800,00	600	600	600	1000				
ВІДДІЛЕННЯ № 13 Мех. машинобудування								
Кундрак Янош	300	300	300	500				
Курпа Лідія Василівна	-	300	300	500				
Лебедєв Анатолій Тихонович	-	300	300	500				
Марченко Андрій Петрович	-	300	300	500				
Шукаєв Сергій Миколайович	300	300	300	500				
Разом: 5 чол. = 6100,00	600	1500	1500	2500				
ВІДДІЛЕННЯ № 14 Наук про землю								
Ішук Степан Іванович	300	300	300	500				
Ободовський Ол-др Григорович	300	300	300	500				
Разом: 4 чол. = 5000,00	600	1200	1200	2000				
ВІДДІЛЕННЯ № 15 Педагогіки								
Астахова Валентина Іларіонівна	300	300	300	500				
Вишневецький Омелян Іванович	-	300	300	500				
Камінецький Ярослав Григорович	-	300	300	500				
Сагач Галина Михайлівна	300	300	300	500				

Ткачук Володимир Григорович	300	300	300	500				
Шестопалюк Ол-др Васильович	300	300	300	500				
Разом: 7 чол. = 9200,00	1500	2100	2100	3500				
<i>ВІДДІЛЕННЯ №18 Психічного здоров'я</i>								
Абрамов Володимир Андрійович			300	500				
Абрамов Олексій Володимирович			300	500				
Вербенко Вікторія Анатоліївна			300	500				
Грачов Ріфат Ахметович			300	500				
Гуменюк Леся Миколаївна			300	500				
Піщиков Валерій Анатолійович	300	300	300	500				
Прилуцький Ол-др Сергійович			300	500				
Селезньов Костянтин Георгійович			300	500				
Разом: 8 чол. = 7000,00	300	300	2400	4000				
<i>ВІДДІЛЕННЯ № 19 Фізики та астронав.</i>								
Гриценко Микола Іванович	-	300	300	500				
Прилуцький Юрій Іванович	-	300	300	500				
Шут Микола Іванович	-	300	300	500				
Разом: 3 чол. = 3300,00		900	900	1500				
<i>ВІДДІЛЕННЯ № 20 Філології</i>								
Кононенко Ірина Віталіївна	-	300	300	500				
Разом: 2 чол. = 2200,00	-	600	600	1000				
<i>ВІДДІЛЕННЯ №23 Ветеринар. медицини</i>								
Івченко Василь Мусійович	-	300	300	500				
Разом: 1 чол = 1100,00		300	300	500				
<i>ВІДДІЛЕННЯ № 24 Психології</i>								
Дегтяренко Тетяна Володимирівна	300	300	300	500				
Разом: 1 чол. = 1400,00	300	300	300	500				
ВСЬОГО : 5 0 чол. = 58600,00	4800	12600	14700	26500				

У Національній опері України відбулося прощання з видатним оперним співаком, знаним в усьому світі виконавцем української пісні **ДМИТРОМ ГНАТЮКОМ**, який помер 29 квітня на 92-му році життя.

«Вдячний долі, що на моєму життєвому шляху трапилася така видатна постать, як Дмитро Гнатюк. У 2002 – 2004 роках мені випала честь разом із Дмитром Михайловичем та Анатолієм Паламаренком у складі невеличкої мистецької бригади давати концерти по Україні.



Я схилию голову перед цією видатною особистістю. Дмитро Гнатюк – приклад того, як може гідно пройти свій життєвий шлях великий українець, митець, патріот» – наголосив під час церемонії прощання міністр культури України Євген Нищук.

Дмитро Гнатюк. Це була постать світового масштабу. Він один із тих українських митців, які сформували високі стандарти виконавського мистецтва, що будуть взірцем для майбутніх поколінь українських артистів. Його ім'я увійде в скарбницю найвищих досягнень світової музичної культури», – підкреслив генеральний директор Національної опери України Петро Чуприна. «Осиротіли Національна опера України та Національна музична академія України. Осиротіла Україна. Вже ніхто так не заспіває українську пісню, як її співав Дмитро Гнатюк», – зазначив ректор Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського Петро Рожок.

У моєму серці велика скорбота. Із Дмитром Гнатюком мене пов'язувало не лише мистецтво, а й багато років міцної чоловічої дружби. Він завжди приходив на допомогу у скрутну хвилину.

Основна риса співака – колосальна художня харизма. Завдяки йому українську пісню чули на всіх континентах. Він обдаровував своїм талантом не лише Україну, а й увесь світ», – зазначив народний артист України Анатолій Мокренко.

Сумує Буковина, сумує Україна, сумує весь світ. Дмитро Гнатюк своєю багатолітньою творчою діяльністю зробив для популяризації України світі більше, ніж увесь український дипломатичний корпус. Пишаємося, що наш край народив такого генія», – наголосив голова Буковинського земляцтва у Києві Валерій Цибух.

Про вшанування пам'яті Дмитра Гнатюка на рідній Буковині розповіла начальник управління культури Чернівецької облдержадміністрації Віра Китайгородська.

Того ж дня відбулося відспівування почилиго у Володимирському соборі, поховали маестро на Байковому кладовищі.



На 79 році пішов з життя видатний вчений і **АНАТОЛІЙ МИХАЙЛОВИЧ ТУГАЙ**. Народився 24 березня 1938 року в м. Євпаторія (Крим) в сім'ї колгоспників. У 1938 році сім'я переїхала до с. Македони Ржищівського району Київської області.

Навчався в Македонській семирічці, потім в Київській середній школі та в Київському будівельному технікумі (1956-1959). З 1959 року його життя пов'язано з Київським інженерно-будівельним інститутом, нині - Київським національним університетом будівництва і архітектури.

У 1959-1964 рр. - студент, а в 1967-1970 рр. - аспірант. Працював асистентом, старшим викладачем, а після захисту кандидатської дисертації в 1971 році - доцентом. Був спочатку заступником декана санітарно-технічного факультету, а потім деканом цього факультету. В 1984 році обраний ректором КІБІ (пізніше КНУБА), а в 1985 році очолив кафедру водопостачання.

В 2003 році захистив докторську дисертацію. На посаді ректора КНУБА (1984-2012) дуже багато зробив для розвитку і популяризації університету: розширенню кількості кафедр, збільшенню кількості спеціалістів, що випускаються університетом.

А.М.Тугай був заслуженим працівником народної освіти УРСР (1991), відмінником освіти України (2003), лауреатом Державної премії в галузі науки і техніки (2003), почесним професором-дослідником інституту водних проблем Нью-Йоркського університету (1989) та мав низку інших звань.

У 2004 році став дійсним членом Академії наук вищої освіти, де протягом кількох років був академіком-секретарем відділення будівництва і архітектури. З 1985 року - голова ради ректорів Київського вузівського центру, а також член президії Міжнародної спілки ректорів будівельних вузів країн СНД.

З 2002 року - дійсний член Міжнародної академії наук міського будівництва і господарства; член редколегій фахових журналів: «Будівництво України», «Монтаж і технологія», «Проблеми водопостачання, водовідведення та гідравліки», «Новий колегіум». Віце-президент Академії будівництва України (1993), дійсний член Міжнародної академії наук міського будівництва і господарства (2002).

Мав понад двісті публікацій, в тому числі 11 підручників і посібників, 10 монографій, 3 довідники. Підготував 6 кандидатів наук.

Мав багато нагород та відзнак: орден «Знак пошани» (1982), «Дружби народів» (1986), «За розбудову України» (2001), почесну грамоту Президії Верховної Ради України (2003), чотири медалі та інші.

Президія АН ВО України сумує з приводу смерті Анатолія Михайловича Тугая та висловлює щирі співчуття його рідним і близьким.

Президія Академії наук вищої освіти України

30 травня 2016 року пішов з життя доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фізичного виховання, олімпійських і масових видів спорту Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, академік АН ВО України **АРЗЮТОВ ГЕННАДІЙ МИКОЛАЙОВИЧ**.

Народився 14 вересня 1947 року у м. Комсомольськ-на-Амурі Хабаровського краю колишнього СРСР в сім'ї інженерно-технічних працівників.

Ще з дитинства у Г.М. Арзютова виявилася цікавість до різних видів спорту. В 1957 році після смерті батька вступив до Суворовського військового училища м. Орджонікідзе (Північна Осетія), де займався всіма видами спорту. Після закінчення училища в 1965 році Геннадій Миколайович вступив на факультет енергомашинобудування Московського вищого технічного училища імені М.С. Баумана (МВТУ), але це не змінило його відношення до спорту і там він розпочав займатися дзюдо, самбо, вільною і греко-римською боротьбою. Після закінчення навчання в 1972 році залишився працювати інженером-дослідником в МВТУ імені Баумана.

У 1974 році був запрошений до аспірантури у Київський політехнічний інститут, після закінчення якої в 1977 р. захистив кандидатську дисертацію на тему :«Дослідження теплових процесів в газових теплоелектричних приводах в умовах конвективного теплообміну». З 1977 по 1982 роки - інженер-конструктор 1 категорії, керівник групи Київського виробничого об'єднання імені Артема. З 1982 по 1984 роки - начальник відділення спеціальної науково-дослідної лабораторії МВС СРСР в м. Києві. Виконував роботи на об'єктах державного значення. У 1984 р. був запрошений на роботу в Спортивний комітет України.

З 1984 по 1990 рр. працював старшим тренером збірної команди України з жіночого дзюдо, яка з 1985 по 1991 рік ставала переможцем і призером Чемпіонатів СРСР, Першостей СРСР і Кубків СРСР. Неодноразово виїжджав тренером збірної команди СРСР на міжнародні турніри, Чемпіонати Європи і Світу. Результатом його сумлінної праці на тренерській роботі стало присвоєння звання «Заслужений тренер України». Як позитивний внесок слід зазначити особисту участь Г.М. Арзютова, як керівника комплексної



наукової групи федерації дзюдо України в практичній підготовці членів збірної команди України до XXVI Олімпійських ігор в Атланті. З 1986 року працював сумісником на кафедрі фізичного виховання КДПІ імені М. Горького, з 1989 року - штатним викладачем, з 1991 року - доцент кафедри фізичного виховання КДПІ імені М. Горького, з 2001 року - професор кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту НПУ імені М.П. Драгоманова.

У січні 2001 року захистив докторську дисертацію на тему: «Теорія та методика поетапної підготовки спортсменів» (на матеріалі дзюдо). З 1 вересня 2001 року призначений професором кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту НПУ імені М.П. Драгоманова..

З 5 вересня 2003 року призначений виконуючим обов'язки завідувача кафедри “Фізичного виховання, олімпійських і масових видів спорту”. За час роботи в НПУ імені М.П. Драгоманова Г.М. Арзютовим підготовлені чемпіони і призери чемпіонатів Світу, Європи, СРСР, України з боротьби дзюдо, самбо та боротьби на поясах “Алиш”. Він активно брав участь у науково-дослідній і методичній роботі кафедр. Він автор 84 друкованих праць і 17 винаходів. За розробку “крісло-тренажер для працівників розумової праці”, виконану при його участі, отримано авторське посвідчення, робота відзначена грамотою і медаллю ВДНГ України - підготовлена проектно-конструкторська документація в упровадження винаходу та керував науково-педагогічними дослідженнями аспірантів та пошукачів. Геннадій Миколайович активно вів велику громадську та виховну роботу: був президентом Федерації боротьби на поясах “Алиш” України, спортивним директором Європейської асоціації боротьби на поясах “Алиш”, віце-президентом міжнародної Федерації боротьби на поясах “Алиш”, головою комісії студентського спорту в спортивному комітеті Європи з неолімпійських видів спорту. Брав участь у підготовці та проведенні Перших Європейських спортивних ігор, які проводилися в місті Києві.

Сумуємо з приводу втрати колеги, мудрого наставника, старшого друга та висловлюємо глибокі співчуття рідним і близьким Геннадія Миколайовича Арзютова!

Світла йому пам'ять!

Президія Академії наук вищої освіти України

03 червня 2016 року пішов з життя полковник податкової міліції, начальник факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції Національної академії державної податкової служби України, заслужений діяч науки і техніки України, кандидат юридичних наук, доктор наук з державного управління, професор, академік Міжнародної кадрової академії, академік Академії наук вищої освіти України, почесний професор Юридичної академії МВС України (м. Дніпропетровськ) – **ШАМРАЙ ВАСИЛЬ ОЛЕКСАНДРОВИЧ**.



Народився 16 січня 1957 р. у с. Хашувате Гайворонського району Кіровоградської області.

У 1978-1980 рр. - курсант Дніпропетровської ССШМ МВС СРСР.

У 1987 р. з відзнакою закінчив КВШ МВС СРСР, ад'юнктуру КВШ у 1990 р.; докторантуру НАВСУ у 1997 р.

У 1980-1988 рр. - інспектор групи кадрів, заступник начальника курсу з політичної частини; викладач циклу кримінального процесу та криміналістики Дніпропетровської СОШМ.

Протягом 1990-1996 рр. - викладач кафедри організації діяльності дільничних КВШ, старший викладач; доцент кафедри адміністративного права УАВС, заступник начальника факультету підготовки кадрів спецпідрозділів кримінальної поліції з навчальної та наукової роботи НАВСУ.

У 1997-2004 рр. - заступник начальника факультету, начальник факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції НАДПСУ.

Василь Олександрович був членом експертної ради ВАК України; членом спеціалізованої вченої ради Національної академії державного управління при Президентові України із захисту дисертацій, головою спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій ПАДПСУ, членом Спілки юристів України; членом Міжнародної асоціації поліції; експертом Міністерства освіти і науки України із спеціальності «Правознавство»; першим заступником голови Спілки юристів України в Київській області; членом воєнно-наукової ради Міністерства оборони України; членом експертної ради ДАК України з державного управління.

Сумуємо з приводу втрати колеги, мудрого наставника, досвідченого педагога та управлінця.

Висловлюємо глибокі співчуття рідним і близьким Василя Олександровича Шамрая!

Світла йому пам'ять!

Президія Академії наук вищої освіти України

**ПРЕЗИДИЯ АН ВО УКРАЇНИ ЩИРО ВІТАЄ
МИКОЛУ ВІКТОРОВИЧА ПОЛЯКОВА
З 70-РІЧЧЯМ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ!**

Ювілей – це завжди певний рубіж життя, коли, вдивляючись у прожиті роки, оцінюється місце людини в суспільстві, досягнення нею поставлених цілей, реалізація свого розуміння сенсу життя, народжуються нові задуми, будуються нові плани.



Ваше життя, Миколо Вікторовичу, пов'язане з Дніпропетровщиною: тут Ви народилися, навчалися, працюєте. Вас знають як авторитетного вченого, відданого служінню науці, як лідера, новатора, який вніс значний особистий внесок у розвиток науки та вищої освіти.

З Вашим ім'ям, Миколо Вікторовичу, нерозривно пов'язані історія та сьогодення Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара – одного з найпрестижніших вищих навчальних закладів в Україні. Саме під Вашим керівництвом цей класичний університет у повному обсязі акредитований за статусом вищого навчального закладу IV рівня, у 2000 р. йому надано статус національного, а з 2008 р. – ім'я свого славетного випускника Олеся Гончара.

Микола Вікторович Поляков – талановита особистість, вчитель, наставник, висококваліфікований, ініціативний, прогресивний організатор та керівник, який по праву може пишатися набутим досвідом, духовним та інтелектуальним потенціалом, успіхами та досягненнями.

Ваш багатий життєвий досвід, високий професіоналізм, зваженість і рішучість в досягненні намічених цілей, вимогливість у поєднанні з чуйним й уважним ставленням до людей здобули глибоку повагу та заслужений авторитет.

Ви – автор понад 500 наукових праць як в Україні, так і за кордоном, зокрема в США, Німеччині, Франції, Угорщині, Чехії, Румунії, Болгарії, Ірландії, Китаї, Ізраїлі; член секретаріату Національного комітету України з теоретичної та прикладної механіки, член Американського математичного товариства та двох спеціалізованих рад із захисту докторських дисертацій.

Ваші нагороди – повний кавалер ордена «за заслуги»; знак Міністерства

освіти СРСР «За відмінні успіхи у роботі в галузі вищої освіти»; знак Міністерства освіти і науки України «Відмінник освіти України»; подяки Президента України та Кабміну Міністрів України, лауреат премії ім. М.К. Янгеля НАН України за цикл робіт з гідро-і газодинаміки польоту літальних апаратів, медаль «За заслуги перед вітчизняною космонавтикою»; орден Святого Володимира та Святого Станіслава IV ступеня, медаль Франції «Академічна пальмова гілка», медаль Коперника (Польща), медаль «Південьмаш -70», медаль «За створення космічної техніки»; нагорода Святого Володимира – є прикладом для наслідування.

Загальнотехнічне відділення і Президія АН ВОУ пишаються Вашими здобутками і зичать Вам міцного здоров'я, духовного піднесення, злагоди і достатку!

Нехай пройдене і здобуте Вами за всі роки адміністративної, професійної науково-педагогічної діяльності буде запорукою нових успіхів та нових досягнень!

Щастя Вам і здійснення усіх заповітних мрій!

Академік-секретар
загальнотехнічного відділення

Ю.М. Кузнєцов

Науково-інформаційне видання

Науково-інформаційний вісник АН ВО України
№ 2 (97)
Квітень-червень

Головний редактор – акад. Дубина М.І.

Відповідальний за випуск – Табачников С. І.

Редактор – Шевчук С.В.

Набір – Товалович Т.В.

Технічний редактор – Ковтун М.

Матеріали надсилати в електронному вигляді
на адресу Президії АН ВО України:
01054, м. Київ-54, вул. Тургенєвська, 11
тел./факс: (044) 486-89-16,
anvuz@ukr.net

Підписано до друку 23 липня 2016 р. Формат 60×84/6.

Папір офсетний. Гарнітура Times.

Наклад 300 прим. Зам. №

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П.Драгоманова. 01601, м.Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.